

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMİ HUKUKU ANA BİLİM DALI

PATENT LİSANS SÖZLEŞMELERİ

Yüksek Lisans Tezi

MUSTAFA KİCİKOĞLU

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Tayfun ERCAN

GAZİANTEP, Ocak 2025

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMİ HUKUKU ANA BİLİM DALI

Tezin Başlığı: Patent Lisans Sözleşmeleri
Adı ve Soyadı: Mustafa KİCİKOĞLU
Tez Savunma Tarihi: 10/01/2025

Doç.Dr. Tayfun ERCAN danışmanlığında hazırlanan bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından oybirliği ile bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Doç.Dr. Tayfun ERCAN (Jüri Başkanı)

Doç Dr. Selminaz ADIGÜZEL

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ERDOĞAN

Bu tezin gerekli şartları sağlayarak yukarıda belirtilen jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edildiğini onaylarım.

Prof.Dr.Emine KOBAN
Enstitü ABD Başkanı

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof.Dr.Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI
SBE Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı:Mustafa KİCİKOĞLU

Öğrenci Numarası: 220535111001

Tezin Savunma Tarihi: 10/01/2025

ÖZET
PATENT LİSANS SÖZLEŞMELERİ
KİCİKOĞLU, Mustafa
Yüksek Lisans Tezi
Ekonomi Hukuku Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tayfun ERCAN
Ocak-2025, 140 sayfa

Buluş faaliyeti toplumların gelişimi ve refahı için önem arz etmektedir. Buluşların teşvik edilmesi ve ticarileştirilmesi bu gelişim için vazgeçilmezdir. Patenti ticarileştirmenin en önemli yolu ise lisans sözleşmeleridir. Ancak lisans sözleşmeleri yapılırken daha en baştan hak sahiplerinin dikkatli olması gereken hususlar vardır. Buluş üzerindeki hakların yasal çerçevede korunabilmesi ve hukuki işlemler konu edilebilmesi için öncelikle patent verilebilirlik koşullarına sahip olması gereklidir. Bu kriterlere sahip patentin lisans sözleşmesine konu edilebilmesinde herhangi bir engel yoktur. Lisans sözleşmelerinde tarafların sözleşmeden beklentilerini yazılı olarak belirtmeleri gereklidir. Sözleşme kapsamında tarafların hak, yükümlülük ve sorumluluklarının belirlenmesinde yazılı olarak düzenlenecek bu hususlar önem arz etmektedir. Bu nedenle patent lisans sözleşmeleri sadece hukuki yönleriyle değil aynı zamanda teknolojiye ve ekonomiye yönelik katkılarıyla da incelenmiştir. Çalışmamızın içeriğini buluşların sahip olması gereken teknik ve hukuki nitelikleri, sözleşmenin kavramsal ve hukuki niteliği ve sözleşme kapsamında tarafların hukuki durumları ile sözleşmenin ticari önemi inceleme konusu yapılmıştır.

Anahtar sözcükler: Buluş, Patent, Patent lisans sözleşmeleri, Teknolojik gelişim, Ekonomik büyüme

ABSTRACT
PATENT LICENSE AGREEMENTS

KICKOĞLU, Mustafa

Master Thesis

Department of Economic Law

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Tayfun ERCAN

January-2025, 140 pages

Invention activity is important for the development and welfare of societies. Encouraging and commercializing inventions is indispensable for this development. The most important way to commercialize patents is licensing agreements. However, there are issues that rights holders should be careful about from the very beginning when making license agreements. In order for the rights on the invention to be legally protected and to be subject to legal proceedings, it must first meet the patentability conditions. There is no obstacle for a patent with these years to be the subject of a license agreement. It must be stated in the contract as requested from the contract. It also makes its contribution to the economy. The integrity of our work, the technical and legal features that the meetings should have, the logical and legal details of the contract and the legal features within the scope of the contract, and the commercial importance of the contract have been examined.

Key Words: Invention, Patent, Patent license agreements, Technological development, Economic growth

ÖN SÖZ

Teknolojik gelişim ve buna bağlı olarak ekonomik büyüme için patent önemli bir yere sahiptir. Patentin bu yönleriyle kullanımı ve ticarileştirilmesi ise ancak lisans sözleşmeleriyle mümkündür. Çalışmamızın konusunu bir sözleşme türü olan patent lisans sözleşmeleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda konu buluş kavramından yani daha en baştan ele alınarak buluşların sahip olması gereken teknik ve hukuki nitelikler ana unsurlarıyla ele alınmıştır. Patent lisans sözleşmesinin kavramsal ve hukuki yönleri ve bu kapsamında tarafların hak, yükümlülük ve sorumlulukları incelemiştir. Son olarak uyumsuzluklar ve ticari önemi ele alınmıştır.

Konu seçiminde ve tez yazım sürecinde tavsiyeleriyle yol gösteren, desteğini ve emeğini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Tayfun Ercan'a minnettarım.

Varlıkları bana huzur veren ve her süreçte bana destek olan değerli eşim Ebru'ya, biricik kızım Elif Melisa'ya, oğullarım Metin ve Yaman Emir'e desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Mustafa KICIKOĞLU

Ocak 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR	xi

GİRİŞ

I.BÖLÜM

PATENT , SÖZLEŞME VE LİSANS KAVRAMLARI İLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR

1.1. Patent Kavramı.....	3
1.1.1.Buluş Kavramı.....	4
1.1.2.Patentin Tanımı.....	4
1.1.3.Buluşçu Kavramı.....	6
1.1.3.1.Buluş sahibi olarak yapay zekâ.....	7
1.1.3.2.Yapay zekânın hukuki statüsü.....	8
1.1.4.Patent Verilebilirlik Koşulları.....	9
1.1.4.1. Yenilik.....	10
1.1.4.2. Buluş basamağına sahip olma.....	13
1.1.4.2.1. Buluş basamağı incelenmesi aşamasında problem- çözüm yönteminin kullanımı.....	14
1.1.4.2.2.Yapabilirdi (Could)-Yapardı (Would) yaklaşımı.....	16
1.1.4.3.Sanayiye uygulanabilirlik.....	16
1.1.5.Patent Korumasının Kapsamı.....	17

1.1.6. Patent Hakkının Kapsamı ve Sınırları.....	19
1.1.6.1. Patent hakkı kavramı.....	19
1.1.6.2. Hakkın kapsamı ve kullanma zorunluluğu.....	20
1.1.6.3. Hakkın sınırları.....	21
1.1.6.4. Dolaylı kullanımın önlenmesi.....	23
1.1.6.5. Önceki kullanımdan doğan hak.....	24
1.1.7. Patent Hakkının Sona Ermesi.....	25
1.1.7.1. Hükümsüzlük ve hükümsüzlüğe neden olan haller	25
1.1.7.2. Hak sahipliği ve gasp.....	27
1.1.7.2.1. Hükümsüzlük ve gasp hallerinin sonuçları.....	29
1.1.7.3. Diğer sona erme şekilleri.....	30
1.2. Sözleşme Kavramı ve Türleri.....	31
1.3. Lisans Sözleşmeleri.....	33
1.3.1. Lisans Sözleşmelerinin İşlevleri.....	35
1.3.2. Lisans Sözleşmelerinin Özellikleri.....	35
1.3.2.1. İvazlı olması.....	36
1.3.2.2. Sürekli ve borçlandırıcı ilişki kurması	36

BÖLÜM II

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİ KAVRAMI, PATENT LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN KONUSU, ŞEKLİ, HUKUKİ NİTELİĞİ VE TURLERİ

2.1. Patent Lisans Sözleşmesi Kavramı	37
2.2. Patent Lisans Sözleşmelerinin Konusu.....	38
2.2.1. Sözleşmenin Amacı.....	39
2.2.2. Sözleşme Kapsamının Belirlenmesi	39
2.2.3. Sözleşmenin Devri.....	40
2.3. Patent Lisans Sözleşmelerinin Şekli.....	41
2.3.1. Sözleşmenin Kuruluşu.....	42
2.3.2. Şekle Aykırılığın Yaptırımı.....	42
2.3.3. Sözleşmenin Esaslı Unsurları.....	43
2.3.3.1. Lisans bedeli.....	44
2.3.3.1.1 Lisans bedeli belirlenmesinde kullanılan metodlar.....	44

2.3.3.1.1.1. Sabit (götürü) lisans bedeli.....	44
2.3.3.1.1.2. Nisbi lisans bedeli.....	45
2.3.3.1.1.2.1. Ciroya katılım yöntemi.....	46
2.3.3.1.1.2.2. Kâra katılım yöntemi.....	46
2.3.3.1.1.2.3. Parça başına bedel.....	46
2.3.3.1.1.3.Karma lisans bedeli.....	47
2.3.3.1.2. Lisans bedelinin ifa zamanı.....	47
2.3.3.1.3. Lisans bedelinde zamanaşımı.....	47
2.4.Patent Lisans Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği.....	48
2.4.1.Sözleşmenin Hukuki Niteliğine Yönelik Yaklaşımlar.....	48
2.4.1.1.Alman öğretisinde ileri sürülen görüşler.....	48
2.4.1.2.İsviçre öğretisinde ileri sürülen görüşler.....	49
2.4.1.3.Türk hukukunda ileri sürülen görüşler.....	50
2.4.2.Sözleşmenin Hukuki Nitelikleri	53
2.4.2.1 Borçlandırııcı işlem olması.....	53
2.4.2.2. Sürekli borç ilişkisi kurması.....	53
2.4.2.3.Tam iki tarafa borç yüklemesi.....	54
2.4.2.4.İsimsiz sözleşme niteliğinde olması.....	54
2.4.3.Sicile kayıt.....	55
2.5.Patent Lisans Sözleşmelerinin Türleri.....	55
2.5.1.Lisanstan Doğan Hakkın İçeriğine Göre Sözleşme Türleri.....	55
2.5.1.1.İnhisari lisans – İnhisari olmayan lisans.....	55
2.5.2.Coğrafi Bakımdan Sözleşme Türleri.....	56
2.5.2.1.Belirli bir bölge ile sınırlı sözleşmeler.....	56
2.5.2.2.Bölge sınırlaması içermeyen sözleşmeler.....	57
2.5.3.Zaman Bakımından Lisans Sözleşmeleri.....	57
2.5.3.1.Süre ile sınırlı sözleşmeler.....	57
2.5.3.2.Süre ile sınırlı olmayan sözleşmeler.....	58
2.5.4.İşletmeye Bağlı Patent Lisans Sözleşmeleri.....	58
2.5.5.Tarafların İradeleri Açısından Sözleşme Türleri.....	58
2.5.5.1.Zorunlu lisans.....	59
2.5.5.1.1.Zorunlu lisansın hukuki niteliği.....	60
2.5.5.1.2.Zorunlu lisans halleri.....	61
2.5.5.1.2.1. Patent kullanılmaması.....	62

2.5.5.1.2.2. Patent konularının bağımlılığı.....	62
2.5.5.1.2.3. Kamu yararı.....	62
2.5.5.1.3. Zorunlu lisans için başvuru.....	63
2.5.5.1.3.1.Görevli ve yetkili mahkeme.....	64
2.5.5.2.Kanuni tekel.....	64
2.5.5.3.Sözleşmeden doğan lisans.....	64
2.5.6.Kullanım Alanını Kapsamında Sözleşme Türleri.....	65
2.5.6.1.Kullanma Lisansı Sözleşmeleri.....	65
2.5.6.2.Geliştirme Lisansı Sözleşmeleri.....	65
2.5.7.Alt Lisans.....	66
2.5.8.Karşılıklı lisans.....	67
2.5.9.Diğer lisans türleri.....	68

BÖLÜM III

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİNİN BENZER SÖZLEŞME TÜRLERİ KARŞILAŞTIRILMASI İLE TARAFLARI VE TARAFLARIN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

3.1.Benzer Sözleşme Türleri ile Karşılaştırılması.....	69
3.1.1.Hasılat/Ürün Kirası Sözleşmesi ile Karşılaştırılması.....	70
3.1.2.Satış Sözleşmesi ile Karşılaştırılması.....	71
3.1.3.Adi Ortaklık Sözleşmesi İle Karşılaştırılması.....	71
3.1.4.İntifa Sözleşmesi İle Karşılaştırılması.....	72
3.1.5.Tek Satıcılık Sözleşmesi ile Karşılaştırılması.....	72
3.1.6.Know-How Sözleşmesi ile Karşılaştırılması.....	73
3.2.Sözleşmenin Tarafları	74
3.2.1.Lisans veren.....	74
3.2.2.Lisans alan.....	74
3.3.Tarafların Hak ve Yükümlülükleri ile Sorumlulukları.....	75
3.3.1.Lisans Veren Açısından Haklar,Yükümlülükler ve Sorumluluklar.....	75
3.3.1.1.Lisans verenin hakları.....	75
3.3.1.1.1.Lisans bedeli isteme hakkı.....	75
3.3.1.1.2.Lisans sözleşmesine uygun bir şekilde patentin kullanılmasını isteme hakkı.....	76

3.3.1.1.3. Patente yönelik ihlallerin bildirmesini isteme hakkı.....	76
3.3.1.2. Lisans verenin yükümlülükleri.....	77
3.3.1.2.1. Patent hakkının varlığını taahhüt yükümlülüğü.....	77
3.3.1.2.2. Kullandırma ve kullanımın devamını sağlama yükümlülüğü.....	78
3.3.1.2.3. Lisans alan tarafın patentten yararlanmasını sağlama yükümlülüğü.....	78
3.3.1.2.4. Patent hakkından vazgeçmemeye dair yükümlülüğü.....	79
3.3.1.2.5. Patent hakkı kapsamında verilecek diğer lisanslarla ilgili yükümlülükler.....	80
3.3.1.2.6. Bilgi verme yükümlülüğü.....	80
3.3.1.3. Lisans verenin yan yükümlülükleri.....	81
3.3.1.3.1. Türkpatent nezdinde patent başvurusunda bulunma yükümü.....	81
3.3.1.3.2. Türkpatent nezdinde lisans sözleşmesini tescil ettirme yükümü.....	81
3.3.1.3.3. Lisans alan tarafla rekabetten kaçınmaya dair yükümlülüğü.....	82
3.3.1.3.4. Hukuki yollara başvurma hakkında yükümlülük.....	82
3.3.1.4. Lisans verenin sorumlulukları.....	83
3.3.1.4.1. Hukuki ayıplardan doğan sorumluluğu.....	83
3.3.1.4.1.1. Patente yönelik hakkın kısmen veya tamamen var olmamasından doğan hukuki sorumluluk.....	84
3.3.1.4.1.2. Üçüncü bir kişi ile lisans sözleşmesi yapılmasından kaynaklanan sorumluluk.....	86
3.3.1.4.1.3. Patentın kamu yararı amacıyla kullanılması halinde sorumluluk.....	86
3.3.1.4.1.4. Patentın kanuni tekele tabi tutulması nedeniyle doğan sorumluluk.....	87
3.3.1.4.1.5. Ön kullanım nedeniyle doğan sorumluluk.....	87
3.3.1.4.2. Maddi ayıplardan doğan sorumluluğu.....	88
3.3.1.4.2.1. Patente ait teknik unsurların niteliğinden kaynaklanan sorumluluk.....	89
3.3.1.4.2.2. Patentın teknik olarak kullanılabilmesinden doğan sorumluluk.....	89
3.3.1.4.3. Patentın üçüncü kişilere verdiği zararlardan kaynaklanan sorumluluğu.....	90
3.3.1.5. Lisans verenin yükümlülüklerinin ihlâlinin sonuçları.....	91
3.3.2. Lisans Alan Açısından Haklar, Yükümlülükler ve Sorumluluklar.....	92

3.3.2.1.Lisans alanın hakları.....	92
3.3.2.1.1. Lisans verenden patentin kullandırılmasını isteme hakkı.....	92
3.3.2.1.2.Patentin kullandırılmasının ve yararlandırmanın devamını isteme hakkı.....	92
3.3.2.1.3.Lisans konusu hakka tecavüz halinde dava hakkı.....	93
3.3.2.2.Lisans alanın yükümlülükleri.....	93
3.3.2.2.1.Lisans bedelinin ödenmesi yükümü.....	93
3.3.2.2.2. Patenti kullanma yükümlülüğü.....	94
3.3.2.2.3 Hesap verme yükümlülüğü.....	95
3.3.2.2.4. Reklam yapma yükümlülüğü.....	95
3.3.2.2.5.Diğer yükümlülükleri.....	96
3.3.2.3. Lisans alanın yan yükümlülükleri.....	96
3.3.2.3.1.Patentin ekonomik değerini koruma.....	96
3.3.2.3.2.Patentli ürünün üretiminden kaynaklı yükümlülükler.....	97
3.3.2.3.3.Patentin kullanımı ve üretimi ile ilgili her türlü belgenin saklanması ve teslimi.....	97
3.3.2.3.4. Diğer yan yükümlülükler.....	98
3.3.2.4.Lisans alanın sorumluluğu	98

BÖLÜM IV

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ- SÖZLEŞME KAPSAMINDA YAŞANABİLECEK UYUŞMAZLIKLAR İLE SÖZLEŞMENİN TİCARİ HAYATTAKİ YERİ VE ÖNEMİ

4.1.Patent Lisans Sözleşmesinin Sona Ermesi.....	99
4.1.1.Sözleşmenin Süresinin Sona Ermesi.....	100
4.1.2.Fesih Yoluyla Sona Erme.....	101
4.1.2.1. Olağan fesih yolu.....	102
4.1.2.2.Olağanüstü fesih yolu.....	103
4.1.3. Sözleşmenin Taraflardan Birinin Ölümü veya İflası.....	105
4.1.4.Sözleşmede Kararlaştırılan Sona Erme Sebeplerinin Gerçekleşmesi.....	106
4.1.5.Sözleşmeden Dönme.....	106
4.1.6.Patente Yönelik Hakkın Sona Ermesi	107
4.1.6.1.Patent koruma süresinin sona ermesi.....	107

4.6.1.2.Patent hakkından vazgeçilmesi.....	108
4.6.1.3.Hükümsüzlük.....	108
4.6.1.4.Patentin gasbı.....	109
4.6.1.5.Patentin yıllık ücretlerinin ödenmemesi.....	110
4.1.7.Aşırı İfa Güçlüğü ve İşlem Temelinin Çökmesi.....	110
4.2.Sözleşme Kapsamında Taraflar Arasındaki Uyuşmazlıklar	111
4.2.1.Uyuşmazlıklar Kapsamında Başvurulabilecek Hukuki Yollar.....	114
4.2.1.1.Geçici hukuki korumalar.....	115
4.2.1.1.1.İhtiyati tedbir.....	116
4.2.1.1.2.Delil tespiti.....	117
4.2.1.2.Mahkemelerin görev ve yetkisi.....	118
4.3.Patent Lisans Sözleşmelerinin Ticari Hayattaki Yeri Ve Önemi.....	119
4.3.1.Patent Lisans Sözleşmesinin İşlevleri.....	119
4.3.1.1.Teknoloji transferi sağlama işlevi.....	119
4.3.1.2.Ekonomik yönden işlevi.....	120
4.3.1.3.İşletmelerin ekonomik güç birliği kurmalarına yönelik işlevi.....	121
4.3.1.4.Piyasada hâkimiyet kurma işlevi.....	121
4.3.1.5.Sulh işlevi.....	121
4.3.1.6.Tazminat belirleme işlevi.....	122
4.3.1.7.Diğer işlevler.....	122
4.3.2.Bayh-Dole Yasası.....	124
4.3.3.Türkiye'de İnovasyona Yönelik Gelişmeler.....	125
4.3.4.Patent Değerlemesi ve Önemi.....	125
SONUÇ.....	127
KAYNAKÇA.....	132
ÖZGEÇMİŞ.....	140

KISALTMALAR

PAT.KHK: Patent Verilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

SMK:Sınai Mülkiyet Kanununu

TMK:Türk Medeni Kanunu

PCT:Patent İşbirliği Antlaşması

TTK:Türk Ticaret Kanunu

TBK:Türk Borçlar Kanunu

İİK:İcra İflas Kanunu

TRIPS:Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights vd. ve devamı

vb: ve benzeri

md:Madde

HMK: Hukuk Muhakemeleri Kanunu

HUAK: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu

FSEK:Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu

Ar-Ge:Araştırma Geliştirme

TTO:Teknoloji Transfer Ofisi

ed:Editör

DABUS:Device for the Autonomous Bootstrapping of Unified Sentence

GSYH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

OECD:Organisation for Economic Co-operation and Development

AB:Avrupa Birliği

HD: Hukuk Dairesi

TÜRKPATENT: Türk Patent ve Marka Kurumu

USPTO :U.S. Patent and Trademark Office

INPI: Institut national de la propriété industrielle

DPMA: Deutsches Patent und Markenamt

EPO: European Patent Organisation-Avrupa Patent Ofisi

GİRİŞ

A.Araştırmanın Konusu ve Önemi

İnsanoğlu varoluşundan bu yana değin elindeki imkânları mevcut haliyle kullanmaktan ziyade sürekli bir geliştirme eğiliminde olmuştur.İnsanın merak duygusu da bunun en büyük nedenidir.Geliştirdiğı ürünler veya formüllerle yetinmeyip,sürekli daha iyisini yapma veya keşfedilmeyen şeyleri keşfetme arzusu insanoğlunu daha fazlasına yöneltmektedir.Günümüzde sınırları anlamsızlaştıran ticari faaliyetler,rekabet ortamı,ihtiyaçların çeşitlenmesi gibi nedenler ile hızla gelişen teknoloji insanoğlundaki bu dürtüyü daha da tetiklemektedir.

Genel bir tanımla yeni fikirler ile olmayan bir şeyi keşfetme olarak adlandırabileceğimiz buluşlar sayesinde teknoloji sürekli değişmiş ve gelişmiştir.Buluşların ortaya çıkardığı bu gelişimin toplumlara ekonomik olarak katkı sağladığı şüphesizdir.Buluşların yaygınlaşması ekonomik büyüme ile doğru orantılı olmakla birlikte,toplum refahı için ise giderek vazgeçilemez bir unsur haline gelmeye başlamıştır.Ancak unutulmamalıdır ki buluş yapmak bir amaç değil araç olmalıdır.Asıl önemli olan buluşun yapılması kadar kullanılması ve fayda sağlamasıdır.Kullanılmayan bir buluşun gerek toplumsal gerekse de bireye sağladığı yarar yok denecek kadar azdır.

Buluşa yönelik patent başvurusu hak sahibine koruma sağlarken, buluşun teknik bilgilerinin belirli bir süre sonra kamuya açık hale gelmesine neden olacaktır.Bu durum ise teknolojinin daha da gelişmesini teşvik etmekle beraber ekonomik büyümeyi de devamında getirecektir.Patent başvuru ile yasal bir koruma zırhına erişen hak sahibi aynı zamanda belirli bir süre de buluş üzerinde tek el bir hakka sahip olacaktır.

Buluşu kendisi kullanmayan veya kendi kullansa bile buluşunun yaygınlaşmasını isteyen hak sahibi patent lisans sözleşmeleri ile ekonomik olarak büyüme ve faaliyet gösterdiği sektörde söz sahibi olmaya başlayabilir.Bu sayede

rekabetçi bir ortam oluşması nedeniyle artan bir ivme ile gelişen ürünler veya yeni ürünlerin piyasaya sürüldüğünü görebiliriz.

B.Araştırmanın Amacı

Günümüzde her ülke buluşları yaygınlaştırmak için çeşitli yöntemler denemektedir.Tez kapsamında inceleme konusu yapılan Bayh-Dole yasası bu gelişmelerden birisidir.Sanayi-üniversite işbirliğine esasına dayanan ve buluşların teşviklerle özendirildiği bu yasa ile hem teknolojik gelişme hem de ekonomik büyüme hedeflenmiştir.Bu kapsamda gerçekleştirilmesi gereken en önemli hedef buluşun yapılması kadar ticarileştirilmesidir.Bu ticarileştirme ise hiç şüphesiz patent lisans sözleşmeleri ile mümkün olacaktır.

Tezin esas amacı patent konusundaki teknik bilgilerin çerçevesini çizmek ve patentin teknik bilgilerin dışında da bir anlam ifade ettiğini, ekonomi ve teknoloji bağlamında ne gibi öneme sahip olduğunu ortaya koymaya çalışmaktır. Ayrıca tez kapsamında sözleşmeyi imzalayan tarafların hukuki durumları inceleme konusu yapılmıştır.Patent lisans sözleşmelerinin işlevleri ve gerçekleşen ticari faaliyetler ile bu çerçevede çıkan ortaya çıkan sonuçlar da tez kapsamında değerlendirilmiştir.

BÖLÜM I

PATENT , SÖZLEŞME ve LİSANS KAVRAMLARI İLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR

1.1. Patent Kavramı

Kavramsal olarak patentin Latince "*patere*" sözcüğünden kaynağını aldığı ve açık olmak anlamına geldiği ifade edilmektedir.¹ Kavram, İngiltere’de açık , mühürle kapatılmamış mektup veya mektup patenti anlamlarına gelen "*letters patent*" adıyla kişilere bir takım haklar, resmi unvan veya makamlar verilmesi gibi hallerde kullanılmıştır.Bir süre sonra ise bu mektuplar patentler için kullanılmaya başlanmış ve buluşlar üzerindeki hakkı kanıtlayan resmi belge haline gelmiştir.² Kavramın Türkiye’de ilk olarak 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu’nda kullanıldığını görmekteyiz.Bu kanunda ise patent kavramı "*İhtira Beratı*" şeklinde kullanılmıştır.³ Patent sözcüğünün kullanımı ise 1995 tarihinde çıkarılan 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de yer almaktadır.Uluslararası hukuk düzenine uygun olması amacıyla kullanılmaya başlayan patent kavramı halen yürürlükte olan 6269 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’nda da yer almaktadır.⁴

¹Tahir Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, (Ankara:Seçkin Yayınları,2003),24

² Ünal Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,(İstanbul: vedat Kitapçılık,2012), 487

³ Erdinç Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,(Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi,2007), 13

⁴ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, 25

1.1.1.Buluş Kavramı

Buluş kavramı birçok tanımlamalarla açıklanmaya çalışılmıştır.Yeni bir şey yaratma, icat etme⁵, ihtiyaçların ortaya çıkardığı sorunlara teknik alanda uygulanabilir çözümler getiren yaratıcı fikirlerden oluşan ürün,bir sorunu çözen kurallar ve teorilerden oluşan öğretiler bütünü⁶, daha önce bilinmeyen veya keşfedilmemiş bir şeyi ortaya çıkarma⁷şeklinde tanımlanmıştır.Buluşun patent hukuku bağlamında değerlendirilirken teknik alandaki bir soruna çözüm sunması gerekmektedir ve bu nedenle teknik alanda olmayan konular buluş kavramına dahil edilmemektedir.⁸

Öğretide teknolojik alandaki yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerin çok hızlı olması nedeniyle buluş kavramının kesin tanımının yapılması kavrama yönelik sınırlayıcılık etkisi getirebileceği ve buluş kavramının gelişmesine engel olabileceği eğilimiyle buluş kavramının tanımını yapmanın doğru bulunmadığına yönelik bir görüş de ifade edilmektedir.⁹

Açıklanan görüşler uyarınca teknolojik gelişmeler doğrultusunda sınırlayıcı tanımların yapılmamasının haklı olduğu önemli bir gerçekliktir.Bununla birlikte ortak görüş olarak buluşun daha önce keşfedilmeyen bir şeyi ortaya çıkarma niteliğine haiz olması ve buluşların büyük ölçüde insan ihtiyaçları doğrultusunda gelişme gösteren fikri ürünler olduğudur.

1.1.2.Patentin Tanımı

Patent kavramı ilk olarak sadece buluşun yapıldığını kanıtlayan bir belge olarak kullanılmaktayken daha sonraları buluş üzerindeki hakkı belgeleyen bir unsur ve buna bağlı olarak buluş üzerindeki inhisari kullanma hakkı tanıyan bir belge olarak kullanılmıştır.¹⁰

Günümüzde ise patent kavramı farklı tanımlamalarla açıklanmaya çalışılmıştır. Teknik bir alanda yenilik unsuruna sahip olan ve bu alanda yaşanan bir soruna daha önce hiç uygulanmamış bir çözüm sunan ürün veya usule yönelik

⁵ Türk Dil Kurumu,"Türk Dil Kurumu Sözlükleri",erişim:26.07.2024,<https://sozluk.gov.tr/>

⁶ Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,530

⁷ Erdal Noyan,*Patent Hukuku*,(Ankara:Adalet Yayınevi,2011), 205

⁸ Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,530

⁹ Onur Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,(İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Doktora Tezi,2018),11

¹⁰ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,14

buluşlara tanınan inhisari bir hak¹¹, bir usule veya ürüne yönelik temelde teknik niteliği olan buluşun sahibine kazandırdığı münhasır bir hak¹²,genelde bir şeyin uygulanması veya yapılmasında yeni bir yol, teknik sorunlara çözüm üreten ürünler veya usuller için verilen tekel bir hak¹³,insan zihninin ürünü ve teknik unsurlarla açıklanan yaratıcı fikirlerin korunma yolu, buluşçunun yaratıcı fikirlerinin belirli süre zarfında yasalarda yer alan hükümlerce koruma altına alındığını gösteren bir belge¹⁴ şeklinde yapılan tanımlar bunlardan bazılarıdır.

Yukarıda belirtilen tanımlamalardan yola çıkarak patenti teknik unsurlara sahip olmakla beraber teknik alandaki bir soruna yeni bir çözüm bulan veya bu alanda fikri araştırma ve emekler ile daha önce var olmayan yeni bir buluşa verilen yasal koruma olarak tanımlayabiliriz.

Buluş ve patent iki farklı kavramdır.Patentin esası buluştur.¹⁵Buluşun meydana gelmesi ile buluş üzerinde hak sahibi olabilmek için herhangi bir belge alınmasına veya bir makama başvuruya ihtiyaç yoktur.Buluş üzerindeki hak buluşun gerçekleştirilmesiyle doğmaktadır.¹⁶ Buluş üzerindeki bu hak kendiliğinden (ipso iure) doğmaktadır.¹⁷ Buluş üzerindeki hakkın korunabilmesi için hukuk düzeni tarafından belirlenmiş kriterlere uygun olması gerekecektir.Buluşun bu kriterlere uygunluğu ve dolayısıyla yasal koruma altına alındığını gösteren belge ise patent belgesidir.

Buluş geniş bir kavram olduğundan herhangi bir alanda olabilecektir. Ancak her buluş patent alma niteliğine sahip değildir.¹⁸Her buluş meydana gelir gelmez yasal koruma altına alınmamaktadır.Dolayısıyla buluşunun patent korumasından faydalanmasını isteyen buluş sahibince öncelikle patent başvurusunda bulunulmalıdır.¹⁹

Buluşun patent korumasına alınabilmesi için taşınması gereken yasal kriterler vardır.Türk Hukukunda buluşun öncelikle SMK madde 82 ve 83’de yer alan

¹¹ WIPO, "What is Intellectual Property",erişim:08.08.2024,<https://www.wipo.int>.

¹² Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,4

¹³ Mustafa Güney Çalışkan,*Uluslararası Patent Başvurusu (Pct) Pct Başvurusu Yapmak İsteyenler için Detaylı Kılavuz*,(Ankara: Seçkin Yayıncılık,2021), 41

¹⁴ B. Bahadır Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, (İstanbul:Beta Basım Yayınları,2002), 47

¹⁵ Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,529

¹⁶ Ali Necip Ortan,*İşçi Buluşları Hukuku*,(Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları:İzmir, 1987),91

¹⁷ Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,12

¹⁸ Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,530

¹⁹ Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,12

kriterlere uygun olması gerekmektedir.Bu kriterler SMK md.82/1’de yer alan buluş yenilik,buluş basamağı içirme ve sanayiye uygulanabilirliktir.Devamında yani md.82/2’de ise patent alınması mümkün olmayan durumlar sıralanmıştır.Buna göre;

“a) Keşifler; bilimsel teoriler ve matematiksel yöntemler.b) Zihni faaliyetler, iş faaliyetleri veya oyunlara ilişkin plan, kural ve yöntemler.c) Bilgisayar programları.ç) Estetik niteliği bulunan mahsuller, edebiyat ve sanat eserleri ile bilim eserleri.d) Bilginin sunumu” buluş niteliğinde sayılamayacaktır.

SMK md.82/3’de ise buluş niteliğinde olan ancak patent alınamayacak durumlar belirtilmiştir.Bunlar;

"a) Kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı olan buluşlar.b) Mikrobiyolojik işlemler veya bu işlemler sonucu elde edilen ürünler hariç olmak üzere, bitki çeşitleri veya hayvan ırkları ile bitki veya hayvan üretimine yönelik esas olarak biyolojik işlemler. c) İnsan veya hayvan vücuduna uygulanacak teşhis yöntemleri ile cerrahi yöntemler dâhil tüm tedavi yöntemleri.ç) Oluşumunun ve gelişiminin çeşitli aşamalarında insan bedeni ve bir gen dizisi veya kısmi gen dizisi de dâhil olmak üzere insan bedeninin öğelerinden birinin sadece keşfi. d) İnsan klonlama işlemleri, insan eşey hattının genetik kimliğini değiştirme işlemleri, insan embriyosunun sınav ya da ticari amaçlarla kullanılması, insan ya da hayvanlara önemli bir tıbbi fayda sağlamaksızın hayvanlara acı çektirebilecek genetik kimlik değiştirme işlemleri ve bu işlemler sonucu elde edilen hayvanlar." şeklindedir.

Başvuru sonrası başlayan süreç buluş yapıldıktan sonra başlayacaktır.²⁰Buluşlar yapılacak olan başvuru ile patent verilebilirlik koşullarını taşıdıklarının tespiti ile patent korumasından yararlanabilecektir.²¹Bu açıklamalar doğrultusunda ise buluşun patentten daha kapsayıcı bir kavram olduğu önümüze çıkmaktadır.

1.1.3.Buluşçu Kavramı

Buluşçu en genel tabiriyle buluşu icat eden kişidir.Patent hukukunda ise hak sahipliği kavramı buluşçudan farklı olabilmektedir.Yani buluşu gerçekleştiren ile patent belgesinin sahibi farklı kişiler olabilmektedir.Bu durum SMK md. 90/5’de düzenlenmiştir.Buna göre buluşu yapan başvuruda belirtilmelidir.Patent başvurusu yapanın başvuru sahibinin buluşçu olmaması ya da buluşu yapanlardan sadece

²⁰İlhami Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, (Ankara:Seçkin Yayınevi,2021), 30

²¹Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,12

birinin olması hâlinde başvuruyu yapanlar, patent başvuru hakkını nasıl elde ettiklerini başvuruda belirtmek zorundadır.

1.1.3.1.Buluş sahibi olarak yapay zekâ

Yapay zekâ gündelik hayat içerisinde çeşitli alanlarda kullanılmaya başlanmıştır.Fikri mülkiyet hukuku da bu alanlardan biridir.Konumuz bağlamında yapay zekâ sistemlerinin kullanımı buluş sahipliği ve patentlenebilirlik kavramları esasında ele alınmıştır.Bu kavramlar değerlendirilirken yapay zekânın hukuki statüsü önem arz etmektedir.

İnsanın kendi zekâsıyla çözebileceği problemleri çözebilen, bir donanıma bağlı veya harici olarak olarak çalışabilen yazılımlar yapay zekâ olarak tanımlanmaktadır.²²Bir başka tanımda ise yapay zekâ bir bilgisayarın veya bilgisayara bağlı robotun veya herhangi bir kaynağın kontrolüyle canlıların yaptığı faaliyetlerin benzerini gerçekleştirme olarak adlandırılmaktadır.²³Yapay zekânın tanımı ile ilgili olarak tam bir görüş birliği olmasa da hepsinin temelinde canlılara ait zekânın makine veya bilgisayar sistemlerine aktarılması yatmaktadır.²⁴

Fikri bir ürün olan buluşların insan zekâsı ile meydana getirilebileceğinden bahisle buluşçunun gerçek insan olabileceği ifade edilmektedir.²⁵SMK md. 90/5’de yer alan kanun metninden buluş sahibinin gerçek bir kişi olması gerektiği anlaşılmaktadır. Yine SMK md. 93, 106 ve 109’da geçen "...başvuruda bulunmuş kişi veya halefi", "buluşu yapan", "buluşu gerçekleştiren kişi" ifadelerinden buluş sahibinin ancak gerçek kişi, diğer bir ifade ile insan olması gerektiği anlaşılmaktadır.²⁶

Buluş zihinsel çabaların ürünüdür.Buluş için zihinsel çaba harcayanlar ise ancak gerçek kişi olabilir.Patent başvurusunda buluş sahibine ait kimlik bilgilerinin yer alması uluslararası hukuk kuralları gereği zorunludur.Patent başvuru evrakında buluş sahibinin belirtilmemesi başvurunun reddine neden olmaktadır.Aynı şekilde

²²Ebru Armağan Yüksel Bozkurt ,*Buluşçu Yapay zekâ ve Patent Hukuku*,(İstanbul: Aristo Yayınevi, 2020), 9

²³Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı -Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,"Ulusal Yapay zekâ Stratejisi",Erişim:04.11.2025,<https://cbddo.gov.tr/SharedFolderServer/Genel/File/TRUlusalYZ> Stratejisi,12

²⁴Burakcan Yedek,*Patent Hukuku Açısından Yapay zekâ – Fikri Mülkiyet Hukuku Monografileri*,(Ankara: Seçkin Yayınları, 2023), 18

²⁵Yedek,*Patent Hukuku Açısından Yapay zekâ – Fikri Mülkiyet Hukuku Monografileri*,125

²⁶Gülmelâhat Doğan,"Yapay zekâ Sistemlerinin Meydana Getirdiği Teknolojilerin Patentlenebilirliği",*Yapay zekâ ve Hukuk Sempozyumu*,ed. Ahmet Bozdağ-Tayfun Ercan, (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları, 2024),89

buluş sahibi olarak yapay zekânın belirtilmesi de başvurunun reddine neden olmaktadır. Aynı hukuk sistemlerinin yargı kararlarında da yapay zekânın buluş sahibi olarak gösterildiği hallerde başvurunun reddedilmesi gerektiği belirtilmektedir.²⁷

1.1.3.2.Yapay zekânın hukuki statüsü

TMK md. 28’de gerçek kişi tam ve sağ doğmak koşuluyla dünyaya gelmek şeklinde,tüzel kişi ise TMK md. 47’de *"Başlıbaşına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal toplulukları"* şeklinde ifade edilmiştir.Bu bağlamda yapay zekânın kanunen gerçek ya da tüzel kişi olarak kabul edilmesi mümkün değildir.²⁸Yapay zekâ, öğretilde eşya olarak nitelendirilmektedir.²⁹

Gerçek ve tüzel kişi statüsüne uymayan yapay zekâyı Avrupa Parlamentosu tarafından 27 Ocak 2017 tarihli düzenlenen raporda elektronik kişiliğin verilmesi önerilmiştir.Rapor, yapay zekâyı kişilik statüsü öneren ilk resmi belge niteliğinde olup, gerçek kişi statüsü sağlayamayacak olan yapay zekâ için elektronik kişiliğin kabul edilebileceğinin mümkün olduğunu ifade etmektedir.³⁰

Dr. Stephen Thaler tarafından geliştirilen Device for the Autonomous Bootstrapping of Unified Sentience (DABUS) isimli yapay zekâ, yapılan bir patent başvurusunda patent sahibi olarak gösterilmiştir.Birleşik Krallık, ABD ve European Patent Organisation (EPO-Avrupa Patent Ofisi) nezdinde yapılan başvurular reddedilmiş ve karara itiraz edilmesiyle yapılan yargılama neticesinde DABUS’un gerçek kişi olmaması nedeniyle buluş sahibi olarak kabul edilemeyeceği belirtilerek patent başvurusunun reddedilmesi doğru bulunmuştur.Ancak tüm bu reddedilmelere rağmen Güney Afrika’da yapılan başvuru ise kabul edilmiştir.Dolayısıyla Güney Afrika Patent Kurumu buluş sahibinin yapay zekâ olabileceğinin ilk kabul eden patent kurumu, ilk ülke Güney Afrika olmuştur. ³¹ Güney Afrika’da gerçekleştirilen bu tescil sadece şekli unsurları esas alan patent değerlendirme sisteminden ileri

²⁷Doğan,"Yapay zekâ Sistemlerinin Meydana Getirdiği Teknolojilerin Patentlenebilirliği",92

²⁸Doğan,"Yapay zekâ Sistemlerinin Meydana Getirdiği Teknolojilerin Patentlenebilirliği", 86

²⁹Çağlar Ersoy,Robotlar Yapay zekâ ve Hukuk, (İstanbul: On İki Levha, Yayınevi, 2017), 85

³⁰Doğan,"Yapay zekâ Sistemlerinin Meydana Getirdiği Teknolojilerin Patentlenebilirliği",87

European Parliament Report, "Report with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics",Erişim Tarihi:04.11.2024, <https://www.europarl.europa.eu/doceu/document/A-8-2017>

³¹Doğan,"Yapay zekâ Sistemlerinin Meydana Getirdiği Teknolojilerin Patentlenebilirliği",92-98

gelmekte olup, başvurunun esasına ilişkin hukuki değerlendirme yapılmamasından kaynaklandığı ifade edilmektedir.³²

1.1.4. Patent Verilebilirlik Koşulları

Patent hukuk düzeni tarafından belirlenen niteliklere haiz buluşlara verilmektedir.³³ Her ülkenin kendi hukuk düzeni içerisinde koyduğu birtakım kriterler olmakla birlikte bu kriterlerin incelenmesiyle ilgili kurumlar mevcuttur. Bu kurumlardan bazıları Amerika Birleşik Devletlerinde U.S. Patent and Trademark Office (USPTO), Fransa'da Institut national de la propriété industrielle (INPI), Almanya'da Deutsches Patent und Markenamt (DPMA)'dır. Türkiye'de ise buluşun patent verilebilirlik koşullarının incelemesi Türk Patent ve Marka Kurumu (Türkpatent) tarafından yapılmaktadır.

Teknik bir probleme çözüm sunan buluşun her zaman patent alabilmesinin mümkün olmadığı açıklanmıştır. Buradan hareketle her fikrin patent alamayabileceğini söylemek mümkündür. Buluşun kabul edilmesi ve patent korumasına alınmasının bir takım şartları bulunmaktadır. Patentlenebilme kriterlerini olarak anılan SMK md.82 kapsamında teknoloji her alanında olmak kaydıyla gerçekleştirilen buluşlara yenilik, buluş basamağına sahip olma ve sanayiye uygulanabilirlik kriterlerine sahip buluşlara patent verileceğinden bahsedilmektedir. Buradaki önemli hususlardan biri ise teknolojinin her alanındaki buluş kavramıdır. Madde metninden anlaşılan patentlenebilme kriterlerinden önce buluşun genel kapsam olarak teknolojik bir alanda yer almasının gerekliliğidir.³⁴ Genel olarak teknolojik alanda yer alan her buluş için yukarıda belirtilen üç kriter aranacaktır. Teknolojik alandaki buluşlar her zaman ürüne yönelik olabileceği gibi bir usule yönelik de olabilir. Buna göre yapacağımız patente konu buluş için ürün patenti veya usul patenti adlandırmaları yapılacaktır.³⁵

Buluşların patent verilebilirlik koşullarını sağlaması hem Türkpatent nezdinde devam eden işlemler sırasında hem de patent belgesi aldıktan sonra da önem taşımaktadır. Şöyle ki;

³²Doğan, "Yapay zekâ Sistemlerinin Meydana Getirdiği Teknolojilerin Patentlenebilirliği", 101

³³Çalışkan, *Uluslararası Patent Başvurusu Pct Başvurusu Yapmak İsteyenler İçin Detaylı Kılavuz*, 41

³⁴Pelin Karaaslan, *Dolaylı Patent ihlâli*, (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021), 41

³⁵Karaaslan, *Dolaylı Patent ihlâli*, 41

Patent başvurusu konu buluş patent belgesi alsa dahi hükümsüzlük davasına konu edilebilir.Dava sırasında ilk incelenen husus patent başvurusuna konu buluşun patent verilebilirlik koşullarını taşıyıp taşımadığıdır.Dava neticesinde buluşun anılan koşulları taşımadığı gerekçesiyle hükümsüzlüğü tespit edilirse ve aynı zamanda patent hakkı lisans sözleşmesine konu edildiyse bu durumda lisans verenin sorumluluğu doğacaktır.Bu nedenle patent verilebilirlik koşullarına uygunluk buluş için hayati önem taşımaktadır.³⁶

1.1.4.1.Yenilik

Patent verilebilirlik koşullarından en önemlisi ve ilk inceleme konusu yapılan kriter buluşun yenilik vasfına sahip olmasıdır.Esasen buluşu tanımlayan en önemli özellik onun yeni olmasıdır.³⁷

Yenilik kavramı SMK md.83,84 ve 85’de açıklanmaktadır.SMK md. 83/1’de tanımlanan yenilik, tekniğin bilinen durumuna dahil olmama durumu olarak ifade edilmiştir. Tekniğin bilinen durumu ise md. 83/2’de *"Başvuru tarihinden önce dünyanın herhangi bir yerinde, yazılı veya sözlü tanıtım yoluyla ortaya konulmuş veya kullanım ya da başka herhangi bir biçimde açıklanmış olan toplumca erişilebilir her şeyi kapsar"* şeklinde tanımlanmıştır.³⁸Bu anlamda öncelikle buluşun başvuru tarihi eğer varsa rüçhan tarihi dikkate alınarak sadece başvuru yapıldığı sınırlar dahilinde değil dünyanın herhangi bir yerinde açıklanması veya ulaşılabilir duruma gelmesi hali tekniğin bilinen durumudur.Tekniğin bilinen durumu geniş bir çerçevede incelenmeli ve yorumlanmalıdır.³⁹

Yeniliği araştırılan patent başvurusunun, başvuru tarihinden önce olan ancak yayını daha sonra olan başvurularda yer alan metinlerinde tekniğin bilinen durumuna dahil olacağı SMK md.83/3’de hüküm altına alınmıştır.Başvuru rüçhanlı ise bu durumda başvuru tarihi yerine rüçhan tarihi esas alınacaktır.⁴⁰Devamında anılan hükmün Patent İşbirliği Antlaşması uyarınca patent ve faydalı model başvurularından ulusal aşamaya giriş yapan başvuruları,Avrupa Patent Sözleşmesi kapsamında

³⁶ Sarı,Patent Lisans Sözleşmesi,13

³⁷ Tekinalp,Fikri Mülkiyet Hukuku,537

³⁸ A.Bülent Daloğlu,"Patent ve Patent Bilgisinin Önemi,Neden Patent Alınmalı,Türkiye ve Dünyada Nasıl Patent Alınabilmekte,Buluşların Patentle Korunabilmesinde Devletçe verilen Teşvikler",*Fikri ve Sınai Haklar Dergisi*, 8/29,(Mart 2012), 59

³⁹ Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 90

⁴⁰Daloğlu,"Patent ve Patent Bilgisinin Önemi,Neden Patent Alınmalı,Türkiye ve Dünyada Nasıl Patent Alınabilmekte,Buluşların Patentle Korunabilmesinde Devletçe verilen Teşvikler",59

Türkiye'nin belirlendiği ve ilgili belirleme ücretinin ödendiği Avrupa patent başvurularını da kapsayacağı belirtilmiştir.

Dikkat edilirse açıklama konusunda yazılı veya sözlü olarak ve coğrafi olarak bir sınır belirlenmemiştir. Bu nedenle tekniğin bilinen durumuna dahil olma durumu coğrafi olarak dünyanın herhangi bir yerinde erişilebilir her şey olarak düşünülmelidir.⁴¹ Diğer bir önemli husus ise bilginin erişebilir olmasının yeterli olmasıdır. Bu nedenle sosyal medya platformlarında yayınlanan bir bilginin ne kadar yayıldığı, izlendiği veya okunduğu önemli değildir. Esasen önemli olan husus tekniğin bilinen durumu aşılmadan buluşa patent alınamayacağıdır.⁴²

Yenilik incelemesi başvuru kapsamında yer alan bilgilerin tekniğin bilinen durumuna ait olduğu tespit edilen dokümanlardaki bilgiler karşılaştırılarak yapılır. Bu karşılaştırma ise patent başvurusunda yer alan istemler baz alınarak yapılır. Buna göre önce başvuruda yer alan istemlerdeki teknik unsurlar tanımlanır ve bu unsurların en yakın dokümandaki teknik unsurlar ile karşılaştırması yapılır. Yenilik araştırmasında birden fazla doküman kullanılıyorsa her dokümanda ayrı ayrı karşılaştırma yapılır ve bilgiler buna göre değerlendirilir. Birden fazla dokümanın bir araya getirilmesiyle başvurunun yenilik koşulunu sağlamadığı iddia edilemez.⁴³

SMK md.84/1 gereği buluşa patent verilmesini etkileyebilecek nitelikteyken, buluş sahibinin, başvuru tarihinden veya rüçhan hakkı talep edilmişse rüçhan hakkı tarihinden önceki on iki ay içerisinde yaptığı açıklamalar patent belgesi verilmesini engellememektedir. Dikkat edilmesi gereken husus şudur ki, geliştirilen ürünün veya yeni bir buluşun ticari kaygılarla hemen piyasaya sürülmesi ve bu arada patent başvuru süresi olan on iki aylık sürenin kaçırılması durumu hak kaybına neden olabilecektir. SMK md.84/1 gereğince buluş sahibi tarafından veya başvuru makamlarınca yapılan açıklamalar ile buluşu yapandan doğrudan veya dolaylı olarak bilgi edinen üçüncü kişi tarafından yapılmış olması yeniliği bozmayan açıklamalar olarak nitelendirilmiş ve on iki aylık sürede yapılan bu açıklamaların yeniliği zedelemeyeği hüküm altına alınmıştır. Bu uygulamadan doğan sonuçlar SMK md.84/3 gereğince süreyle sınırlı değildir ve bu nedenle her zaman ileri sürülebilecektir.

⁴¹Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 91

⁴²Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 82

⁴³Daloğlu, "Patent ve Patent Bilgisinin Önemi, Neden Patent Alınmalı, Türkiye ve Dünyada Nasıl Patent Alınabilmekte, Buluşların Patentle Korunabilmesinde Devletçe verilen Teşvikler", 59-60

Yenilik değerlendirmesi buluşun patent alabilmesi için aşması gereken ve ilk incelenen kriterdir. Bu anlamda buluş sahibi yenilik incelemesi için bir ön araştırma yaparak olası olumsuzlukların önüne geçebilir. Yenilik araştırmasında bulunan dokümanların titizlikle incelenmesi ve patent başvurusunda yer alan istemlerle karşılaştırması dikkatli bir şekilde yapılmalıdır. Örneğin A+B+C özelliklerine sahip bir ürün veya usul ile ilgili başvuru yapmak istenildiğinde yapılan yenilik araştırmasında aynı özelliklere sahip ve patent belgesi almış bir buluş tespit edilmesi halinde başvuru yenilik kriterinin sağlamadığı için reddedilecektir. Bu nedenle başvuru sahibi kendi buluşunda yer alan istemleri gözden geçirmelidir. Nitekim yapacağı ön araştırma ile de daha önce patent almış buluşları inceleyerek kendi buluşundaki asgari A+B+C unsurlarına ek teknik bir unsur ekleyerek başvurusunu sorunsuz devam ettirebilecektir.

Yenilik incelemesi kapsamında başvuru konusu buluş ile tekniğin bilinen durumundaki her bir unsur ile ayrı ayrı karşılaştırılmalıdır. Her karşılaştırma sonrasında tekniğin bilinen durumu olarak referans alınan dokümandan en az bir özellik ile farklılaşan buluş yeni olarak değerlendirilecektir. Ancak tekniğin bilinen durumuna ait özelliklerin tamamını içeren buluş ise yeni olarak değerlendirilemeyecektir. Örneğin; A+B+C+D özelliklerine sahip bir buluşun yenilik incelemesinde incelenen dokümanlar karşısındaki durumu şöyle özetlenebilir.

K+L+M+N özelliklerini içeren buluş K+L+M veya K+L+M+O özelliklerini içeren doküman karşısında yeniyken; K+L+M+N özelliklerini içeren buluş K+L+M+N ve K+L+M+N+O özelliklerini içeren doküman karşısında ise yeni değildir.⁴⁴

Özetle; patent belgesi alım sürecinde buluş hakkında başvuru tarihinden varsa rüçhan tarihinden itibaren yenilik araştırması yapılır. Yenilik mutlak bir yenilik olup yeniliği bozmayan açıklamalar dışındaki her türlü bilgi tekniğin bilinen durumunu oluşturur.⁴⁵

Buluş kapsamında yapılan yenilik incelemesinde aranan nitelik mutlak yeniliktir. Mutlak yenilik ise buluşun içerdiiğii bilgilerin buluştan önce dünyanın

⁴⁴Ali Rıza Köker-Uğur Gürşad Yalçiner, *Patent ve Faydalı Modelden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 200

⁴⁵Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 88

herhangi bir yerinde bilinmemesi halidir.⁴⁶SMK ile de mutlak yenilik kriteri benimsenmiştir.⁴⁷

Yenilik hususunda ispat yenilik araştırması yapmakla görevli olan başvuru yapılan kuruma ve itiraz hakkına sahip üçüncü kişilere aittir.Bu kapsamda buluş sahibi yeniliği ispatla yükümlü değildir.⁴⁸Ancak öğretide ispat yükünün başvuru sahibinde olduğu ve olası bir uyuşmazlıkta buluşun yeni olduğunun ispatının başvuru sahibinin yükümlülüğünde olacağını⁴⁹ifade eden karşı bir görüş de bulunmaktadır.

1.1.4.2. Buluş basamağına sahip olma

Patent verilebilirlik koşulları arasında yenilik kriterini sağlayan buluşun tekniğin bilinen durumunu aşma kriteri yani SMK'da yer alan ifadeyle buluş basamağı aranmaktadır.⁵⁰ Yapılan yenilik incelemesinde yeni olduğu anlaşılan ve buluşun içerdiği teknik özelliklerin tespiti buluş basamağı incelemesinde yapılmaktadır.Dolayısıyla başvuru konusu buluşun bir takım teknik niteliklere haiz olması kaçınılmaz bir gerçektir.Bu nedenle buluş basamağı yönünden inceleme konusu yapılan buluşun öncelikle teknik bir alanda olması gereklidir.Buluşun teknik niteliği ise uygulanabilirlik, somutluk ve tekrarlanabilir ile değerlendirilmektedir.⁵¹ Bu nedenle patentlenebilirlik kriterleri arasındaki aşılması ve incelenmesi en zor olan kriter buluş basamağıdır.⁵²

SMK md. 83/4 kapsamında teknik alandaki uzmana göre tekniğin bilinen durumu dikkate alındığında aşikâr olmayan buluşun, buluş basamağı içerdiği kabul edilmektedir.⁵³Aşikârlık kavramını incelediğimizde buluş ilgili teknik alandaki uzman tarafından fark edilebilir veya öngörülebilir nitelikteyse buluş aşikâr demektir.⁵⁴Bir başka ifadeyle tekniğin bilinen durumu karşısında buluş kolay

⁴⁶ Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,538

⁴⁷ Güneş, "*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*", 87

⁴⁸ Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,538

⁴⁹ Burcu Gülseren Özcan Büyüktanır, *İlaç Patenti Hak Sahipliği ve Patent Hakkı Sahibinin İlacın Neden Olduğu Zararlardan Dolayı Sorumluluğu*,(Ankara : Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011),22

⁵⁰ Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,15

⁵¹ Engin Erdil, *Fikri Mülkiyet Hukuku*,(İstanbul:vedat Kitapçılık, 2016), 178-179

⁵² Çalışkan,*Uluslararası Patent Başvurusu (Pct) Pct Başvurusu Yapmak İsteyenler İçin Detaylı Kılavuz*" 417

⁵³Daloğlu,"Patent ve Patent Bilgisinin Önemi,Neden Patent Alınmalı,Türkiye ve Dünyada Nasıl Patent Alınabilmekte,Buluşların Patentle Korunabilmesinde Devletçe verilen Teşvikler",60

⁵⁴ Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,128-129

anlaşılabilir nitelikte olmamalıdır.Böylece tekniğin bilinen durumuna dahil olmayan buluşun teknik nitelik kapsamında daha üst bir seviyede olduğu söylenebilir.⁵⁵

Daha önce çözülemeyen teknik bir soruna yönelik başvuru konusu buluşla çözüm getirilmesi⁵⁶veya buluşun çıkarımının tekniğin bilinen durumunun incelenmesi ile hemen gerçekleşmediğinin tespiti hallerinde buluş basamağının varlığını ispatlanacaktır.⁵⁷Yani buluşun halihazırdaki tekniğin bilinen durumunu aştığınının kanıtlanabilmesi gereklidir. Bu nedenle her yeni buluş patent belgesi alamayacaktır.Buluş basamağında yapılan bu teknik incelemelerin teknolojik ilerlemeye katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür.⁵⁸

1.1.4.2.1. Buluş basamağı incelenmesi aşamasında problem- çözüm yönteminin kullanımı

Buluş basamağının incelenmesi sırasında buluşun teknik alandaki uzmana göre aşikâr olup olmadığına yönelik bir değerlendirme yapıldığı ifade edilmişti.Ancak bu değerlendirme buluşun aşikâr olup olmadığının tespitini tek başına sağlamak için yeterli olmamaktadır. Çünkü her şeyden önce incelemeyi yapan uzman gerekçeli bir şekilde buluşun neden buluş basamağı içermediğini veya içerdiğini açıklamalıdır.Aksi bir durum eleştirilere neden olabileceği gibi yargısal süreçlerdeki denetime de elverişli olmayacaktır.Değerlendirmenin objektif yapılabilmesi ve her somut olaya uygulayabilmesi için dünya genelinde farklı yöntemler uygulandığı görülmektedir.Örneğin Amerikan sisteminde "*Graham Factors*" veya "*TSM*" testleri, İngiliz sisteminde kullanılan "*Obvious to try*" veya "*Windurfing-Pozzoli*" testleri ile EPO tarafından problem-çözüm yaklaşımı kullanılmaktadır.⁵⁹Buluş basamağı incelemesinde geliştirilen problem-çözüm yöntemi EPO üyesi ülkeler nezdinde ortak bir yöntem olarak benimsenmiştir. Aynı metot Türkpateent tarafından da kullanılmaktadır.⁶⁰

Buluş basamağı incelemesini önemli kılan husus teknolojik ilerlemenin tespitinin bu inceleme neticesinde belirlenebilmesidir.Problem-çözüm yönteminde önce ilgili alanda bulunan en yakın konular referans alınıp ortaya konularak

⁵⁵ Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,539

⁵⁶ Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,117

⁵⁷ Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,15

⁵⁸ Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,117

⁵⁹ Köker-Yalçınar,*Patent ve Faydalı Modelden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar*;230-231

⁶⁰ Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,128

incelemeye tabi tutulur.İnceleme sonucu patente konu buluşa ait bilgiler referans dokümanlarda zaten aşikâr biçimde görülüyorsa buluş basamağı olmadığına karar verilmektedir.⁶¹Buluş basamağı incelemesinde anılan yöntem objektif bir değerlendirme yöntemi olarak kabul edilmektedir.⁶²

En yakın teknik unsur olarak ise buluşla aynı teknik sorunu barındıran belgeler kabul edilir ve incelemede kullanılır.⁶³Buluş basamağı değerlendirmesinde kullanılan bu yöntem uyarınca ilk yapılması gereken söz konusu istemin teknik içeriğine en yakın önceki teknik belgesinin tespiti.⁶⁴En yakın belge araştırmasında ise makaleler,kitaplar, daha önce üretimi yapılmış ürünler olabileceği gibi daha önceden patent belgesi almış patentlerde olabilir.⁶⁵

Problem-çözüm yaklaşımı temelde buluş basamağı incelemesinin nesnel bir biçimde değerlendirilmesi amacıyla uygulanmaktadır.⁶⁶ Bu yaklaşımı incelediğimizde karşımıza üç ana aşama çıkmaktadır.Bunlar ;

- i) Tekniğin bilinen durumunun belirlenmesi,
- ii)Teknik problemin ortaya koyulması
- iii) Buluşun uzman kişiye göre aşikâr olup olmadığının tespiti.⁶⁷

Patent başvurusunda yer alan teknik problem ve bu problemin çözümüne ilişkin açıklamalar patent inceleme sürecinde incelemeyi yapan uzman açısından bir takım riskler barındırmaktadır.Bu riskleri ortadan kaldırmayı amaçlayan problem-çözüm yaklaşımı kaynağını herhangi bir kanundan almamaktadır.Bu yaklaşım ilk olarak EPO Temyiz Kurulu T24-81 sayılı kararında ele alınmıştır.Kararda buluş basamağı değerlendirmesinde objektifliğin gerekliliği vurgulanmış ve bu bağlamda en yakın tekniğe sahip referansın belirlenmesi sonrasında bu referansla buluş sahibince getirilen çözümün teknik analiziyle uzmanın

⁶¹ Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,131

⁶² Barış Atalay,*Patent Hukukunda İstem Yazım Teknikleri*,(İstanbul:Legal Yayıncılık, 2017),11

⁶³ Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,134

⁶⁴ Atalay,*Patent Hukukunda İstem Yazım Teknikleri*,(İstanbul:Legal Yayıncılık, 2017),12

⁶⁵ Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,137

⁶⁶European Patent Office, "Case Law of the Boards of Appeal of the European Patent Office", 2010, 163,erişim: 06.08.2024 ,<https://www.epo.org/en/legal/case-law> -Atalay Berk Damgacıoğlu,*Patent Sistemlerinde Buluş Basamağı Kriterinin Değerlendirilmesi* ,(Ankara: Türk Patent Enstitüsü, Patent Dairesi Başkanlığı, Uzmanlık Tezi,2011),28-29

⁶⁷European Patent Office, "Guidelines for Examination in the European Patent Office", 2010, Part C – Chapter IV-33-34, erişim: 06.08.2024,https://link.epo.org/web/guidelines_2010 ,Damgacıoğlu,*Patent Sistemlerinde Buluş Basamağı Kriterinin Değerlendirilmesi*,28-29

anılan bu çözüme aşikâr biçimde ulaşıp ulaşamayacağının tespitinin gerekli olduğu açıklanmıştır.⁶⁸

1.1.4.2.2. Yapabilirdi (Could)-Yapardı (Would) Yaklaşımı

Problem-çözüm yaklaşımında patente konu buluşun, buluş basamağı kriterini karşılayıp karşılamadığı sorusuna cevap arayan uzman incelemenin son safhasında tekniğin bilinen durumunda yer alan bilgiyi ve inceleme kapsamında elde ettiği bilgilerin tekniğin bilinen duruma etkisini değerlendirmelidir.⁶⁹

Uzman kişinin tekniğin bilinen en yakın durumundan elde ettiği bilgiler doğrultusunda buluşa ulaşabilmesi değil, olası teknik gelişmeleri nazara alarak veya teknik problemin çözümü amacıyla referans aldığı tekniğin bilinen en yakın durumu ile buluşa ulaşıp ulaşamayacağı önem taşımaktadır.⁷⁰EPO tarafından da uygulanan bu yöntemle göre uzman kişi en yakın teknik dokümandan hareketten buluşta yer alan sonuca ulaşabileceği (would) kabul edilirse buluş basamağının olmadığı, ulaşabilirdi sonucuna varılırsa (could) buluş basamağı vardır diyebiliriz.⁷¹

1.1.4.3.Sanayiye uygulanabilirlik

Yenilik ve buluş basamağı kriterini sağlayan buluş için son olarak sanayiye uygulanabilirlik koşulunun sağlanması gerekmektedir.Burada kanun metninde yer alan sanayi kavramından ne anlaşılması gerektiğidir.Hammadeleri işlemek ve üretmek amacıyla kurulmuş tesisler olarak tanımlanan sanayi kavramı SMK kapsamında daha geniş bir biçimde ele alınmıştır.SMK md.83/6'da yer alan "*Buluş, tarım dâhil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya kullanılabilir nitelikteyse, sanayiye uygulanabilir olduğu kabul edilir.*" ifadesiyle üretim, maden, turizm gibi sektörleri de kapsadığı anlaşılmaktadır.⁷² Bu özellik aynı zamanda yeni teknolojilerin insanlığın

⁶⁸ Köker-Yalçiner, *Patent ve Faydalı Modelden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar*" 231

⁶⁹ European Patent Office "Guidelines for Examination in the European Patent Office", 2010, Part C – Chapter IV-35-36, Damgacıoğlu, "*Patent Sistemlerinde Buluş Basamağı Kriterinin Değerlendirilmesi*", 35

⁷⁰ European Patent Office, "Guidelines for Examination in the European Patent Office", 2010, Part C – Chapter IV-36, Damgacıoğlu, "*Patent Sistemlerinde Buluş Basamağı Kriterinin Değerlendirilmesi*", 35

⁷¹ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 138

⁷² Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 126-127

kullanımına sunulmasının önemine işaret eder.Bu anlamda üretimi yapılan ve piyasada yer alan buluşlar patentle korunacaktır.⁷³

Kanun metninde yer alan buluşun sanayiye uygulanabilirliği ise buluşun tekrar tekrar üretililebilirliği ile açıklanabilir.⁷⁴Sanayiye uygulanabilirlik kriteri gereğince buluş eğer bir ürünü üretmeye veya belli bir sonucu elde etmeye yarayacak sonuçları vermiyorsa buluş olarak patentlenemez.⁷⁵

1.1.5.Patent Korumasının Kapsamı

Fikri mülkiyet hakkı geniş bir kavram olup insan zihni tarafından üretilen her türlü edebi,sanatsal çalışmaları ve buluşları kapsamaktadır.⁷⁶Buluşunu koruma altına almak isteyen hak sahibi tarafından patente konu edilen hak fikri bir ürün olup gayri maddi bir haktır.⁷⁷Patent hakkı SMK’nda ise sınai mülkiyet hakları içerisinde yer almaktadır.⁷⁸Patent hakkı kişinin malvarlığında yer almakla birlikte aynı zamanda kişisel varlığını da kapsamaktadır.⁷⁹Fikri mülkiyet hakları ticari değerleri olan haklardır ve patent hakkı da ekonomik değeri olan bir haktır.⁸⁰

Patent hakkının esasını buluş kavramı oluşturur.Patent başvurusu ile buluş sahibi buluşuna yönelik hukuk düzeni içerisinde koruma elde etmiş olur.Ancak anılan korumanın devamı için buluşun patent verilebilirlik koşullarına sahip olması gerekmektedir.⁸¹Patent başvurusu ile buluş üzerinde hukuki koruma başlar ve buluş olası patent gasbına,başvuru tecavüzüne ve patent tecavüzüne karşı korunmuş olur.⁸²

Patent hukukunda korumanın kapsamı ise istemlerle belirlenmektedir. Patent tescil sürecinde yer alan tarifname ve diğer unsurlar yardımcı unsurlar⁸³ istemlerin yorumlanmasında kullanılırlar. İstemlerin ifade ediliş biçimi ve daha doğrusu yazımı koruma kapsamının belirlenmesi açısından hayati öneme sahiptir. Hak sahibinin

⁷³Daloğlu,"Patent ve Patent Bilgisinin Önemi,Neden Patent Alınmalı,Türkiye ve Dünyada Nasıl Patent Alınabilmekte,Buluşların Patentle Korunabilmesinde Devletçe verilen Teşvikler",61

⁷⁴Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,127

⁷⁵Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,209-Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,18

⁷⁶WIPO, "What is Intellectual Property", erişim : 06.08.2024

⁷⁷Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,4

⁷⁸Fırat Öztan,*Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, (Ankara:Turhan Kitabevi,2008), 13

⁷⁹Mustafa Dural-Suat Sarı, *Türk Özel Hukuku*, (İstanbul:Filiz Kitabevi,2010),133

⁸⁰Erdil, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 181

⁸¹Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,5

⁸²Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,600

⁸³Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,59

koruma kapsamı içerisinde hakkını tam olarak alabilmesi ve bu kapsamda olası tecavüzlere karşı hakkın korunması sağlanacaktır.

İstemlerin yazımı ve nasıl olması gerektiği SMK md.92 ve SMK uygulama yönetmeliği md.76 kapsamında kendine yer bulmuştur. Buna göre SMK md.92/1’de; *"Buluş, buluş konusunun ilgili olduğu teknik alanda uzman bir kişi tarafından buluşun uygulanabilmesini sağlayacak şekilde yeterince açık ve tam olarak patent başvurusunda, tarifname, istemler ve tarifnamede veya istemlerde atıf yapılan resimlerle açıklanır."* SMK uygulama yönetmeliği md. 76/1’de ise *"Başvuru, buluşun yeterli ayrıntıda ifade edildiği ve açıkça ortaya konduğu bir veya birden çok istemi içerir. İstemler, korunması istenilen buluş konusunun teknik özelliklerini tanımlar."* şeklinde yer alan hükümler birlikte değerlendirildiğinde koruma kapsamı belirlenirken ana unsur olarak istemler ve istemlerin yorumlanmasında yetersiz kalındığında ise yardımcı unsur olan tarifname takımı ve diğer unsurlar değerlendirilecektir.

İstemlerin açıklığı hususu koruma kapsamının açık ve net bir biçimde belirlenebilmesi açısından önemli bir unsurdur. Bu anlamda patent başvurusunun tarifname kısmı istemlerin anlaşılmasına yardımcı bir bölüm olup bu durum SMK md.92/4’te *"İstemlerin dayanağı tarifname olup, istemler korunması talep edilen konuyu tanımlamalı, açık ve öz olmalı ve tarifnamede tanımlanan buluşun kapsamını aşmamalıdır."* şeklinde ifade edilmektedir.

Patent başvurusunda yer alan istemler sadece başvuru ve tescil süreçlerinde değil aynı zamanda patent konusu buluş ile ilgili uyuşmazlıklarda da ana unsur olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle istemler SMK md.89/3 gereğince; *"İstemler, başvuru veya patent sahibine hakkı olan korumayı sağlayacak ve üçüncü kişilere de korumanın kapsamı açısından makul bir düzeyde kesinlik ifade etmelidir."*

Patent korumasının kapsamı ise SMK md.89/4 devamında;

"Patent başvurusunun sağladığı korumanın kapsamı, patentin verilmesine kadar geçen süre için başvurunun yayımlanmış olan istemleri ile belirlenir. Ancak patentin verildiği hâli veya itiraz veya hükümsüzlük işlemleri sonucunda değiştirilmiş hâli, koruma alanının genişletilmemiş olması şartıyla başvurunun sağladığı korumayı geçmişe dönük olarak belirler. Patent başvurusunun veya patentin sağladığı koruma kapsamının belirlenmesinde, tecavüzün varlığının ileri sürüldüğü tarihte istemlerde belirtilmiş unsurlara eşdeğer nitelikte olan unsurlar da dikkate alınır. Bir unsur, esas itibarıyla istemlerde talep edilen unsur ile aynı işlevi görüyor, bu işlevi aynı şekilde gerçekleştiriyor ve aynı sonucu ortaya çıkarıyorsa, genel olarak istemlerde talep edilen unsurun eşdeğeri olarak kabul edilir." şeklinde ifade edilmiştir.

Patent koruması ile teknik sorunların çözümüne yönelik geliştirilen buluşların hukuki güvenliği sağlanmaktadır. Bu durum hem teknolojik gelişmeyi artırmakta hem de yenilikçiliği özendirilmektedir.⁸⁴ Patent korumasının devreye girmesiyle buluşa yönelik haksız yararlanmaların önüne geçilmiş ve hak sahiplerinin yenilikçi fikir ve emekleri korunmuş olur. Koruma süresi sonunda buluşun kamuya mal olması ile de mevcut buluşun gelişmesine imkân tanınmakta ve bu sayede haksız bir tekel oluşmasına da sebebiyet verilmemektedir.⁸⁵

1.1.6. Patent Hakkının Kapsamı ve Sınırları

1.1.6.1. Patent hakkı kavramı

Hak sahibinin buluş üzerindeki yasal koruması olarak nitelendirebileceğimiz patent hakkı temelde patent isteme hakkı, patent alınması ile oluşan hak ve patent üzerindeki hak olmak üzere üç başlıkta inceleme konusu olmuştur. Patent isteme hakkını buluş sahibi buluşu gerçekleştirdiği anda kazanır.⁸⁶ Bu hak, buluşçuya tanınmış tekel bir haktır ve buluş sahibine patent hakkı sağlayacak patent başvurusunda bulunma hakkını tesis eder.⁸⁷

Patent alınmasıyla beraber hukuken hak sahibine başkalarının yararlanmasını men etme yetkisi verilmekte ve aynı zamanda ekonomik olarak yararlanma konusunda yetki verilmektedir. Bu hak mutlak hak olarak nitelendirilmekte ve patent alınmasıyla birlikte sahip olunan yetkilerin kullanımına dair kamusal niteliğe haiz patent belgesi elde edilmektedir.⁸⁸

Buluş hukuki bir işlem olmayıp hukuki bir fiildir. Patent hakkının dayanağını oluşturan buluş üzerindeki mutlak hak patent alınmadan önce de mevcuttur. Bu nedenle sözü edilen hakkın meydana gelmesinde patent alınması kurucu bir unsur değildir.⁸⁹

⁸⁴ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 26

⁸⁵ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 59

⁸⁶ Feyzan Hayal Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 1998), 56

⁸⁷ Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 6

⁸⁸ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 595

⁸⁹ Nuşin Ayiter, *"İhtira Hukuku"*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1968), 66

Patent üzerindeki hak ise sahibine maddi, manevi menfaatler sağlayan haklar sağlamakta olup aynı zamanda mutlak hâkimiyet tesis eden bir haktır.⁹⁰ Anılan hakkın bu niteliği patent sahibine buluştan ticari olarak yararlanma, başkalarının bu haktan yararlanması için şartları belirleme imkânı tanıyan tekel hakkı tanımaktadır.⁹¹ Bu hakkın mutlak hak olma niteliği gereği herkese karşı ileri sürülebilecektir.⁹²

1.1.6.2. Hakkın kapsamı ve kullanma zorunluluğu

Patent hakkı buluş sahibine patent konusu buluşu kendisi veya belirlediği kişiler tarafından kullanılması yönünde yetki vermektedir. Belirli kişilerce kullanımı ise lisans sözleşmesiyle mümkün hale gelebilmektedir. Buna karşılık patent hakkı patent sahibine izni olmadan gerçekleşen kullanımlara yönelik olarak men etme yetkisi de tanımaktadır. Bu yetkiyle patent konusu buluşun hak sahibinin izni olmadan başkalarınca kullanması, üretilmesi veya satılması engellenebilecektir.⁹³

Patent hakkı, hak sahibine üzerinde hukuk düzeni tarafından sağlanan her türlü tasarrufu gerçekleştirebilme imkânı tanır. Patent hakkı sadece lisans sözleşmelerine değil aynı zamanda devir ve ferağa da konu olabileceği gibi üzerinde haciz işlemi yapılabilir ve şirketlere sermaye olarak da koyulabilir. Sayılan tasarruflar sınırlı olmadığı ve patentin her türlü hukuki işleme konu olabileceği ifade edilmektedir. Ancak bu durumun istisnası Finansal Kiralama Kanunu md. 19 olup bu kanunda patent hakkının finansal kiraya konu olamayacağı belirtilmiştir.⁹⁴

Buluş üzerindeki hakların kendiliğinden doğduğu ifade edilmiştir. Bu hakkın doğumu ile hakkın korumaya alınması ve iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi yetkili otoriteler nezdinde yapılacak olan tescil işlemi mümkündür. Ancak SMK md.101 gereği başvuru aşamasında da bu koruma elde edilebilecektir. Patent tescil süreci uzun ve masraflı bir yol olduğundan yapılan bu düzenleme ile yaşanabilecek hak kayıplarının önüne geçilmiştir. Patent tescil sürecinde yapılan hatalar nedeniyle patentin hükümsüz kılınması halinde hak sahibi SMK kapsamında bir korumadan faydalanamayacaktır. Yine de bu durum buluşun

⁹⁰Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*"47; Tufan Ögüz, *Know How Sözleşmesi*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2001), 81; Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 6

⁹¹ Erdil, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 182

⁹² Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 160

⁹³ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 546

⁹⁴ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 560

korunamayacağı anlamı gelmemektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun haksız rekabet hükümleri kapsamında bir korumanın devam edeceği ifade edilmektedir.⁹⁵ Nitekim bu koruma tescil öncesini de kapsamaktadır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi konu ile ilgili olarak tescil öncesinde patentin TTK'nın haksız rekabete hükümlerinin yer aldığı md.54 ve md.55 kapsamında korunabileceğine yönelik karar vermiştir.⁹⁶

Patent hakkı sahibinin elindeyse kendisi, devir veya lisans gibi hukuki işlemlere konu edildiyse bu kişiler tarafından kullanılmalıdır. Bu kullanım zorunlu olup patent verildiğine dair ilanın Türk patent tarafından bültende yayımlanmasından itibaren üç yıl veya patent hakkına yönelik başvuru tarihinden başlamak üzere dört yıllık sürelerden hangisi daha geç sona eriyorsa kullanım gerçekleşmelidir. Aksi halde kullanmama durumunun yaptırımını olarak zorunlu lisansa maruz kalma şeklinde tezahür edebilir.⁹⁷

1.1.6.3. Hakkın sınırları

Patent koruması ile hak sahipleri hem kendi fikirlerini hem de bu fikir sayesinde elde edebilecekleri ticari kazançlarını koruma altına almaktadırlar. Ancak bu koruma patent sahibine sınırsız ve sonsuz bir koruma sağlamamaktadır.

Patent hakkından kaynaklanan haklar SMK md.85/2 kapsamında hak sahibine münhasıran yetkiler sağlamakta olup bu haklar;

"a) Patent konusu ürünün üretilmesi, satılması, kullanılması veya ithal edilmesi veya bu amaçlar için kişisel ihtiyaçtan başka herhangi bir nedenle elde bulundurulması.

b) Patent konusu olan bir usulün kullanılması.

c) Kullanılmasının yasak olduğu bilinen veya bilinmesi gereken usul patentinin kullanılmasının başkalarına teklif edilmesi.

ç) Patent konusu usul ile doğrudan doğruya elde edilen ürünlerin satılması, kullanılması, ithal edilmesi veya bu amaçlar için kişisel ihtiyaçtan başka herhangi bir nedenle elde bulundurulmasını önleme hakkına sahiptir. "şeklinde ifade edilmiştir.

Aynı maddenin 3.bendinde ise kapsam dışı haller sayılmıştır. Buna göre;

⁹⁵Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 74

⁹⁶Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, (Yargıtay), 2006-11131, 2008-2607, 04.03.2008; Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 49

⁹⁷Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 599

"a) Sınai veya ticari bir amaç taşımayan ve özel maksatla sınırlı kalan fiiller:

b) Patent konusu buluşu içeren deneme amaçlı fiiller:

c) İlaçların ruhsatlandırılması ve bunun için gerekli test ve deneyler de dâhil olmak üzere, patent konusu buluşu içeren deneme amaçlı fiiller:

ç) Sadece bir reçetenin oluşturulması için eczanelerde yapılan ilaçların seri üretim olmadan hazırlanarak kullanılması ve bu şekilde hazırlanan ilaçlara ilişkin fiiller:

d) Patent konusu buluşun Paris Sözleşmesine taraf devletlerin gemi, uzay aracı, uçak veya kara nakil araçlarının yapımında veya çalıştırılmasında veya bu araçların ihtiyaçlarının karşılanmasında, söz konusu araçların geçici veya tesadüfi olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunması şartıyla kullanılması.

e) 5/6/1945 tarihli ve 4749 sayılı Kanunla onaylanan Milletlerarası Sivil Havacılık Anlaşmasının 27 nci maddesinde öngörülen ve bu madde hükümlerinin uygulandığı bir devletin hava aracı ile ilgili fiiller." şeklinde ifade edilmiş olup bu sayılan

fiiller patentin sağladığı hakkın kapsamı dışındadır.

SMK md.85/4 ve md.85/5 kapsamında ise çiftçi hakkı istisnası olarak belirtilebileceğimiz küçük çiftçinin kendi işlediği arazisinde, patentli bir ürün ile yaptığı üretim sonucunda ortaya çıkan üründen elde edeceği çoğaltım materyalini yine kendi işlediği arazisinde yapacağı yeni üretimler için kullanabilme hakkı vardır. Ayrıca çiftçinin patentli damızlık veya diğer hayvan üreme materyalini, tarım amaçlı kullanma hakkı da vardır. Bu hak, çiftçinin kendi tarım etkinliğini sürdürme amacıyla hayvan ya da diğer hayvan üreme materyalinin kullanılmasını kapsar. Anılan madde kapsamındaki patentli ürün, bizzat patent sahibi tarafından veya onun izniyle satılan bir ürün olabileceği gibi başka ticari yollarla elde edilmiş olabilir.

Patent koruması, süre ve başvurunun yapıldığı ülke ile sınırlıdır. SMK md.101/1 gereği *"Başvuru tarihinden başlamak üzere, patentin koruma süresi yirmi yıl, faydalı modelin koruma süresi on yıldır. Bu süreler uzatılamaz."* hükmü uygulama alanı bulmaktadır. Bu nedenle 20 yıllık süre sonunda patente konu buluş kamu malı haline gelir.

Öte yandan patent hakkı mülkilik ilkesine ilkesine bağlı bir haktır. Bu nedenle ilke gereği patent sadece belge verildiği sınırlar dahilinde koruma altına alınacaktır. SMK kapsamında sağlanacak bu korumadan faydalanabilmek için mutlaka Türkiye’de tescil elde edilmesi gereklidir. Bundan dolayı Türkiye’de tescilli

olmayan patent ile ilgili olarak farklı bir ülkede tescilli dahi olsa bu tescile dayanarak hak iddia edilemeyecektir.⁹⁸

Mülkiyet ilkesi sadece patent hakkını değil aynı zamanda patent mevzuatını etkilemekle birlikte aynı zamanda lisans sözleşmelerine de doğrudan tesir etmektedir.Çünkü yapılacak hukuki işlemler hakkı sağlayan ülkelerin kendi mevzuatlarına göre değerlendirildiğinden sözleşmelerin veya hakkın kapsamı bağlamında mülkiyet ilkesi benimsenmiştir.Örneğin;Türkiye’de alınan patent belgesine dayanılarak tesis edilecek haklar ve bu haklardan biri olan lisans sözleşmesi Türkiye sınırları içerisinde korunur ve hak sahibine sağladığı hak ve yetkileri bu sınırlar içerisinde sağlar.⁹⁹

Tüm bu hususların dışında SMK md.85/6’de yer alan

"Patentin konusu kanunlara, genel ahlaka, kamu düzenine veya genel sağlığa zarar verecek şekilde kullanılamaz. Bu kullanım, mevcut veya gelecekte kabul edilecek belirli veya belirsiz süreli kanuni yasaklamalara ve sınırlamalara da bağlıdır."

hükmü gereği bu hak sınırlandırılmıştır.Her halükarda patent sahibi bu hakkını Türkp patent nezdinde patent başvurusu yaparak ve yenilemek koşuluyla başvuru tarihinden itibaren 20 yıl süresince kullanabilecektir.

1.1.6.4.Dolaylı kullanımın önlenmesi

Gayri maddi bir hak olan ve fikri bir ürünü koruma altına alan patent hakkı sahibine maddi ve manevi menfaatler sağlamanın dışında süreye bağlı mutlak ve sınırsız bir hâkimiyet hakkı sağlayan, hukuki işlemlere konu olabilen bir haktır.¹⁰⁰Dolaylı kullanımın önlenmesi de patent sahibine verilmiş anılan haklardan biridir.¹⁰¹

SMK md.86/1’de buluşun dolaylı kullanılmasının önlenmesinin kapsamı belirlenmiştir.Buna göre bu kapsam “*Patent sahibinin, patent konusu buluşun uygulanmasını mümkün kılan ve buluşun esasını teşkil eden bir kısmı ile ilgili unsurların veya araçların üçüncü kişiler tarafından, patent konusu buluşu kullanmaya yetkili olmayan kişilere verilmesini önleme hakkı*” olarak ifade edilmiştir.Devamında ise hükmün uygulanabilmesi “...söz konusu

⁹⁸Tuğba Akdemir Kamalı vd,"Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar",*TOTBİD Dergisi Türk Ortopedi ve Travmatoloji Birliği Derneği*,20, (2021), 20

⁹⁹ Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,624

¹⁰⁰Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,546

¹⁰¹Karaaslan,*Dolaylı Patent İhlâli*,79

üçüncü kişilerin, bu unsurların veya araçların buluşu uygulamaya yeterli olduğunu bilmeleri ve bu amaçla kullanılacağını bilmeleri veya bu durumun yeterince açık olması gerekir” şartına bağlanmıştır. Madde kapsamında bahsedilen unsur veya araçların piyasada her zaman bulunabilmesi halinde SMK md.86/2 gereği üçüncü kişilerin bahse konu yetkili olmayan kişileri belirtilen fiilleri yapmaya teşvik etmemesi halinde ise dolaylı kullanımın önlenmesi hükmü uygulama alanı bulamayacaktır.

SMK md.85-3 kapsamında

“a) Sınai veya ticari bir amaç taşımayan ve özel maksatla sınırlı kalan fiiller.

b) Patent konusu buluşu içeren deneme amaçlı fiiller.

c) İlaçların ruhsatlandırılması ve bunun için gerekli test ve deneyler de dâhil olmak üzere, patent konusu buluşu içeren deneme amaçlı fiiller.

ç) Sadece bir reçetenin oluşturulması için eczanelerde yapılan ilaçların seri üretim olmadan hazırlanarak kullanılması ve bu şekilde hazırlanan ilaçlara ilişkin fiilleri yapan kişiler”ise patenti kullanmaya yetkili olmayan kişilerden sayılmazlar.

1.1.6.5.Önceki kullanımdan doğan hak

SMK md. 87/1 kapsamında buluşu iyi niyetle kullanan kişilere patente konu buluşu belirli şartlar dahilinde kullanma imkânı verilmiştir. Buna göre SMK md. 87/1’de yer alan;

“Başvuru tarihinde veya bu tarihten önce buluşu iyi niyetli olarak ülke içinde kullanmakta olan veya kullanım için ciddi ve gerçek tedbirler almış kişilere karşı, patent konusu buluşu aynı şekilde kullanmaya devam etmelerini veya alınmış tedbirlere uygun olarak kullanmaya başlamalarını, patent başvurusu veya patent sahibinin önleme hakkı yoktur. Ancak söz konusu kişilerin patent konusu buluşu kullanmaya devam etmeleri veya alınmış tedbirlere uygun kullanımları, sahip oldukları işletmenin makul ihtiyaçlarını giderecek ölçüde olabilir. Önceki kullanımdan doğan hak, lisans verilmesi suretiyle genişletilemez ve bu hak, ancak işletme ile birlikte devredilebilir. Bu kişilerce satışa sunulmuş olan ürünlerle ilgili fiiller;patentin sağladığı hakkın kapsamı dışındadır.”hükmü gereği önceki kullanımdan doğan hak korunmuştur.

1.1.7.Patent Hakkının Sona Ermesi

SMK'da Hükümsüzlük-Gasp-Diğer sona erme şeklinde olmak üzere üç bölümde patent hakkının sona ermesi incelenmektedir.

1.1.7.1.Hükümsüzlük ve hükümsüzlüğe neden olan haller

Patent hukukunda hükümsüzlük patent konusu buluş hakkında patentlenebilirlik kriterlerine sahip olmaması durumunu ifade eder.¹⁰²Hükümsüzlük hem mahkemeler nezdinde hem de Türkpatent kurumu nezdinde patent hakkının geçersizliğine neden olan bir durumdur.Bu durum kurum nezdindeki işlemler bakımından iptal, mahkemeler nezdinde hükümsüzlük olması gerektiği şeklinde eleştirilse de mevcut uygulama bu yöndedir.¹⁰³

Hükümsüzlük kararı ile patent sahibine tanınan haklar sona ermektedir.Hükümsüzlük patent hakkının sona ermesinin istisnai bir hali olarak görülmektedir.Her ne kadar patent hakkının sona ermesine neden olsa da hükümsüzlük ve hakkın sona ermesi farklı hukuki sonuçlara neden olmaktadır.Şöyle ki; hükümsüzlük ancak mahkeme kararıyla gerçekleşebilmesine rağmen sona erme ise hak sahibinin iradesiyle veya kendiliğinden gerçekleşir.Hükümsüzlük geçmişe yönelik etki etmekteyken, sona erme geleceğe etkilidir. Her iki durumda da patent hakkı sona erecek olup patent kamu malı haline gelecektir.¹⁰⁴

Türk Borçlar Kanunu'ndaki sözleşme hükümsüzlüğü halinde sadece geçersizlik yaptırımı uygulanırken SMK kapsamında patentin geçersizliğine ve sicilden terkin edilmesine neden olmaktadır.Bu durum ise eşya hukukunda yolsuz tescil ile benzeşmektedir.¹⁰⁵

Türk hukukunda hükümsüzlüğe sebebiyet veren nedenler SMK md.138/1 hükmünde yer almaktadır.Buna göre Kurumun nihai kararı sonrasında;

a) Başvuru md.82 ve md.83'e göre patent verilebilirlik şartlarını taşııyorsa,

Patent alınması istenilen buluş yenilik, buluş basamağına sahip olma ve sanayiye uygulanabilirlik kriterlerini sahip olmalıdır. Bu kriterlere sahip olmayan

¹⁰² Deniz Kayatekin, *Patentin Hükümsüzlüğü*, (İstanbul: On iki Levha Yayıncılık,2013),65

¹⁰³ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,350

¹⁰⁴ Tunçdemir, *Patentin Hükümsüzlük Hallerinin Hukuki ve Teknik Olarak İrdelenmesi*,17

¹⁰⁵Fatih Tunçdemir, *Patentin Hükümsüzlük Hallerinin Hukuki ve Teknik Olarak İrdelenmesi*, (Ankara: Türk Patent Enstitüsü Patent Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi, 2014),14

buluş hükümsüzlük yaptırımını ile karşılaşacaktır. Uygulamada açılan hükümsüzlük davalarında ise Yargıtay tarafından geçerli bir patent için anılan üç kriterin de sağlanması gerektiği ifade edilmektedir.¹⁰⁶

b) Buluş, md.92 kapsamında yeterince açıklanmamışsa,

Yeterince açıklanmamış bir buluşa patent koruması tanınması uygulanabilir bir durum oluşturmayacak ve bununla birlikte teknolojik alandaki gelişmelerin ilerlemesi güçleşecektir. Bu nedenle rakiplerinin faydalanmasını engellemek adına ticari bir sır gibi buluşu ile ilgili bilgileri saklayan kişinin patent korumasından faydalanması hakkaniyete uygun düşmeyecektir. Yargıtayın uygulamaları da bu yöndedir.¹⁰⁷

c) Başvurunun ilk halinin veya kanun kapsamında yapılan diğer başvuruların kapsamını aşıyorsa,

Kapsam aşımı bir hükümsüzlük nedeni olup; bu hususun değerlendirmesi istemler itibarıyla yapılmaktadır. Bu değerlendirme neticesinde ise SMK md.138/1-c gereği kapsam aşımına neden olan kısım hakkında hükümsüzlük kararı verilecektir. Hükümsüzlük davası açılmadan önce patent sahibine başvuru kapsamını aşan istemlerinden vazgeçmesi ile ilgili talepte bulunulmasının usul ekonomisi açısından faydalı olabileceği görüşü ileri sürülmektedir. Ancak bu kapsamdaki bir uyuşmazlığın zorunlu veya ihtiyari arabuluculuk faaliyetleri ile çözümlenebileceği şeklinde bir görüş bulunmaktadır. Ancak Türk hukuku açısından bu görüş pek mümkün gözükmemektedir. Nitekim Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK) kapsamında anılan durum arabuluculuk faaliyetlerine uygun değildir.

ç) Md.109'a göre, patent sahibinin patent isteme hakkına sahip olmadığı ispatlanmışsa,

d) Patent in sağladığı korumanın kapsamı aşılmışsa,

mahkeme tarafından patent in hükümsüz kılınmasına ilişkin karar verilir.

Hükümsüzlük davasını açabilecek kişiler SMK md.138/6 uyarınca sayılmakla beraber menfaati olanlar, Cumhuriyet savcılar ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları

¹⁰⁶Barış Kaya, *Eşdeğer İlaçların Piyasaya Girişinde Patent ve veri İmtiyazı Haklarından Kaynaklanan Engeller – Fikri Mülkiyet Hukuku Monografileri*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 153

¹⁰⁷Yargıtay 11. Hukuk Dairesi (Yargıtay), 9133-1992 (06.02.2014); Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 358

patentin hükümsüzlüğünü isteyebilir.SMK md.109'a göre patent sahibinin,patent isteme hakkına sahip olmadığı gerekçesiyle patentin hükümsüzlüğüne yönelik istem ancak buluşu yapan veya halefleri tarafından yapılabilir.

Hükümsüzlük davaları genellikle tecavüz iddiasıyla patent sahibince açılan davalara karşı olarak açılan bir dava türü olarak da karşımıza çıkabilmektedir.Dava kapsamında bu durum savunma aracı olarak ileri sürülmektedir.¹⁰⁸

SMK md. 138/4 uyarınca hükümsüzlük nedenleri patentin tamamına ilişkin olabileceği gibi sadece belirli bölümler için de söz konusu olabilir.Bu durumda sadece ilgili istem veya istemlerin iptali gündeme gelecektir.Kısmi hükümsüzlük olarak ifade edilen bu durum neticesinde sadece iptali istenen istem veya istemler hakkında hüküm verilir.Bir istemin kısmen hükümsüzlüğüne yönelik karar verilemez.İptal edilmeyen istem veya istemlerin SMK md.82 ve md.83 hükümlerine göre patent verilebilirlik kriterlerini karşılaması halinde ise patent bu kısım için geçerli kalacaktır.Hükümsüz kılınan istemin bağımsız bir istem olması durumunda bağımlı istemlerin mevcut haliyle patent verilebilirlik kriterlerini taşıyıp taşımadığının tespiti yapılmalıdır.Bu tespit her bir bağımlı istem için ayrı ayrı gerçekleştirilmelidir.Mahkeme tarafından patent verilebilirlik kriterlerini taşımayan bağımsız isteme bağımlı olan istemler de hükümsüz kılınacaktır.

Patentin hükümsüzlüğü davası, SMK md. 138/5 uyarınca patentin koruma süresince veya hakkın sona ermesini izleyen beş yıl içinde, sicilde patent sahibi olarak kayıtlı kişiye karşı açılabilir.SMK gereği itiraz ve hükümsüzlük işlemleri ancak patent yayımı kararı sonrasında gerçekleşebilmektedir. Hükümsüzlük hem patent hakkına tecavüz davalarında savunma olarak ileri sürülebilmekte hem de ayrı bir dava olarak patent hakkı sahibine karşı açılabilir.

1.1.7.2.Hak sahipliği ve gasp

SMK gereği patent gerçek buluş sahibi olmasa dahi ilk başvuru yapan kişiye verilir.Türkpatent'in başvurunun buluşun gerçek sahibi olup olmadığını araştırma yükümlülüğü yoktur.Sonuç olarak aksi ispat edilinceye kadar patent için başvuran kişi aksi ispat edilene kadar hak sahibidir.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Tunçdemir,"*Patentin Hükümsüzlük Hallerinin Hukuki ve Teknik Olarak İrdelenmesi*",19

¹⁰⁹ Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,556

Patentin gaspı davası patent hakkının içeriğinde yer alan hem patent isteme hakkını hem de patent kavramlarını içeriğinde barındırır.Üst bir kavram olan patent hakkı buluşun gerçekleşmesinden patent belgesi alımına kadar geçen süreçlerdeki hakları da kapsamaktadır.¹¹⁰

Buluşun gerçekte kendisine ait olduğunu iddia eden kişi buluş üzerindeki patent belgesi alma istemine yönelik hakkın başvuru sahibine değil kendine ait olduğunu Türkipatent nezdinde ileri süremez.Bu kişi haklarını ileri sürebilmek için başvuru sahibine karşı dava açmak ve bu davayı kuruma bildirmek zorundadır.Anılan dava patent verildikten sonra patent hükümsüzlüğü davası olarak da açabilir.Başvuru aşamasında açılan dava neticesinde mahkemece patent verilmesi işlemleri dava ile ilgili kararın kesinleşmesine kadar durdurulabilir.¹¹¹

SMK md.110 ve md.111’de patent isteme hakkı ve patentin gasp edilmesi durumunda hukuki sürecin nasıl işleyeceği düzenlenmiştir.Patent isteme hakkının gasp edilmesi durumunda SMK md. 110, patent tescil edildikten sonra patentin gasp edilmesi halinde ise SMK md. 111 çerçevesinde, gasp iddiasında bulunan üçüncü kişi, Türkipatent nezdinde hak sahibi olarak görünen kimseye karşı fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesinde gasp davası açabilir.¹¹²

Buluş sahibinin hakkı gasp edilmiş gerçek buluş sahibi veya sahipleri SMK md.110/3 uyarınca hak sahipliği tespiti davasının kesinleşme tarihinden üç ay içerisinde aşağıdaki talepleri ileri sürebilirler.Bu taleplerin ileri sürülmemesi halinde dava konusu başvuru geri çekilmiş kabul edilecektir.¹¹³Bunlar ;

"a) Patent başvurusunun kendi başvurusu olarak kabul edilmesini ve yürütülmesini, isteyebilir.

b) Varsa aynı rüçhan hakkından yararlanarak aynı buluş için yeni bir patent başvurusu yapabilir.

c)Başvurunun reddedilmesini isteyebilir" şeklinde talepler olup;

Türkipatent’den talep edebilir.

Anılan taleplerle açılan dava eda davası niteliğindedir ve dava sonucunda gerçek başvuru sahibi hakkına kavuşturma amacını taşır.Dava sonucunda gerçek

¹¹⁰ Sami Karahan vd., *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, (Ankara:Seçkin Yayıncılık, 2012), 200

¹¹¹ Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK),Kanun No. 6769, md. 110/1,110/2

¹¹²Önder Topal,"Patent İsteme Hakkının ve Patentin Hacizde Sırası ve Bunlara Yönelik Gasp İddiasının veya Davasının Hacze Etkisi",*Ankara Hacı Bayram veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26- 1 (2022), 36.

¹¹³Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,570

buluş sahibinin tespiti yapılmakla açılan davada davacının lehine karar verilmesi halinde patent başvurusu da hükümsüz hale gelir.Gasp sebebiyle patentin devrine yönelik bir talep doğrultusunda dava neticelenirse bu dava ise istihkak davasına benzetilmektedir.¹¹⁴

Süre bakımında gasp nedeniyle açılacak davalar SMK md.111/3 uyarınca patent verildiğine ilişkin kararın yayımından itibaren 2 yıl içinde açılmalıdır.Ancak kötüniet söz konusu olduğu takdirde patent koruma süresi sonuna kadar süre tanınmıştır.

1.1.7.2.1. Hükümsüzlük ve gasp hallerinin sonuçları

SMK md.139 gereği patente yönelik hükümsüzlük kararı geçmişe etkili sonuçlar doğurması nedeniyle patente veya patente yönelik başvuruya sağlanan hukuki koruma hiç doğmamış kabul edilecektir.Ancak geçmişe dönük bu etki SMK md.139/2 gereği;“a) Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce, patentin sağladığı haklara tecavüz sebebiyle verilen hukuken kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar. b) Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmeleri”etkilemeyecektir.Bu maddenin uygulanması kapsamında patent sahibini ağır kusuru veya ihmali ile kötü niyetli olarak hareket etmesi nedeniyle zarar görenlerin tazminat talep etme hakları saklı tutulmaktadır.

Patentin hükümsüzlüğüne yönelik karar verilmeden önce yapılan sözleşme kapsamında ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi hakkaniyet gereği talep edilebilir.Karar kesinleşmesiyle birlikte herkese karşı hüküm doğurur.

Patentin gasbına yönelik açılan dava sonucunda verilen hükümsüzlük kararı neticesinde patent kamu malı haline gelmez.Bu durumda gasp nedeniyle hükümsüz kılınan patent ile ilgili olarak hakkı gasbedilen kişi yeniden buluş ile ilgili olarak patent başvurusu yapabilir.¹¹⁵

Patent hukukunun amaçlarından biri de buluş yapılmasını özendirmek ve bu sayede teknolojinin gelişmesi ile ticari hayatın devamlılığının sağlanmasıdır.Hükümsüzlük ve gasp davaları patent hukukunun açıklanan bu amaçları ile doğrudan ilişkilidir. Bu anlamda anılan davalar buluş sahiplerinin adına

¹¹⁴Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,571-572

¹¹⁵Tunçdemir,*Patentin Hükümsüzlük Hallerinin Hukuki ve Teknik Olarak İrdelenmesi*,18

buluşlarını güvence altına alabilme ve herhangi bir hak ihlâli durumunda haklarını aramalarına imkân sağlamaktadır.¹¹⁶

Patent hükümsüzlüğü kavramı toplumun menfaati ile buluşçunun menfaatinin dengelenmesi amacını taşıdığı kabul edilmektedir. Bu denge buluş faaliyeti kapsamında buluşçunun emeğinin karşılığının koruma altına alınması ile buluşun topluma açıklanması karşılığında verilen bir ödül olarak ifade edilmektedir. Esas amacın buluş faaliyetlerin teşvik edilmesi olduğu gerçeği ise unutulmamalıdır.¹¹⁷

Açıklanan nedenlerle hükümsüzlük ve gasp davalarının buluşçu ve toplum açısından önemli davalardır. Buluşçu açısından kendi emeğinin güvencede olması anlamına gelirken, toplum açısından ise buluş sahiplerinin korunması ile buluşların teşvik edilmesi söz konusu olacaktır. Korumanın bir diğer yönü ise bu sayede ticari hayatın devam etmesinin sağlanması ile refahın artmasıdır.

1.1.7.3. Diğer sona erme şekilleri

SMK md.140 gereği Patent hakkı;

"a) Koruma süresinin dolması,

b) Patent sahibinin patent hakkından vazgeçmesi,

c) Yıllık ücretlerin 101 inci maddede öngörülen sürelerde ödenmemesi, sebeplerinden birinin gerçekleşmesi ile sona erer.

Ayrıca Kurum, patent hakkının sona erdiğini Bültende yayımlar. Hakkı sona eren patentin konusu, sona erme nedeninin gerçekleşmiş olduğu andan itibaren kamuya ait olur."

Madde metninin devamında vazgeçme durumu belirtilmiştir. Buna göre;

"Patent sahibi, patentin tamamından veya bir ya da birden çok patent isteminden vazgeçebilir. Patentten kısmen vazgeçilirse istem veya istemlerin ayrı bir patentin konusunu teşkil etmesi ve vazgeçmenin patentin kapsamının genişletilmesine ilişkin olmaması şartıyla vazgeçilmeyen istem veya istemler itibarıyla patent geçerli kalır. Vazgeçmenin yazılı olarak Kuruma bildirilmesi gerekir. Vazgeçme, sicile kayıt tarihi itibarıyla hüküm doğurur. Sicile kayıtlı hak ve lisans sahiplerinin izni olmadıkça, patentten vazgeçilemez. Patent üzerinde, üçüncü kişi tarafından hak sahipliği iddia edilmiş ve bu hususta alınan tedbir kararı sicile kaydedilmişse, bu kişinin izni olmadıkça, patentten vazgeçilemez."

¹¹⁶Tunçdemir, *Patentin Hükümsüzlük Hallerinin Hukuki ve Teknik Olarak İrdelenmesi*, 16

¹¹⁷Anthony D'amato - Doris E. Long, *International Intellectual Property Law*, (London: Anderson Publishing Company, 1997) 272-273, Tunçdemir, *"Patentin Hükümsüzlük Hallerinin Hukuki ve Teknik Olarak İrdelenmesi"*, 17

1.2.Sözleşme Kavramı ve Türleri

Sözleşmeler söz konusu olduğunda birçok tanım karşımıza çıkmaktadır. TBK md.1/1'e göre sözleşmenin kurulabilmesi için karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklaması gerekmektedir.Bu kapsamda karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarının belirli bir hukuki sonucun gerçekleştirilmesi amacına yönelik olması sözleşme olarak tanımlanmıştır.¹¹⁸Bunun dışında yine karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarından oluşan çok yanlı hukuki bir işlem¹¹⁹, hukuki işlem ile kurulan hukuki ilişki yani sözleşmesel ilişki¹²⁰ şeklinde çeşitli tanımlanmalar da karşımıza çıkmaktadır.

Türk Borçlar Hukuku sistemine hâkim temel ilkelerden biri de sözleşme özgürlüğüdür.Bu ilke gereği taraflar yaptıkları sözleşmelerin içeriğini serbestçe belirleyebilirler.Bu serbestliğin esas gayesi sosyal ve ekonomik yaşamda duyulan ihtiyaçların sözleşme özgürlüğü temelinde düzenlenebilmesidir.Bu nedenle yapılan her sözleşmede sosyal ve ekonomik anlamda bir beklenti vardır.¹²¹

Taraflar sözleşme ilişkisi kurarak menfaatlerini gerçekleştirmenin yanında farklı beklentiler içinde de olabilirler.Sözleşmede esneklik,hukuki korumaların yeterliliği ve istikrarı,işlem maliyetlerinde azalma,vergisel avantaj bunlardan bazılarıdır.Bu nedenle sözleşmenin dar anlamda amacının tarafların menfaati olduğu, geniş anlamda ise menfaatlerin taraf çıkarlarına en uygun yoldan gerçekleşebilmesidir.Tarafların dar ve geniş anlamda açıklanan amaçlarının tamamı sözleşmenin ekonomik fonksiyonunu oluşturur.¹²²

Sözleşme kapsamında tarafların o sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde anlaşmaları sözleşmenin kurulabilmesi için yeterlidir.Böylece bir sözleşme tipine ilişkin kanun hükümlerinin yeterince açık olmayan veya eksik kalan sözleşmeye uygulanması kolaylaşacaktır.¹²³Sözleşmenin kurucu unsurları ise irade açıklamaları,karşılıklılık ve birbirine uygunluktur.¹²⁴Tarafların sözleşme

¹¹⁸Fikret Eren,*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*,(Ankara:Yetkin Yayınları,2014), 200

¹¹⁹Rona Serozan vd.,*Borçlar Hukuku Özel Bölüm*,(İstanbul:Onikilevha Yayınları,2019), 7

¹²⁰M.Kemal Oğuzman-M.Turgut Öz,*Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1*,(İstanbul:Vedat Kitapçılık,2015), 43

¹²¹Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. I*, (İstanbul: vedat Kitapçılık, 2008),5; Heinrich Honsell, *Schweizerisches Obligationenrecht: Besonderer Teil*,.(Bern:Staempli verlag, 2003), 15;Hayriye Şen Doğramacı,"Çerçeve Sözleşme Kavramı, Çerçeve Sözleşmelerin Amacı ve Ekonomik Fonksiyonu",*Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,30/3,(2022),1052

¹²²Doğramacı,"Çerçeve Sözleşme Kavramı, Çerçeve Sözleşmelerin Amacı ve Ekonomik Fonksiyonu",1050-1051

¹²³Cevdet Yavuz,*Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*,(İstanbul:Beta Yayınları,2013),1-2

¹²⁴Eren,*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 200

kapsamındaki temel amaçları karşılıklı menfaatlerin gerçekleştirilmesidir. Bu nedenle hâkim tarafından tarafların iradeleri arasındaki uyumsuzlukların gideriminde ve sözleşmede yer alan boşlukların tamamlanmasında sözleşmenin amacı esas alınacaktır.¹²⁵

Hukuki açıdan ise tarafların özgür iradeleri doğrultusunda yapılan sözleşme, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları neticesinde ortaya çıkan hukuki bir işlemdir. Bir sözleşmenin geçerliliğe sahip olabilmesi için aşağıda sıralanan genel ilkelere sahip olması gerekmektedir.¹²⁶

i) Sözleşmenin serbestliği: Belirli sınırlar dahilinde tarafların istedikleri sözleşmeyi ve sözleşme içeriklerini düzenlemeyi ifade eder. Sınırlar ise kamu düzeni ve kişilik kurallarıdır.

ii) İradelerin uyuşması: Tarafların, sözleşme metninde yer alan maddeleri açık bir şekilde anlamaları ve bu konuda anlaşmaları.

iii) Menfaatin örtüşmesi: Tarafların sözleşme dahilinde kendi menfaatleri ile uyuşan işlem yapmaları.

Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu kapsamında aşağıda belirtilen maddeler, sözleşmelerde yerine getirilmesi gereken şartları ifade etmektedir. Bunlar;

1. Tarafların hukuki işlem ehliyeti olmak zorundadır (TMK md. 9)
2. Hukuki işlem emredici kurallara ve genel ahlaka uygun olmalıdır (TBK md.19/2)
3. İrade beyanı, hata, hile veya korkutma nedeniyle sakat olmamalıdır (TBK md.23-31)
4. İrade beyanı uyumlu olmalıdır (TBK md. 18).¹²⁷

Türk Hukukunda sözleşmeler kanunda düzenlenip düzenlenmediğine göre ikili bir tasnife tabi tutulmuştur. Bu tasnif kapsamında kanun tarafından düzenlenen sözleşmelerde sözleşmenin ana unsurları kanun tarafından düzenlenmiştir. Buna karşılık kanun tarafından düzenlenmeyen sözleşmeler ise tarafların yaptıkları sözleşmenin ana unsurlarının kanun tarafından düzenlenmediği sözleşmelerdir. Bu

¹²⁵Doğramacı, "Çerçeve Sözleşme Kavramı, Çerçeve Sözleşmelerin Amacı ve Ekonomik Fonksiyonu", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 30/3, (2022), 1050

¹²⁶Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2017), 52-54

¹²⁷ Tayfun Ercan-Ali Fırat Çabalar, *Fidic Çerçevesinde Uluslararası İnşaat Sözleşmeleri* (İstanbul: Legal Yayınları, 2023), 4

tarz sözleşmelere ise isimsiz sözleşme adı verilmektedir.¹²⁸ Her iki sözleşme türünün ortak noktası temel borç ilişkilerini düzenlemek ve edim değişimlerini konu almaktır.¹²⁹ Patent lisans sözleşmeleri ise isimsiz sözleşme türleri arasında yer almaktadır.

Genel olarak isimsiz sözleşmeler ise üçe ayrılmaktadır. Bunlar;

(i) Kendine özgü sözleşme,

(ii) Karma sözleşme ve (iii) Bileşik sözleşmedir.¹³⁰

1.3.Lisans Sözleşmeleri

Lisans sözleşmesi kavramı, gayri maddi nitelikteki mallara yönelik olarak hak sahipliği tanınması ve bununla birlikte bu hakkın kullanımının üçüncü devredilebilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Böylece fikri mülkiyet hakkı üzerindeki haklarda lisans sözleşmeleriyle devredilebilir hale gelmiştir. Franchise, know-how sözleşmeleri gibi lisans sözleşmeleri de en çok kullanılan sözleşme türlerinde biri haline gelmiştir.¹³¹

Bir fikri mülkiyet hakkının kullanımının devri söz konusu olduğu durumlarda lisans verilmesi kavramı kullanılmaktadır. Günümüzde lisans verilmesi kavramının en çok patent lisansı ile özdeşleştirildiği ifade edilmektedir.¹³²

Bünyesinde birçok unsuru barındıran lisans sözleşmesinin bu yapısı nedeniyle tanımını yapılması zordur.¹³³ Lisans sözleşmesini genel hukuk düzeni tarafından korunan bir hakkın hak sahibi tarafından üçüncü kişilerin kullanımına kısmen veya tamamen izin verilmesi karşılığında kural olarak bedel alındığı bir sözleşme türü olarak tanımlamak mümkündür.¹³⁴

¹²⁸ Yavuz, *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, 3-4

¹²⁹ Doğramacı, "Çerçeve Sözleşme Kavramı, Çerçeve Sözleşmelerin Amacı ve Ekonomik Fonksiyonu", 1044-1045

¹³⁰ Saibe Oktay, "İsimsiz sözleşmelerin geçerliliği, yorumu ve boşluklarının tamamlanması", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 55/1-2 (1996), (Yeniden Yayımlanma Temmuz, 2011), 272

¹³¹ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 27

¹³² Çağlar Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2002), 43

¹³³ Ömer Arbek, *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2005), 65

¹³⁴ Burak Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2007), 17

Bir başka tanım ise fikri veya sınai hakkın kullanımının belirli bir ücret ve belirli bir süre için hak sahibi tarafından başkasına devredilmesi şeklindedir.¹³⁵ Yetkili kılmak veya izin vermek anlamlarına gelen lisans kavramı fikri mülkiyet hukuku bağlamında gayri maddi bir hakkın kullanılma yetkisinin sözleşme ile elde edilmesi anlamını taşır.¹³⁶ Bu kapsamda lisans sözleşmelerini hak sahibince ekonomik bir değere haiz bir hakkının üçüncü kişilerin kısmen veya tamamen kullanımına izin verdiği ve bu kullanım karşılığında hakkını semerelendirdiği sözleşme şeklinde de tanımlamak mümkündür.¹³⁷

Tanımlardan hareketle lisans sözleşmeleri kapsamında lisans verenin kendisine ait gayri maddi bir haktan lisans alan tarafı yararlandırmayı, lisans alanın ise kural olarak lisans bedelini ödemeyi taahhüt ettiği anlaşılmaktadır.¹³⁸

Gayri maddi mallar üzerindeki hakların kullanımının devri lisans sözleşmelerinin konusunu oluşturur. Sözleşme ile kullanım hakkı devredilmiş olup hakkın mülkiyetinin devri söz konusu değildir. TMK'da yer alan menkul ve gayrimenkul mallardan farklı bir anlam ifade eden gayri maddi mallar, fikri çabalar sonucu oluşan ve üzerinde somut bir hale büründüğü mallardan ayrı bir hukuki niteliğe sahip mallar şeklinde ifade edilmektedir.¹³⁹

Lisans sözleşmeleri Türk Hukuk mevzuatında bir bütün halinde düzenlenmemiştir.¹⁴⁰ Lisans sözleşmelerinin en eskisi ve en çok kullanılanı patent lisans sözleşmesidir. Bu nedenle anılan bu sözleşme diğer lisans sözleşmelerine kaynak teşkil etmektedir.¹⁴¹ Günümüzde patent lisans sözleşmeleri dışında marka, tasarım, faydalı model gibi haklar kapsamında da lisans sözleşmeleri tanzim edilmektedir.¹⁴²

¹³⁵ Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt I/1*, (Ankara: vedat Kitapçılık, 2008), 63

¹³⁶ Saibe Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2002), 9

¹³⁷ Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*", 128

¹³⁸ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 28

¹³⁹ Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*", 128

¹⁴⁰ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 30

¹⁴¹ Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 34

¹⁴² Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 30

1.3.1.Lisans Sözleşmelerinin İşlevleri

Lisans sözleşmesinin diğer sözleşme türlerinden işlevsel olarak daha farklıdır.Şöyle ki;sözleşme kapsamında lisans alan kişi lisansa konu hakkı kullanma dışında lisansa konu malın sahip olduğu avantajlara da sahip olmaktadır.Bu avantajlardan bir hiç şüphesiz teknoloji transferidir.Özellikle sanayi alanında teknoloji üretimindeki yetersizlikler lisans sözleşmeleri aracılığıyla gerçekleştirilen teknoloji transferi ile giderilebilecektir.¹⁴³

Lisans sözleşmelerinin ticari rekabet bakımından da işlevi vardır.Bu kapsamda aynı yönde menfaatlere sahip kişiler karşılıklı lisans sözleşmeleri ile bu haklar kapsamında ortak bir kullanım elde etme imkânına kavuşurlar.Bu durum lisans sözleşmeleriyle farklı kişi veya kurumların güçlerini birleştirmelerine imkân tanımaktadır.¹⁴⁴Uygulamada daha çok patent ortaklığı şeklinde karşımıza çıkan karşılıklı lisans firmaların teknolojik olarak ve beraberinde ticari olarak gelişimlerine destek olmaktadır.Aynı zamanda olası dava süreçleri ile zaman harcanmayıp ticari hedeflere odaklanılmasına da hizmet etmektedir.Ayrıca karşılıklı lisans sözleşmesi ile taraflar ihtiyacı olan bir hakka sorunsuz bir şekilde erişebilmektedir.Bu sayede mevcut imkânlarını daha da geliştirme olanağı bulan taraflar rakipleri ile rekabette avantajlı duruma geçmektedirler.¹⁴⁵

Bir diğer işlevi ise tazminat belirleme işlevidir.Hakkın izinsiz kullanımı sonucunda eğer taraflar arasında lisans sözleşmesi kurulsaydı ödenecek bedel ne kadar olurdu sorusu dikkate alınarak tazminat bedeli hesaplaması yapılabilmektedir.¹⁴⁶

1.3.2. Lisans Sözleşmelerinin Özellikleri

Yapılan açıklamalar doğrultusunda lisans sözleşmelerinin özellikleri aşağıdaki gibi belirlenebilir.

¹⁴³ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,30-31

¹⁴⁴ Ali Necip Ortan, "*Patent Lisans Sözleşmesi*", (Ankara: Doğan Basımevi, 1979), 36

¹⁴⁵ Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*,133

¹⁴⁶ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,31

1.3.2.1. İvazlı olması

Lisans sözleşmeleri kural olarak bir bedel karşılığında yapılan bir sözleşme türüdür. Lisans sözleşmesi kapsamında lisans veren bir hakkın kullanımını devrederken, lisans alan taraf ise kural olarak bir bedel ödemeyi taahhüt eder. Bu bedel genelde belirlenen bir para olabileceği gibi yerine getirilmesi gereken bir edim şeklinde de kararlaştırılabilir. Uygulamada nadiren de olsa bedelsiz yapılan lisans sözleşmeleri de mevcuttur. Netice olarak bu durum sözleşmeyi tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme haline getirmekle beraber serbest lisans olarak ifade edilen bir lisans anlaşmasına neden olacaktır.¹⁴⁷

1.3.2.2. Sürekli ve borçlandırııcı ilişki kurması

Lisans sözleşmesi borçlandırııcı bir işlemdir ve sürekli borç ilişkisi kurar. Lisans sözleşmelerinde taraflar sadece borçlandırııcı bir ilişki içine girmektedir. Bu nedenle mülkiyet devri gibi bir husus mümkün değildir.¹⁴⁸

Lisans sözleşmeleri yapılırken teknolojik gelişmeler de dikkate alınmalı ve bu konuda iyi bir değerlendirme yapılmalıdır. Çünkü teknolojinin hızlı gelişimi karşısında patent işlevini kaybedebilecek hale gelebilir. Sözleşme ilişkisi kapsamında işlem temelini çökmesine neden olan bu durum kurumların yanlış yatırım veya yeterli teknoloji transferi yapamaması nedenleriyle ekonomik ve ticari olarak değer kaybetmesine neden olabilir. Ayrıca alınan patentlerin lisans alanın ihtiyacını karşılayacak nitelikte olup olmadığının tespiti de bu değerlendirme kapsamındadır. Böyle durumlarda sözleşmenin yeni şartlara uyarlanması gerekir. Uyarlamanın sadece istisnai hallerde ve çok ağır koşullarda uygulanması gerektiği ifade edilmektedir.¹⁴⁹

¹⁴⁷Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 436

¹⁴⁸Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 65

¹⁴⁹Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 180

BÖLÜM II

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİ KAVRAMI, PATENT LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN KONUSU, ŞEKLİ, HUKUKİ NİTELİĞİ ve TÜRLERİ

2.1. Patent Lisans Sözleşmesi Kavramı

Patent lisans sözleşmeleri TBK’da veya herhangi bir kanunda düzenlenen bir sözleşme türü olmadığından dolayı isimsiz sözleşme türleri arasında yer almaktadır. SMK kapsamında patent lisans sözleşmelerine yönelik düzenlemeler mevcut¹⁵⁰ olsa da bu kanununda bir sözleşme türü olarak düzenlenmemiştir. Dolayısıyla sözleşmedeki unsurların SMK kapsamında yer alması ve sözleşme adının kanunda geçmesi patent lisans sözleşmelerinin isimsiz sözleşme olmasını engellemektedir.¹⁵¹

İsimsiz sözleşmeler de kendi içerisinde tasnife tabi tutulmuştur. Bu kapsamda kendisini oluşturan unsurların hiçbirinin kanundaki sözleşme tiplerinde yer almadığı sözleşme kendine özgü yapısı olan (sui generis) sözleşme¹⁵²; kanunda yer alan sözleşmelere ait unsurların bir araya getirilmesi sonucu oluşan sözleşme karma sözleşme ; birbirinden bağımsız sözleşmelerin hukuki nitelikleri değişmeden bir araya gelerek oluşturdukları sözleşme ise birleşik sözleşmedir.¹⁵³

Patent lisans sözleşmesi yapısı itibarıyla kanunda yer alan sözleşme tiplerinin unsurlarını kısmen veya tamamen içermediğinden kendine özgü yapısı olan isimsiz sözleşme olarak ifade edilmiştir. Ancak patent lisans sözleşmesine satış, hasılat kirası

¹⁵⁰ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 39-40; Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 435

¹⁵¹ Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 52-53

¹⁵² Yavuz, *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, 21

¹⁵³ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 44; Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 39

gibi sözleşmelerde yer alan unsurlar eklendiği durumlarda karma sözleşmenin varlığından söz edilebilir. Ancak patent lisans sözleşmeleri birbirinden ayrı ve bağımsız sözleşmelerin, bir araya gelmesinden oluşmadığından birleşik sözleşme sayılamayacaktır.¹⁵⁴Buna göre patent lisans sözleşmelerinin TBK’da düzenlenen sözleşmelerin hükümleri yaşanabilecek uyuşmazlıklar kapsamında göz önünde bulundurulacak ve kıyasen uygulanabilecektir.¹⁵⁵

2.2 .Patent Lisans Sözleşmelerinin Konusu

Patent lisans sözleşmesinin konusu patentten doğan hakların kullanılmasıdır. Gerek tescil belgesi alımıyla gerekse de başvuru aşamasında sahip olunan patentten doğan hak yasal koruma altına alınmaktadır ve hukuki işlemlere konu olabilmektedir. Dolayısıyla patentten doğan hak devir işlemlerine konu olabileceği gibi patent üzerindeki kullanma hakkı da lisans sözleşmesinin konusu olabilir.¹⁵⁶

Buluş konusu patent veya patent başvurusu işletmeden ayrı bağımsız bir biçimde tasarrufa konu edilebilir.¹⁵⁷SMK md.125 kapsamında patent sahibince patent üzerinde sahip olunan kullanım hakkı lisans sözleşmesi ile üçüncü kişilere devredilebilir, patent veya patent başvurusu sözleşmenin konusu yapılabilir.¹⁵⁸Patent lisans sözleşmesi ile lisans alan tarafa kullanım bakımından devirden söz edilebilecektir. Dolayısıyla lisans sözleşmesi patentin devrinin değil kullanımın devrini kapsayacaktır.¹⁵⁹

Patent lisans sözleşmeleri, sözleşme kapsamında yer alan taraflar bakımından borç ve yükümlülükler doğuran bir sözleşmedir. İki taraflı olan bu sözleşmede yer alan borç ve yükümlülükler kaynağını kanun veya sözleşmeden alabilir. Kaynağı her ne kadar sözleşme veya kanundan doğarsa da, sözleşme kapsamında lisans veren için

¹⁵⁴ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 44; Ongan, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 39

¹⁵⁵ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*", 22; Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 136

¹⁵⁶ Emel Badur vd., "Patent Lisans Sözleşmelerinde taraf değişikliği ", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4/1, (2019), 36

¹⁵⁷ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 623

¹⁵⁸ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 37

¹⁵⁹ Güneş, *Sinai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 214

patent hakkının kullandırılması,lisans alan için ise bedel ödeme yükümlülükleri karakteristik edim niteliği taşımaktadır.¹⁶⁰

2.2.1.Sözleşmenin Amacı

Patent lisans sözleşmelerinde lisans verene ait inhisari hakkın kullanım bakımından devri sağlanırken,lisans alan taraf için ise bedel ödeme ve sözleşme kapsamında belirlenen diğer yükümlülükler söz konusu olacaktır.¹⁶¹Dolayısıyla sözleşme kapsamında esas amacın tarafların patentten karşılıklı olarak yararlanması sağlamak olduğunu ifade edebiliriz.

Tarafların yukarıda bahsedilen unsurlar kapsamında anlaşamamaları sözleşmenin geçerli bir şekilde kurulamamasına neden olacaktır.Bu durumda dürüstlük ilkesine gereği zarara uğrayan tarafın sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk (culpa in contrahendo) çerçevesinde uğradığı zararı talep etme hakkı doğacaktır.¹⁶²

2.2.2. Sözleşme Kapsamının Belirlenmesi

Kapsamı serbestçe belirlenebilen lisans sözleşmelerinde bir takım sınırlamaların yer alabilmesi mümkündür.¹⁶³

SMK md.125/4’de yer alan; "*Sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa sözleşmeye dayalı olarak lisans alan kişi, patentin koruma süresi boyunca patent konusu buluşun kullanılmasına ilişkin her türlü tasarrufta bulunabilir.*" hükmü gereğince lisans sözleşmeleri zaman,coğrafi alan ve tasarruf bakımından sınırlayıcı hükümler içerebilir.Bu kapsamda lisans veren tarafından sözleşme süresi patent koruma süresi olan yirmi yıl yerine daha kısa örneğin üç yıl gibi bir süreyle sözleşmeyi sınırlandırılabilir.Yine aynı şekilde coğrafi olarak herhangi bir bölge, il veya ilçe ile sınırlandırılabilir.Sözleşmede patent konusu hak kapsamında üretim haklarının sözleşme dışında tutulması ve lisans alana sadece

¹⁶⁰ Filiz,Patent Lisans Sözleşmesi,62

¹⁶¹ Ortan,Patent Lisans Sözleşmesi , 26

¹⁶² Oktay Özdemir , Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, 70

¹⁶³ Saadet Hande Özsoy,Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi,(Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010)

satış veya pazarlama hakkı tanınabilir. Anılan hususların sözleşmede açık, anlaşılır ve tereddüde mahal vermeyecek bir biçimde düzenlenmesi gereklidir.¹⁶⁴

Sözleşme kapsamında tarafların kullanımına izin verilecek hakkı ve bu hakkın kullanımının kapsamını sözleşmede açıkça belirlemelidirler. Ayrıca lisans konu patent hakkı da sözleşmede açık bir şekilde belirlenmelidir. Taraflar kullanıma yönelik sınırlamaları ise sözleşmede belirlemiş ve buna göre düzenleme yapmış olmaları gereklidir. Bu şekilde sınırlamaların bulunmaması halinde ise sözleşmenin amacı göz önünde alınarak sınırsız bir kullanım hakkının tesis edildiği kabul edilecektir.¹⁶⁵ Bu nedenle lisans alana sağlanan kullanım hakkı sınırlamaların genel kapsamını oluşturmaktadır. Lisans alana sözleşme kapsamında belirlenen sınırlamalara uymadığı takdirde patent ihlâli söz konusu olacaktır.¹⁶⁶

2.2.3 Sözleşmenin Devri

Sözleşmenin devri tanım olarak, TBK md. 205/1'de *"...sözleşmeyi devralan ile devreden ve sözleşmede kalan taraf arasında yapılan ve devreden bu sözleşmeden doğan taraf olma sıfatı ile birlikte bütün hak ve borçlarını devralana geçiren bir anlaşmadır."* şeklinde yer almaktadır. Bu kavram ile sözleşmenin hak ve borçlarıyla sözleşmenin taraflarından birinin üçüncü bir kişiye devretmesi düzenlenmiştir. Devir için öncelikle sözleşme kalan tarafların rızası ve geçerli bir sözleşme gerekir. Rıza verildiğine dair irade devirden önce veya devirden sonra gerçekleşebileceği gibi sözleşmenin devri için kurucu unsur niteliği taşır. Sözleşmede devir hususuna yönelik düzenlemeler yapılabileceği gibi esas sözleşme sonrasında yapılacak başka bir sözleşmeyle de devir hususu düzenlenebilir.¹⁶⁷

Devir sözleşmesi sözleşmede yer alan bütün düzenlemeleri, hak ve borçları kapsamalıdır. TBK md. 205 gereğince kısmi borç ve alacak için devir mümkün değildir. Devir sonucunda sadece taraflardan biri değişmekte diğer tüm hükümler aynı kalmaktadır. Sözleşmenin yeni tarafı kalan tarafa karşı sözleşmeden kaynaklı olarak devir aldığı tarafa ait tüm yükümlülükleri üstlenmektedir.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Akdemir Kamalı vd., "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar", 23

¹⁶⁵ Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 26

¹⁶⁶ Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 141

¹⁶⁷ Badur vd., "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği", 52-53

¹⁶⁸ Oğuzman-Öz, *Borçlar Hukuku*, 621; Badur vd., "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği", 53

Patent lisans sözleşmelerinde devir işlemleri ile hak sahibi patent hakkını değil sözleşmeden doğan lisans bedelini üçüncü kişiye devretmektedir. Sözleşme kapsamında alacağın devri açıkça yasaklanmamışsa lisans veren bu alacağını da devredebilir. Bu durum sözleşme devri niteliği taşımamaktadır. Burada sadece alacak hakkı devredilmiştir. Sözleşmede patent hakkı veya patent başvurusu da üçüncü kişilere devredilebilir. Eğer patent hakkı veya patent başvurusunun devri söz konusu ise sözleşmede açıkça belirtilmelidir. Ayrıca lisans sözleşmesinden doğan alacakların devri de yine bu sözleşme kapsamında söz konusu olabilir.¹⁶⁹ Ancak bu sözleşmenin geçerliliği için lisans alanın rızası gerekecektir. Devir sözleşmenin geçerlilik ve şekil şartı TBK'nın md.205/3'te yer alan ifadeyle devredilen sözleşmenin şekline bağlı tutulmuştur. Patent lisans sözleşmeleri bakımından ise SMK md.148/4 gereğince devir sözleşmeleri yazılı şekilde yapılmalı ve geçerli olabilmesi için noter tarafından onaylanmalıdır.¹⁷⁰

Lisans alan açısından patent lisans sözleşmesinin devri sözleşmede yapılacak belirlemeye bağlıdır. SMK md. 125' de yer alan "*Sözleşmede aksi düzenlenmemiş ise lisans sahipleri lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devredemez veya alt lisans veremez.*" hükmü gereği lisans alan alacak ve haklarını üçüncü kişiye devredebilmesi sözleşmede yer alacak düzenlemeye bağlıdır.¹⁷¹

2.3. Patent Lisans Sözleşmelerinin Şekli

SMK md. 148'de "*Hukuki işlemler, yazılı şekle tabidir. Devir sözleşmelerinin geçerliliği, ancak noter tarafından onaylanmış şekilde yapılmış olmalarına bağlıdır.*" şeklinde yer alan hüküm gereği lisans sözleşmelerinin yazılı olması gerekir. Kanun metninde devir sözleşmeleri için noter onaylı olması gerektiği ifade edildiğinden patent lisans sözleşmelerinin noterde onaylanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Patent üzerinde birden fazla hak sahibi olması durumunda ise tasarruf konusunda yetki tüm hak sahiplerine ait olduğundan lisans sözleşmesinde bu kişilerin de yer alması gereklidir.¹⁷² Buna göre taraflar sözleşmeyi adi yazılı şekilde yapabilecekleri gibi

¹⁶⁹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 101

¹⁷⁰ Badur vd. "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği", 53

¹⁷¹ Badur vd. "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği", 54

¹⁷² Akdemir Kamalı vd., "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar", 23,

noterde resmi bir biçimde de yapabilirler.Ancak sözleşme mutlaka geçerlilik koşulu olan yazılı şekilde yapılmalıdır.¹⁷³

Tarafların patent lisans sözleşmesinin kapsamına yönelik karşılıklı ve birbirine uygun şekilde irade beyanında bulunmaları sözleşmenin geçerli bir biçimde kurulabilmesi için gereklidir.¹⁷⁴Sözleşme her iki tarafa borç yükleyen nitelikte olduğundan her iki tarafça imzalanmalıdır.Sözleşme kapsamında esaslı unsurlar açıkça belirtilmeli ve yazılı şekle dahil edilmelidir.Örneğin sözleşme bedeli ve bu bedelin belirlenme yöntemi açıkça yer almalıdır.Eğer sözleşme bedelsiz kurulacaksa yazılı şekle bu durum dahil edilerek açıkça belirtilmelidir.¹⁷⁵

2.3.1.Sözleşmenin Kuruluşu

TBK md.1 kapsamında sözleşme kurulabilmesi için gerekli koşullar hüküm altına alınmıştır.Diğer sözleşme türlerinde olduğu gibi patent lisans sözleşmesi de TBK’da yer alan bu hükümler çerçevesinde kurulacak olup bu kapsamda icap ve buna uygun kabul beyanları gerekecektir.¹⁷⁶

SMK md.128 kapsamında lisans verme teklifine ilişkin düzenlenmeler mevcuttur.Buna göre patent sahibi,patent konusu buluşu kullanmak isteyen herkese lisans vereceğini bildirebilir.Bildirime yönelik başvuru Türkpatent’e yazılı olarak yapılmalıdır.Patent sahibi tarafından yapılan bu bildirim TBK’da yer alan icaba davet niteliğindedir.¹⁷⁷

2.3.2.Şekle Aykırılığın Yaptırımı

Patent lisans sözleşmelerinin geçerlilik şartının yazılı şekilde yapılmasına bağlı olduğu belirtilmiştir. Yazılı olarak düzenlenmesinin gerekliliği TBK md.12’de "*Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir.*" yönünde yer alan düzenleme uyarınca bir geçerlilik şartıdır.Bu geçerlilik şartına uyulmaması sözleşmenin kesin hükümsüzlük yaptırımı ile karşılaşmasına neden olacaktır.¹⁷⁸

¹⁷³ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,49

¹⁷⁴ Badur vd."Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği",44

¹⁷⁵ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi* , 243

¹⁷⁶ Kılıçoğlu,*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 37; Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,45

¹⁷⁷ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,46

¹⁷⁸ Badur vd.,*"Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği*,44

Hükümsüzlük ilgili herkes tarafından ileri sürülebilecek bir durum olmakla beraber dosya içeriğinden anlaşılıyorsa hâkim tarafından da re'sen dikkate alınacaktır.Geçersizliğe yönelik bu durumun sonradan düzeltilmesi ise mümkün değildir.¹⁷⁹

2.3.3.Sözleşmenin Esaslı Unsurları

TBK md.2'ye göre tarafların esaslı unsurlar üzerinde anlaşmış olmaları patent lisans sözleşmesinin geçerli bir biçimde kurulması için gereklidir.Bu kapsamda sözleşmede yer alması gereken asgari unsurlar ise lisans sözleşmesinin esaslı unsurlarını oluşturur.¹⁸⁰Lisans sözleşmesinin kurulabilmesi için gerekli olan bu esaslı unsurlar ise lisans bedeli ve lisans konusudur.¹⁸¹

Sözleşme kapsamında yer alan hükümlerde bu iki ana unsurun açık bir biçimde taraflarca kararlaştırılmış olması veya bu sözleşme hükümleri incelendiğinde belirlenebilir olması gereklidir.Bu nedenle sözleşme kapsamda tarafların sözleşme düzenlemeye yönelik ehliyetlerinin bulunması,sözleşmeyi geçersiz kılan ve TBK md.19 ve 20'de düzenlenen nedenlerin olmaması,sözleşme konusunun imkânsız olmaması ile sözleşmenin kişi haklarına ilişkin hükümlere,emredici hukuk kurallarına ve ahlaka aykırı olmaması gereklidir.Belirtilen koşullara uygun olmayan sözleşme kısmen veya tamamen hükümsüzlüğüne yaptırım ile karşılaşabilecektir.¹⁸²

Patent lisans sözleşmesinde esaslı unsurların yanında SMK'da açıkça düzenlenmiş unsurların da yer alması gerekmektedir.Bu unsurlar;patent veya patent başvurusu hakkı, kullanım hakkının devri, kullanma yükümlülüğü şeklindedir.¹⁸³

Patent lisans sözleşmesi hazırlanırken sözleşmede mutlaka bulunması gereken hususlar tarafların belirtilmesi,kullanımı devredilen lisans,cezaî koşullar,sözleşmenin süresi,tarafların hak ve yükümlülükleri,fesih koşulları,uyuşmazlık halinde uygulanacak hükümler,sözleşme bedeli olarak sıralanabilir.¹⁸⁴Bunların dışında taraflar diğer hükümler başlığı altında sözleşmeye

¹⁷⁹ Durak,"*Patent Lisans Sözleşmesi*", 107

¹⁸⁰ Badur vd.,"*Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği*",43

¹⁸¹ Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*,65

¹⁸² Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,46

¹⁸³ Badur vd.,"*Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği*",43

¹⁸⁴ Donald M. Cameron – Rowena Borenstein,*Fikri Mülkiyet Sözleşmesinin Anahtar Noktaları*,Çev. Av. Alper Sargın,Tekin Memiş (ed.) (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020),43-64

serbestçe hükümler koyabilirler.Lisans sözleşmesinin konusu ise yukarıda açıklandığından lisans bedeli kavramına geçilmiştir.

2.3.3.1 Lisans bedeli

Patent lisans sözleşmelerinin esaslı unsurlarından biri olan lisans bedeli sözleşme kapsamında taraflar arasındaki uyuşmazlıkların en çok çıkabileceği konudur.Bu nedenle çözüme kavuşturulması ve esas sözleşmede bedelin ne şekilde hesaplanacağı ve ödeneceği kararlaştırılmalıdır.¹⁸⁵

Lisans sözleşmesinde lisansın bedelsiz olarak verildiği açıkça düzenlenmemişse veya tarafların karşılıklı lisans anlaşması yaptıkları anlaşılmıyorsa sözleşmede lisans bedeli unsurunda boşluk olduğu kabul edilmelidir.Sözleşme kapsamında yer alan bu boşluğun taraflarca doldurulamaması halinde hâkim tarafından doldurulmalıdır.¹⁸⁶

Sözleşme kapsamında bedel sabit veya nisbi bir bedel olarak ödenebileceği şeklinde karar alınabileceği gibi, sabit ve nisbi bedelin birlikte uygulandığı karma bir ödeme yöntemi de belirlenebilir.¹⁸⁷

2.3.3.1.1. Lisans bedeli belirlenmesinde kullanılan metodlar

2.3.3.1.1.1 Sabit (götürü) lisans bedeli

Sabit bedel veya diğer adıyla götürü bedel sözleşme kapsamında tarafların sınai mülkiyet hakkının kullandırılması sonucunda kararlaştırılan bir karşılık olarak tanımlanmaktadır.¹⁸⁸

Taraflar ödeme yöntemini sabit lisans bedeli olarak belirlemiş ise sözleşme imzalanmadan önce veya en geç imzalanırken lisans verilmesine karşılık olarak ödenecek miktarı kesin ve sabit bir miktar para üzerinden kararlaştırmaları gerekir.¹⁸⁹Taraflar arasında anlaşmaya varılan bu bedel tek bir seferde veya parça

¹⁸⁵ N. Ayşe Odman, *Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü*, (Ankara: Seçkin Yayınları,2002),88

¹⁸⁶ Badur vd."Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği",44

¹⁸⁷ Akdemir Kamalı vd., "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar",24

¹⁸⁸ Sait Ali Yüksel, *Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1989),98

¹⁸⁹ Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 105

parça şeklinde ifa edilebilir.Eşit bir şekilde dönemsel ödemeler olabileceği gibi taraflar sözleşmede dilediği gibi eşit olmayan taksitlerle veya farklı ödeme şekilleriyle de anlaşmaya varabilirler.¹⁹⁰

Sabit bedel üzerinden yapılan anlaşma taraflar açısından bazı riskler barındırmaktadır.Lisans veren açısından patentin kendi ticari değerinin üstünde yüksek değere ulaşması ve yarar sağlayacak olması lisans verenin beklenmeyen bu değer artışından yararlanamaması durumunu beraberinde getirebilir.Tersi bir durum lisans alan açısından ise patentin önceden yapılmış hesap ve planlarla uyuşmayacak nitelikte az yarar sağlaması ve dolayısıyla lisans alanın zarara uğramasına sebep olmasıdır. Dolayısıyla sabit bedel ile yapılan sözleşme taraflar için elverişsiz durumlara neden olabilecektir.¹⁹¹

2.3.3.1.1.2 Nisbi lisans bedeli

Patent lisans sözleşmelerinde bedel belirleme yöntemlerinden biri de nisbi lisans bedelidir.Bu yöntemde lisansa konu hakkın karşılığı olan bedel lisans alanın kendi çalışma performansına göre değişecektir.Parça başı,ciroya katılım veya kâra katılım yöntemlerinden biri ile nisbi lisans bedeli belirlenebilecektir.Bu yöntemde kesin bir lisans bedelinden söz edilemeyecektir.¹⁹²

Nisbi lisans bedelinde lisans bedeli hesaplanması için lisans alan tarafından lisans konusu ürüne yönelik birçok unsurun yer aldığı ticari defterler lisans verenin denetimine açık tutulmaktadır.Taraflar arasındaki uyuşmazlıklar ise bedel tespiti ve bedel tespiti için ticari defterlerin incelenmesi noktasında yaşanmaktadır.Bu nedenle lisans alan tarafından ticari defterlerin şeffaf bir şekilde tereddüde mahal vermeyecek şekilde tutulması,lisans verenin ise ticari defterlerin incelenmesi neticesi öğrenilen ticari sırları gizli tutması gerekmektedir.Anılan bu durum tarafların hak ve yükümlülükleri arasında yer almakta ve bu denetimlere yönelik sözleşme kapsamında hükümlerin konulması ise uyuşmazlıkları azaltacak mahiyettedir.¹⁹³

¹⁹⁰ Akdemir Kamalı vd., "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar",24

¹⁹¹ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 148

¹⁹² Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 106; Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 159

¹⁹³ Akdemir Kamalı vd., "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar",24-25

2.3.3.1.1.2.1. *Ciroya katılım yöntemi*

Lisans bedelinin satış cirosuna göre belirlenmesine ciroya katılım yöntemi adı verilmektedir. Lisans bedelinin bu yöntem ile belirlendiği hallerde lisans alan tarafından sözleşmeye konu hakkın kullanımı sonrası belirlenen oran üzerinden lisans verene ödenecek bedel belirlenmektedir.¹⁹⁴ Lisans bedeli dönemsel olarak belirlenebilir. Bu belirleme aylık veya yıllık ciro üzerinden kararlaştırılabilir. Bu durum sözleşmede açıkça belirtilmelidir.¹⁹⁵

2.3.3.1.1.2.2. *Kâra katılım yöntemi*

Lisans alan tarafından sözleşmeye konu hakkın kullanılması suretiyle elde edilen kâra sözleşme kapsamında belirlenen oranın uygulanması ile hesaplanan lisans bedelinin lisans verene ödenmesi yönetimine kâra katılım yöntemi adı verilmektedir.¹⁹⁶

Kâr, işletmenin tüm giderleri düşüldükten sonra kalan net kazancıdır. Buradaki önemli husus kârın hesaplanması olduğundan yapılacak hesaplama için hem ciro hem de gider kalemleri bilinmelidir.¹⁹⁷

2.3.3.1.1.2.3. *Parça başına bedel*

Lisans alanın elde ettiği satıştan belirli bir yüzde veya sabit bir bedel üzerinden lisans verene ödeme yapması şeklinde kararlaştırılan yöntem parça başına bedel yöntemidir.¹⁹⁸

Bu bedel yönteminde ise esas uyumsuzluk satış hareketliliğinin belirlenmesi noktasında toplanmaktadır.¹⁹⁹ Taraflar gerçekleştirebilecek fiyat artışlarından yararlanma ve paranın değerinde yaşanabilecek olumsuzluklardan etkilenmemek adına parça başına bedel belirleme yönteminde sabit bir oran yerine belirli bir yüzdeyi tercih etmektedirler.²⁰⁰

¹⁹⁴ Ongan, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 107

¹⁹⁵ Akdemir Kamalı vd., "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar", 25

¹⁹⁶ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 160

¹⁹⁷ Akdemir Kamalı vd., "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar", 25

¹⁹⁸ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 148

¹⁹⁹ Harun Muratoğulları, "Marka Lisansı ve Patent Lisansı Sözleşmelerinin Mukayesesi", *Fikri ve Sinai Haklar Dergisi*, 9/33, (Nisan 2013), 64

²⁰⁰ Akdemir Kamalı vd., "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar", 25

2.3.3.1.1.3 Karma lisans bedeli

Lisans verenin sabit bedel ve nisbi bedel belirleme yöntemlerinin getirdiği olumsuzluklardan kurtulmak ve bu yöntemlerin avantajlı yönlerini uygulamak istediği metod ise karma yöntem olarak adlandırılmaktadır. Bu yöntem ile lisans veren baştan sabit bir bedel kararlaştırıp olası başarısızlıklara karşı kendini koruma altına almakta, aynı zamanda lisans alanın başarılı olması halinde ise alacağı nisbi bedel ile yarar sağlamaktadır.²⁰¹

Karma lisans bedeli sabit bedel ve parça başı bedellerinin birlikte uygulandığı bir yöntemdir. Bu yöntemde lisansa konu patent kullanılsın ya da kullanılmamasın sözleşmeden doğan garanti bir alacak belirlenmiş olup lisans alanın çabaları sonucu oluşacak muhtemel gelirlerden ise pay alacaktır.²⁰²

2.3.3.1.1. Lisans bedelinin ifa zamanı

Patent lisans sözleşmesinde tarafların kararlaştırdığı lisans bedeli yöntemine göre bedelin ifa edileceği zaman değişkenlik gösterecektir. Sabit lisans bedeli kararlaştırıldığı durumda borç hemen muaccel olacak ve borcun derhal ödenmesi gerekecektir. Bedelin nisbi olarak kararlaştırılması halinde ise borcun belirlenebilir hale getirilmesi ile borç ödenebilecektir. Bu nedenle nisbi ödeme yönteminde ciro ya da kârın kesinleştirilmesinden önce belirlenebilir hale gelmemiş olan borcun da ifası talep edilemeyecektir.²⁰³

2.3.3.1.2. Lisans Bedelinde Zamanaşımı

Patent lisans sözleşmeleri kapsamında lisans bedeli dönemsel veya tek seferde ödeme yapılması şeklinde kararlaştırılabilir. Lisans veren tarafından bu bedelin talebine yönelik zamanaşımı da ödemelerin nasıl yapıldığına göre değişkenlik gösterecektir.²⁰⁴

Sabit bedel üzerinden ödeme yöntemi belirlendiği durumlarda bedelin tek seferde ödenmesi durumu olacağından zamanaşımı süresi TBK md.146 gereği on yıl

²⁰¹ Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 109

²⁰² Muratoğulları, "Marka Lisansı ve Patent Lisansı Sözleşmelerinin Mukayesesi", 64

²⁰³ İsmail Erbay, *Know-How Sözleşmesi*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2002), 220

²⁰⁴ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 163

olarak kabul edilmektedir.Nisbi ödeme yönteminin kararlaştırıldığı durumda ise TBK md.147 uygulama alanı bularak zamanaşımının beş yıl olacağı ifade edilmektedir.²⁰⁵

Ödeme yönteminin karma bedel olarak belirlendiği durumlarda ise sabit ve nisbi lisans bedeli birlikte uygulanacağı için farklı zamanaşımı süreleri ortaya çıkacaktır.Nisbi bedel yönteminin belirlendiği kısım için lisans bedelinin kesinleşmesinin beklenmesi gerekecektir.Bu nedenle sabit belirlenen kısım için lisans bedeli ödeme yükümlülüğü hemen, nisbi kısım için de bedelin kesinleşmesi ile borç muaccel hale gelecektir.Dolayısıyla zamanaşımı da bu sürelerden sonra işlemeye başlayacaktır.²⁰⁶

2.4.Patent Lisans Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği

Lisans alan, lisans veren ve bunların üçüncü kişilerle olan hukuki ilişkilerinin belirlenebilmesi için öncelikle lisans sözleşmelerinin hukuki niteliğinin tespiti gereklidir.Sözleşmeden doğan hakkın şahsi veya ayni nitelikte olduğuna dair görüşler ise bu hakkın hukuki niteliğinin tespiti bağlamında önem taşımaktadır.²⁰⁷

2.4.1.Sözleşmenin Hukuki Niteliğine Yönelik Yaklaşımlar

2.4.1.1 Alman öğretisinde ileri sürülen görüşler

Alman öğretisinde inhisari patent lisans sözleşmelerinin,lisans alana ayni veya ayni benzeri hak sağladığına yönelik baskın bir görüş hâkimdir.²⁰⁸Bu görüş ise temelini bölünme teorisinden almaktadır. Bu teoriye göre bir hak üzerinde birden fazla yetkiye sahip olan kimse bu hakkının birini veya birkaçını devredebilir.Bu kapsamda ayni nitelikte olan lisans konusu hak üzerindeki kullanım hakkının lisans alana devri ile patent hakkının bir kısmı bölünerek devredilmektedir.Bunun en önemli sonucu olarak ise hak ihlâli durumlarında lisans alanın patent hakkına dayanarak üçüncü kişilere karşı doğrudan hukuki yollara başvurabilmesidir.²⁰⁹

²⁰⁵ Erbay,*Know-How Sözleşmesi*,220

²⁰⁶ Durak,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 164

²⁰⁷ Durak,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 53 ve 56

²⁰⁸Ongan,*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*,41; Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 41 ;Oktay Özdemir ,*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 22-23;Osman Berat Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan Sistemlerin Hukuken Korunması*,(İstanbul:Beta Yayınları,1995),95

²⁰⁹ Ongan,*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*,41

Aynı bir hak olan patent hakkının devredilebilecek parçalara ayrılması ise hakkın aynılık niteliğini etkilemez. Bölünebilirlik teorisi gereği kullanım hakkı bölünme sonucu devredilebilecek haklardan biri olup bu hakkın devri de aynı hak devridir. Bu noktada patent lisans sözleşmesinin nasıl düzenlendiği önem taşımaktadır. İnhisari lisansın aynı nitelikte bir hak doğurduğu, inhisari olmayan lisansın ise nisbi bir hak verdiği genel kabul görmektedir.²¹⁰

Bu görüşe göre mülkiyete dayalı bir hak olduğunun kabulüyle lisans alanın patent lisans sözleşmesinden kaynaklanan haklarını üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi söz konusu olacaktır. Bu durum hakkın sözleşmeden doğan bir hak olmadığını göstermektedir. Zira sözleşmeden doğan bir hak olsaydı sadece lisans veren nezdinde ileri sürülebileceği ifade edilmektedir.²¹¹

2.4.1.2 İsviçre öğretisinde ileri sürülen görüşler

İsviçre öğretisinde yer alan baskın görüşe göre ise borçlandırııcı niteliğinden dolayı lisans sözleşmeleri lisans alana nisbi hak tanımaktadır. Bu hak açısından Alman öğretisinin aksine sözleşme türü önemli değildir. Bu görüşe göre mutlak bir hakkı içeren lisans sözleşmelerinin dahi aynı nitelikte olmadığı sadece şahsi borç doğuracağı kabul edilmektedir. Eşya hukuku kurallarına göre aynı haklar için geçerli olan aleniyet, sınırlı sayı ve tipe bağlılık ilkeleri gereğince lisans sözleşmesinin inhisari veya inhisari olmayan şekilde tanzim edilmesi de önemli değildir.²¹² Patent lisans sözleşmesinin sicile tescil edilmesi ise hakkın niteliğini değiştirmemekle birlikte hakkın etkisini kuvvetlendirilmiş bir şahsi hak haline sokmaktadır.²¹³

İsviçre Federal Mahkemesi ise Alman öğretisinin etkisinde kalmış ve bu doğrultuda lisans hakkı üzerinde değerlendirmeler yapmıştır. Buna göre lisans verenin lisans alana karşı sadece kaçınma yükümlülüğü olduğuna yönelik kararlar

²¹⁰ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 45-46; Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 19

²¹¹ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 38

²¹² Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 42; Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 21; Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 52; Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 28

²¹³ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan Sistemlerin Hukukun Korunması*, 96

vermiştir.Daha sonra ise federal mahkeme Alman öğretisinde meydana gelen değişiklikleri nazara alarak bu görüşünden vazgeçmiştir.²¹⁴

2.4.1.3 Türk hukukunda ileri sürülen görüşler

Patent lisans sözleşmelerinin hukuki niteliğine ilişkin Türk hukukunda ileri sürülen görüşler ise şöyledir;

Ayni hak teorisini savunan yazarlara göre lisans sözleşmelerinde lisans veren patent üzerindeki hakkının bir kısmını lisans alana devretmektedir.Bu nedenle lisans sözleşmesi tanzimi tasarrufi bir nitelikte bir işlemdir.²¹⁵

Lisans sözleşmesinden kaynaklanan hakkın niteliğine ilişkin ayni hakların kanunda sınırlı sayı ilkesine bağlı olarak sayıldığından dolayı bu hakkın ayni nitelikte olamayacağına dair karşı görüş ileri sürülmüştür.Bu görüşe göre ise patent hakkı ve patent hakkının kullanımının lisans sözleşmeleri ile üçüncü kişilere bırakılması hali kanunda sayılmamıştır.Buna karşılık olarak ayni hak teorisini savunan yazarlar ise lisans sözleşmelerinden doğan hakların niteliklerinin hukuki metinlerde açıkça düzenlenmediğini, kanunda yer alan bu boşluk nedeniyle patent lisans sözleşmelerinden doğan hakların sınırlı ayni haklara ilişkin hükümlerin uygulanması suretiyle doldurulması gerektiği ifade edilmiştir.²¹⁶

Hakkın ayniliği kavramından bahsederken bazı unsurların mevcudiyeti gerekmektedir.Bunlar anılan hakkın eşya üzerinde olması,doğrudan hâkimiyet ve herkese karşı ileri sürülebilirliktir.Bu unsurlardan tamamının hak üzerinde yer alması gerekmektedir. ²¹⁷

Bu unsurlar göz önüne alınarak patent lisans sözleşmeleri incelendiğinde sözleşmeden doğan hakkın ayniliğinden bahsedilemeyecektir.Çünkü lisans sözleşmesiyle patent hakkının devri değil sadece kullanımının devri söz konusudur.Sözleşmeden doğan hakkın herkese karşı sürülebilmesi ise bu hakkın ayni hak niteliğine sahip olmasına neden olmayacaktır.²¹⁸

²¹⁴ Ayrıntılı bilgi için Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 40-41

²¹⁵ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 40;Ongan,*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*,43;Yüksel,*Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku*,86

²¹⁶ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 74; Durak,*Patent Lisans Sözleşmesi*,199

²¹⁷ M.Kemal Oğuzman,vd.,*Eşya Hukuku*,(İstanbul:Filiz Kitapçılık,2012), 6

²¹⁸ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,40-41

Patent hakkının kullanımına yönelik lisans sözleşmelerinin Türkpatent nezdinde tutulan sicile kaydedilmesiyle birlikte üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmektedir. Bu durumun lisans alana mutlak bir hak verdiği görüşü ileri sürülmüştür.²¹⁹

Mutlak hak teorisini ileri süren görüşe göre patent lisans sözleşmelerinden doğan hak nitelik olarak mutlak niteliktedir. İnhisari lisans hakkı sahibine SMK md.158/1 gereğince aksine bir düzenleme olmadıkça, patent hakkına tecavüz edilmesi halinde, hakkın korunması için kendi adına dava açmasına imkân tanınması bu teoriyi ileri sürenlerin görüşünü desteklediği ifade edilmektedir.²²⁰

Türk Hukukunda lisans sözleşmelerinin mutlak etkili olduğu ve bu durumun lisans sözleşmesinin inhisari olup olmamasına göre değişmeyeceği de bir başka görüş olarak ifade edilmektedir. Buna göre belirli koşulların varlığında inhisari olmayan bir lisans sözleşmesi de mutlak etki kazanabilecektir.²²¹

Patent lisans sözleşmelerinden doğan hakkın mutlak hak olma niteliği gereği lisans veren açısından kullanma ve lisans alanın kullanmasına katlanma yükümlülüğü getirmektedir. Lisans alan açısından patent hakkına yönelik ihlâllere karşı dava açabilmesine yönelik inhisari lisans sözleşmeleri kapsamında tanınan bu hak nedeniyle sözleşmenin lisans alana mutlak bir hak tesis ettiği kabul edilmektedir.²²²

Patent lisans sözleşmelerinin lisans alana nisbi hak sağladığını savunan yazarlara göre ise inhisari lisans sözleşmelerinin mutlak hak tesis etmemektedir. Buna göre lisansın inhisari olması lisans alan ile lisans veren arasındaki hukuki ilişkide ileri sürülebilir. Bu ilişki patente konu hakkın kullandırılması ile ilgilidir. Sözleşmenin inhisari niteliği lisans alana patent hakkından yararlanma hakkı sağlar. İnhisari lisans hakkı sadece lisans veren tarafından başka kişilere yönelik lisans verilmesi durumunda ileri sürülebilir. Bu durum ise mutlak haklar ile bağdaşmamaktadır. Bu nedenle patent lisans sözleşmesi nisbi nitelikte bir hak tanımaktadır.²²³

²¹⁹ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan Sistemlerin Hukukun Korunması*, 97

²²⁰ Ongan, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 44; Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 74; Yüksel, *Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku*, 79.

²²¹ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 98

²²² Sabih Arkan, *Marka Hukuku-II*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1998), 192 ;Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 42

²²³ Oktay Özdemir, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 24

Mutlak haklara yönelik düzenlemelerin kanunla yapılabilmesi nedeniyle kişiler sözleşme ile mutlak hak oluşturamazlar. Mutlak hakların içerikleri dahi kanunla belirlenmiştir. Sözleşme yapan taraflar kanunda yer almayan bir hakka yönelik mutlak niteliği tanımları söz konusu olamaz.²²⁴

Lisansa konu hak ile lisans sözleşmesinin verdiği hakkın kaynakları ve nitelikleri birbirinden ayrıdır. Patent hakkı, patent lisans sözleşmeleri ile devredilmemektedir. Sözleşme ile sadece patente konu hakkın kullanımı söz konusu olmaktadır.²²⁵ Dava açma hakkı açısından değerlendirildiğinde ise patent hakkına yönelik üçüncü kişilerce gerçekleştirilen ihlallere karşı inhisari lisans sözleşmeleri kapsamında dava açılabilmesi için aksinin sözleşmede kararlaştırılmamış olması, inhisari olmayan lisans sözleşmesi söz konusu olduğunda ise belirli koşulların mevcudiyeti gerekecektir.²²⁶

Mutlak haklar niteliği gereği kanunla düzenlenir ve taraf iradeleri ile kısıtlanamaz. Bu nedenle lisans sözleşmeleri türü ne olursa olsun mutlak hak değil nisbi nitelikte bir hak sağlayacağı görüşü lisans sözleşmelerinin mutlak hak tesis ettiği görüşüne karşı ileri sürülmüştür.²²⁷ Bir diğer görüşe göre ise ; patent lisans sözleşmelerine yönelik yazılı geçerlilik koşulunun uygulanması ve sözleşmenin iki taraflı olması patent sahibinin buluşu kullanımındaki tekelci statüsünü zayıflatmaktadır. Lisans konusu hak patent sahibi bakımından mutlak hak olmakla birlikte lisans alan tarafından nisbi bir haktır ve lisans sözleşmesi yapılması kullanma hakkının devri borcu doğurmaktadır.²²⁸

Lisans sözleşmelerinden doğan haklara ilişkin olarak görüşlerin temelde lisans sözleşmesinin inhisari-inhisari olmayan ayrımı kapsamında şekillendiğini, inhisari lisans sözleşmelerinin aynı hak, inhisari olmayan sözleşmelerin ise şahsi hak oluşturduğu ifade edilmektedir.²²⁹

²²⁴ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 63

²²⁵ Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 19; Oktay Özdemir , *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 23-24

²²⁶ Badur vd. "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği", 40

²²⁷ Oktay Özdemir , *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 45; Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 45

²²⁸ Nuşin Ayiter , *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1981), 210-211; Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 223

²²⁹ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 42

Patent üzerinde hak sahibi olan buluşçunun hakkı gayri maddi bir haktır. Bu hak niteliği kendiliğinden buluşçu üzerinde doğması, herkese karşı ileri sürülebilmesi ve gayri maddi bu hak üzerinde hâkimiyetinin olması nedeniyle mutlak hakkın özelliklerini kendi bünyesinde barındırmaktadır. Lisans alan açısından ise sözleşmenin türü nasıl olursa bu hak üzerinde gerçek hâkimiyet lisans verene ait olduğundan bu hakkın niteliği nisbi nitelikte olacaktır.

2.4.2. Sözleşmenin Hukuki Nitelikleri

2.4.2.1 Borçlandırıcı işlem olması

Lisans sözleşmelerinin mutlak hak niteliğini nazara alan görüşe göre lisans sözleşmeleri tasarrufî işlem olarak değerlendirilmektedir.²³⁰ Bir diğer görüşe göre ise lisans sözleşmeleri gerçekleştirilen tasarrufî işlemin ifasına yönelik talep hakkı vermektedir. Bu nedenle lisans sözleşmeleri borçlandırıcı işlem olduğu kabul edilmelidir.²³¹ Patent üzerinde hak sahibi, bu hak ve yetkilerini patent lisans sözleşmeleri ile belirli bir sınırlama kapsamında üçüncü kişilere kullanmaktadır. Kullanım devri olarak adlandırabileceğimiz bu durum patent hakkının devri niteliğinde olmadığından hak sahibinin hak ve yetkileri devam etmektedir.²³²

2.4.2.2. Sürekli borç ilişkisi kurması

Sürekli borç ilişkilerinde asıl borçlardan birine ait edimin süreklilik gerektirmesi halidir.²³³ Asli edimin niteliğinin sürekli olmadığı sözleşmelerde sürekli borç ilişkisinden bahsedilemeyecektir. Yan yükümlülüklerin sürekli olması hali dahi sözleşmeye bu niteliği kazandırmayacaktır.²³⁴

²³⁰Ortan, "Patent Lisans Sözleşmesi", 69; Halil Arslanlı, *Fikri Hukuk Dersleri II*, (İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1954), 171; Rona Serozan, *Sözleşmeden Dönme*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık 1975), 147; Badur vd. "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği", 40

²³¹ Ayiter, *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri*, 211; Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 23; Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 63; Özsoy, *Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi*, 74; Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 62.

²³² Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 62

²³³ Oğuzman- Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 12

²³⁴ Özer Seliçi, *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, (İstanbul : İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1977), 7

Lisans alan ve lisans veren tarafından lisans sözleşmesiyle sözleşme süresi boyunca karşılıklı edimler bağlamında devamlılık bulunması nedeniyle sürekli bir borç ilişkisi mevcuttur.²³⁵

2.4.2.3. Tam iki tarafa borç yüklemesi

Taraflar arasında lisans verenin lisans alana patent hakkı üzerinde kullanım hakkını sağlaması, lisans alanın ise bu kullanım karşılığında kural olarak lisans verene bedel ödemek zorunda olması patent lisans sözleşmesini tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme haline getirmektedir.²³⁶

Herhangi bir bedelin öngörülmediği durumlarda ise herhangi bir edim değişimi olmadığından, bu durumun sözleşmeyi tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme haline getireceği görüşü ifade edilmiştir. Lisans sözleşmesinin bedelsiz olması durumunda dahi mülkiyet hakkının devri amacı taşımadığından sözleşmeyi bedel öngörülmeyle lisans sözleşmesi niteliğine taşıyacaktır.²³⁷ Ayrıca lisans alan tarafın asli edimi bedel ödemekle sınırlı değildir. Sözleşme kapsamında patentin kullanımı da lisans alanın asli edimlerinden biridir. Bu sebeple sözleşmenin bedelsiz olarak düzenlenmesi tam iki tarafa borç yükleyen niteliğini değiştirmeyecektir.²³⁸

2.4.2.4. İsimli sözleşme niteliğinde olması

Patent lisans sözleşmeleri tüm unsurları ile herhangi bir kanunla düzenlenmediği için isimli sözleşme olarak nitelendirilmektedir. Her ne kadar SMK'da lisans sözleşmesinden bahsedilse ve sözleşmeye dair bazı hükümlere yer verilse de sözleşmenin bütüne ilişkin tüm hususlar kanun kapsamında düzenlenmediğinden sözleşmenin isimli sözleşme olma niteliğinin değişmediği kabul edilmektedir.²³⁹

²³⁵ Badur vd. "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği", 41

²³⁶ Özsoy, *Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi*, 64; Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 64; Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, 63.

²³⁷ Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 63

²³⁸ Arbek, *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*, 81; Özsoy, *Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi*, 65; Badur vd. "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği", 42; Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 54

²³⁹ Badur vd. "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği", 42

2.4.3 Sicile Kayıt

SMK md. 148/5 uyarınca patente konu hak üzerinde yapılan lisans sözleşmeleri patent siciline kaydedilir. Bu kayıt sözleşmenin geçerliliğini etkileyen bir unsur değildir. Dolayısıyla patent lisans sözleşmeleri açısından sicile tescil kurucu değil açıklayıcı niteliktedir.²⁴⁰

İyi niyetli üçüncü kişilere karşı sözleşmeden ve patent hakkından doğan hakların ileri sürülebilmesi için sicile kayıt zorunludur. SMK md.106/3 kapsamında bu durum *"Patent başvurusunun veya patentin sağladığı haklar, usulüne uygun bir şekilde sicile kaydedilmedikçe, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez."* şeklinde ifade edilmiştir.²⁴¹ Madde metninde geçen patentin sağladığı haklar içerisinde devir sözleşmeleri de yer almaktadır. Ayrıca devir ve lisans sözleşmelerinin sağladığı hakların ileri sürülmesi ise SMK md.106/2 gereği sicile kayıt tarihinden itibaren hüküm doğuracaktır.

2.5. Patent Lisans Sözleşmelerinin Türleri

Patent lisans sözleşmelerinin kapsamı taraflarca serbestçe belirlenebilir.²⁴² Bu kapsamda taraflarca farklı türlerde sözleşme düzenlenebilir. Lisans alanın kullanım hakkının kapsamı ve tarafların yükümlülükleri yapılan sözleşmenin türüne göre değişiklik gösterecektir.²⁴³ Esasen tarafları sözleşme yapmaya iten nedenler sözleşmenin kapsamını belirlemektedir. Sözleşme serbestisi kapsamında hazırlanan sözleşme maddelerinde karşılıklı esaslı hedefler ortaya konmakta ve bu esaslar nezdinde bir sözleşme türü belirlenmektedir.

2.5.1. Lisanstan Doğan Hakkın İçeriğine Göre Sözleşme Türleri

2.5.1.1. İnhisari lisans – İnhisari olmayan lisans

SMK md. 125/2'de;

"Lisans, inhisari lisans veya inhisari olmayan lisans şeklinde verilebilir. Sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa lisans, inhisari değildir. İnhisari olmayan lisans

²⁴⁰ Badur vd. "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği", 45

²⁴¹ Akdemir Kamalı vd., "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar", 24

²⁴² Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, 187

²⁴³ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, 187; Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 130; Özsoy, *Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi*, 28

sözleşmelerinde lisans veren patent konusu buluşu kendi kullanabileceği gibi, üçüncü kişilere aynı buluşa ilişkin başka lisanslar da verebilir. İnhisari lisans söz konusu olduğu zaman, lisans veren başkasına lisans veremez ve hakkını açıkça saklı tutmadıkça, kendisi de patent konusu buluşu kullanamaz." hükmü düzenlemiştir.

Yukarıda yer verilen kanun hükmüne göre inhisari lisans sözleşmeleri patente konu buluşun kullanım hakkının lisans alana bırakıldığı sözleşmelerdir. Bu sözleşme kapsamında lisans veren üçüncü kişilere lisans veremeyecek ve hakkını saklı tutmadıkça patent konusu buluşu kullanamayacaktır.²⁴⁴

Lisans veren inhisari olmayan sözleşmeyle birden fazla kişiyle sözleşme yapabileceği gibi buluşuda kullanabilir. Buluşu kullanabilmesi için hakkını açıkça saklı tutmasına ise gerek yoktur.²⁴⁵

Lisansın inhisari lisans olarak patent siciline tescil edilmesi halinde ise patent sahibince SMK md.128/2 gereği başka kişilere lisans verme teklifi yapılamayacaktır. Bunun dışındaki lisans vermeye yönelik teklifler inhisari olmayan lisans kapsamında değerlendirilecektir.²⁴⁶

2.5.2 Coğrafi Bakımdan Sözleşme Türleri

2.5.2.1 Belirli bir bölge ile sınırlı sözleşmeler

Tescil belgesi almış veya başvuruya konu edilmiş patentin kullanım hakkı patent verildiği ülkenin coğrafi sınırlarının belirli bir kısmında veya tamamında geçerli olacak şekilde lisans sözleşmesine konu edilebilir.²⁴⁷ Her halükarda lisans sözleşmeleri belirli bir coğrafi alan ile sınırlı olarak verilmektedir. Türkiye’de yer alan uygulamada bu yöndedir.²⁴⁸

Yöre lisansı veya bölgesel lisans olarak da isimlendirilen ve belirli bir coğrafi alan ile sınırlandırılan bu sözleşme türü hem inhisari hem de inhisari olmayan sözleşmeler kapsamında görülebilir. Sözleşme kapsamında belirlenen sınırların aşılması ise sözleşme ihlâline neden olacaktır. Lisans alan sözleşme kapsamında yer alan her türlü faaliyeti belirlenen sınırlar dahilinde gerçekleştirmelidir.²⁴⁹

²⁴⁴ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 562

²⁴⁵ Akdemir Kamalı vd., "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar", 24

²⁴⁶ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 47

²⁴⁷ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 50

²⁴⁸ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 53

²⁴⁹ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 142

Lisans alanın patent konusu ürünü belirli sınırlar dahilinde kullanma yükümlülüğü de sözleşme ile kararlaştırılabilir. Anılan hallerde lisans alanın ürünleri belirlenen sınırlar haricinde kullanması veya piyasaya sürmesi ise sözleşme ihlali oluşturacak olup lisans verenin patent üzerindeki haklarını lisans alana karşı kullanabilme hakkı tanımaktadır.²⁵⁰

Patent hakkının tükenmesi karşısında lisans sözleşmesinin bölgesel ya da ülkesel olarak düzenlenmesinin bir anlam taşımadığı kabul edilmektedir.²⁵¹

2.5.2.2 Bölge sınırlaması içermeyen sözleşmeler

Sözleşme kapsamında taraflar lisans hakkının kullanımını belirli bir bölge ile sınırlayabileceklerdir. Ancak böyle bir sınırlama olmadığı durumda ise lisans alan patent belgesinin geçerli olduğu sınırlar dahilinde kullanım hakkına sahip olacaktır.

Sözleşmede lisans alanın yetkileri belirli bir bölge ile sınırlandırılmak isteniyorsa bu durumun sözleşme kapsamında açık bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Böyle bir düzenleme olmadığında ise lisans alan açısından bölgesel bir sınırlamadan bahsedilemeyecek olup sözleşme ülke sınırları dahilinde geçerli olacaktır. Bu defa ise lisans alanın ülke sınırlarını aşması durumunda ihlâl gerçekleşecektir.²⁵²

2.5.3. Zaman Bakımından Lisans Sözleşmeleri

2.5.3.1 Süre ile sınırlı sözleşmeler

Patent lisans sözleşmesinde taraflar sözleşme kapsamında bir geçerlilik süresi öngörerek sözleşmeyi sınırlayabilirler. Bu süre kesin bir süre olabileceği gibi sadece belirli bir süre öngörülerek de düzenlenebilir. Ancak bu durum sözleşmenin sona ermesi ile birlikte sözleşme süresi boyunca üretime konu olan patentli ürünlerin lisans alan tarafından kullanım durumuna veya piyasaya sürülüp sürülemeyeceğine dair sorunları da beraberinde getirmektedir.²⁵³ Bu sorunlara karşılık olarak ise lisans alan tarafın sahip olduğu mevcut ürünleri sözleşme sona erse bile kullanabileceği

²⁵⁰ Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 59; Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 135

²⁵¹ Cahit Suluk, *Tasarım Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2003), 406

²⁵² Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 141

²⁵³ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 89

veya piyasaya sürebileceği görüşü ileri sürülmüştür.²⁵⁴ Hatta hakkın kötüye kullanılmasına aykırı olmayacak biçimde lisans alanın sözleşme sona ereceği tarihten önceki dönemde üretimi artıracak faaliyetlerde bulunabileceği ifade edilmiştir.²⁵⁵ Sözleşme süresi boyunca lisans veren sözleşme kapsamında lisans alanın patentte konu haktan yararlanmasını sağlamak ve patentin devamı yönünden gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.²⁵⁶

2.5.3.2.Süre ile sınırlı olmayan sözleşmeler

Patent lisans sözleşmesinde taraflar sözleşme kapsamında belirli bir süre kararlaştırabilirler.Böyle bir süre belirtilmediği durumlarda ise lisans sözleşmesine konu patent hakkının koruma süresinin bitimine kadar devam edeceği kabul edilmektedir.²⁵⁷

2.5.4.İşletmeye Bağlı Patent Lisans Sözleşmeleri

İşletme lisansları ekonomik bütünlük nazara alınarak işletmenin bütünü için verilir.İşletmenin büyümesi ile yeni açılan işyeri veya şubelerde de bu lisans kullanılabilir.İşletmenin devri söz konusu olması halinde ise sözleşme hükümleri incelenmelidir.Sözleşmede işletme devri durumunda lisansın geçersiz olacağına yönelik düzenleme yapılmışsa,lisansın devri söz konusu olmayacaktır.Aksi halde işletmenin devri ile beraber lisans da işletmede kullanılabilir.²⁵⁸

Zorunlu lisans söz konusu olduğu durumlarda ise SMK md. 135/1 gereğince "*Zorunlu lisansın devrinin geçerli olabilmesi için işletme ile birlikte veya işletmenin lisansın değerlendirildiği kısmı ile birlikte devredilmesi gerekir.*" hükmü uygulama alanı bulacaktır.

2.5.5. Tarafların İradeleri Açısından Sözleşme Türleri

Tarafların iradeleri açısından patent lisansı sözleşmeleri tarafların isteği ile gerçekleşen zorunlu lisans ve sözleşmeden doğan lisans olarak ikiye ayrılmaktadır.

²⁵⁴Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*,142;Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*,144;Ongan *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*,60

²⁵⁵ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 147-148

²⁵⁶ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,54

²⁵⁷ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*,141

²⁵⁸ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,55

2.5.5.1. Zorunlu lisans

Zorunlu lisans SMK md.129 ile md.137 arasında düzenlenmiştir.Yapılan düzenlemeler kaynağını Dünya Ticaret Örgütünün kurucu anlaşmasına ek olarak kabul edilen ticaret kapsamında yer alan fikri mülkiyet haklarının düzenlendiği bir anlaşma olan Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS) md.31'den almaktadır.²⁵⁹

Patent lisans sözleşmeleri özel hukuk alanında yer alan ve taraf serbestliği ilkesi ile tarafların açık iradeleri ile kurulan bir sözleşme türüdür.Zorunlu lisans sözleşmeleri bu serbestliğin istisnası olarak düzenlenmiş olup patent sahibi veya yetkili kıldığı kişilerin üçüncü kişilerce sözleşme yapmasını mecbur kılmaktadır.²⁶⁰Patent hakkı elde etmiş hak sahiplerine yönelik yetkilerin sınırsız olmadığı ve bu sınırın ise zorunlu lisans olduğu anlaşılmaktadır.²⁶¹Dolayısıyla bu sistemde patentten doğan hakların bir kısmını veya tamamını kullanma yetkisi zorunlu lisans alana devredilmektedir.Bu sistem ile patent hakkı sahibi ya da yetkili kılınan kişilerin, patent hakkından kaynaklı inhisari haklarının kötüye kullanımının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.²⁶²

Zorunlu lisans üçüncü bir kişiye patent sahibinin onayı olmaksızın yetkili makam tarafından bir buluşu kullanma yetkisi veren lisans sözleşmesi türü olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁶³Buna göre zorunlu lisans verilmesine yönelik karar yetkili merci tarafından verilir ve bu kararla üçüncü kişilere patent konu ürün üzerinde lisans hakkı tanınır.²⁶⁴Mülga Pat.KHK kapsamında düzenlenen Türkpatent'in arabuluculuk rolü ise SMK'da yer almamaktadır.²⁶⁵

SMK md.125/4 gereği lisans alan patentin koruma süresi içerisinde lisans sözleşmesinden doğan haklarını kullanabilecektir.Bu nedenle başvuru aşamasında olsa dahi patent koruması başladığından ve patent ile ilgili hukuki işlemler

²⁵⁹Fevzi Fırat Gözüyeşil,"Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans"*Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* ,28/2 (Mayıs 2020), 480

²⁶⁰ Arslan Kaya, "551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, (1996), LV-4, 337

²⁶¹ Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 123-136

²⁶² Kaya, "551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi",337- 338

²⁶³ Gözüyeşil,"Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans",476

²⁶⁴ Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,218

²⁶⁵ Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 219

yapılabileceğinden dolayı patent henüz tescil edilmese dahi üçüncü kişiler zorunlu lisans talep edebilecektir.²⁶⁶

Zorunlu lisans sistemi sadece Türkiye’de değil yabancı ülkelerde de uygulama alanı bulmaktadır.Ülkelerin kendi uygulamaları ise değişiklik göstermektedir.Örneğin; ABD hukukunda daha çok rekabet ihlallerine yönelik olarak uygulanan zorunlu lisans sistemi daha dar bir uygulama alanına sahiptir.²⁶⁷

2.5.5.1.1.Zorunlu lisansın hukuki niteliği

Zorunlu lisans esasen inhisari olmayan lisans niteliğindedir.²⁶⁸ Bununla beraber daha önceden inhisari veya inhisari olmayan bir lisans verilmesi zorunlu lisans tesis edilmesini engellemez.Zorunlu lisansın inhisari olmayan niteliğine yönelik istisna SMK md.132/3 kapsamında getirilmiştir.Buna göre kamu yararı söz konusu olduğunda zorunlu lisansın inhisari olabileceği düzenlenmesi yapılmıştır.²⁶⁹

Zorunlu lisans, inhisari olmayan nitelikte olduğundan işletmeye bağlı lisans olarak kabul edilmektedir.²⁷⁰SMK md. 135’teki düzenlemeye göre ise lisans işletme ile birlikte veya lisansın değerlendirildiği ilgili kısım ile birlikte devredilmelidir. ²⁷¹

Patent sahibi tarafından veya yetkili kıldığı kişilerin patente konu olan bir buluşun kullanılmaması veya SMK md.129 kapsamında öngörülen hallerinden birinin mevcut olması durumunda patente konu buluşu kullanmak isteyen üçüncü kişiye yönelik hak sahibince veya yetkili kılınan kişilerce zorunlu olarak kullanma hakkı imkânı tanınmış olmaktadır.²⁷²Dolayısıyla zorunlu lisans talebi SMK md.129 gereğince hak sahibi veya yetkili kılınan kişilerce patent konusu buluşun kullanılmaması,kamu yararı,patent konularının bağımlılığı,ıslahçının önceki bir patente tecavüz etmeden yeni bir bitki çeşidi geliştirememesi,başka ülkelerdeki kamu sağlığı sorunları sebebiyle eczacılık ürünlerinin ihracatının söz konusu olması,patent

²⁶⁶ Gözüyeşil,"Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans",487

²⁶⁷ Joseph A. Yosick., "Compulsory Patent Licensing for Efficient Use of Inventions," *University of Illinois Law Review*, 5 (2001), 1276;Gözüyeşil,"Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans",496

²⁶⁸Kaya, "551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi", 33;Tekinalp,*Fikri Mülkiyet Hukuku*,612

²⁶⁹ Gözüyeşil,"Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans",483

²⁷⁰ Kaya, "551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi",342

²⁷¹ Gözüyeşil,"Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans",484

²⁷² Kaya, "551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi", 335

sahibinin, patent kullanılırken rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı faaliyetlerde bulunması durumlarından en az birinin mevcudiyeti halinde verilebilir. Zorunlu lisans hallerinden uygulamada en sık karşılaşılan durumlar aşağıda değerlendirilmiştir.

2.5.5.1.2. Zorunlu lisans halleri

2.5.5.1.2.1 Patentin kullanılmaması

SMK md.130/1’de yer alan "*Patent sahibi veya yetkili kıldığı kişi, patentle korunan buluşu kullanmak zorundadır.*" hükmü gereğince patent üzerindeki hak sahibi veya yetkili kıldığı kişiler tarafından patente konu buluşun kullanılması gerekmektedir. SMK md.130/2 gereğince bu kullanım için "*Patentin verilmesi kararının Bültende yayımlanmasından itibaren üç yıllık veya patent başvurusu tarihinden itibaren dört yıllık sürelerden hangisi daha geç sona eriyorsa*" şeklinde bir zamanlama veya diğer bir tabirle patente konu buluşu kullanmakla yükümlü kişilere yönelik bir ön hazırlık süreci tanınmıştır.

Bu süreler değerlendirilirken kullanılmakla yükümlü olunan ilgili ürünlere yönelik piyasa koşulları, ruhsatlandırma, standardizasyon uygunluğu gibi şartlar da göz önünde bulundurulmaktadır. Bu sürelerin sonunda ilgililer patentli buluşun kullanılmaması halinde üçüncü kişilerce zorunlu lisans talep edebilir.²⁷³ Patent kullanmamanın yaptırımını zorunlu lisansır.²⁷⁴

Zorunlu lisans verilmesini talep eden kişiler SMK md.130/2 gereğince "*Patent konusu buluşun kullanılmaya başlanmamış olduğu veya kullanım için ciddi ve gerçek girişimlerde bulunulmadığı ya da kullanımın ulusal pazar ihtiyacını karşılayacak düzeyde olmadığı*" gerekçelerini öne sürebilirler.

Zorunlu lisansın verilmesi talebinin haklı nedenlere dayanması gerekmektedir. Patent kullanılmaması veya kullanılmaya başlanılmaması gibi nedenler haklı neden oluşturmaktadır. Ancak patent sahibi tarafından zorunlu lisans talep eden kişiye karşı pazar şartları ve patent sahibinin iradesi dışında gerçekleşen şartların öne sürülmesi ve bu şartların da göz önüne alınmasıyla zorunlu lisans engellenebilir.

²⁷³ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 220

²⁷⁴ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 616

2.5.5.1.2.2. Patent konularının bağımlılığı

Önceki patentten doğan bir hakka tecavüz etmeksizin patent konusu buluşun kullanılamaması patent konularının bağımlılığı olarak ifade edilmektedir. Böyle bir durumda patent sahibi zorunlu lisans yoluna gidebilir. Ancak bunun için kendi patentinin önceki patentten daha farklı bir amaca yönelik olduğunu ve patentinin önceki patente göre önemli teknik ilerlemelere sahip olduğunu kanıtlamalıdır. Zorunlu lisans talebinin kabulü halinde ise diğer taraf patent konusu buluşların aynı amaçlara sahip olduklarından ve kendi patentine yönelik zorunlu lisans kararı verildiğinden ötürü kendisi lehine diğer patentlerin kullanımı için zorunlu lisans verilmesini mahkemeden talep edebilir.²⁷⁵

2.5.5.1.2.3. Kamu yararı

Kamu yararı nedeniyle zorunlu lisans idari bir kararla patent sahibinin zorunlu lisansa muhatap olması durumunu ifade eder. SMK md.132 gereği zorunlu lisansa Cumhurbaşkanı tarafından karar verilir. Bu kapsamda kamu yararının olduğu durumlarda hak sahibinin rızası aranmaksızın patent konusu buluş kullanılabilir.²⁷⁶ Bu kullanım nedeniyle lisans alanın kullanım hakkı kısmen veya tamamen engelleniyorsa sözleşme kapsamında işlem sonrası imkânsızlık durumu oluşabilir ve bu durumdan lisans veren sorumlu olmaz.²⁷⁷ Aksine lisans verenin yaşamış olduğu kayıplar nedeniyle kullanım talimatının verildiği idareden tazminat talep etme hakkı doğmaktadır.²⁷⁸

Kamu yararı kriteri uygulanırken dikkat edilmesi gereken husus alternatif yöntemlerin değerlendirilmesinin gerekliliğidir. Bu kapsamda kamu yararı kıstasının uygulandığı zorunlu lisans davalarından en bilineni ise Alman mahkemelerinde görülen Polyferon davasıdır.²⁷⁹ Dava, patent konusu bir tıbbî maddenin, yine tedavi maksatlı olarak yeni bir mahiyette kullanılması ile ilgilidir. İlk derece mahkemesi, bu yeni kullanımla ilgili zorunlu lisans talebini kamu yararı ve halk sağlığı

²⁷⁵ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 221

²⁷⁶ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, 142

²⁷⁷ Yüksel, *Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku*, 110

²⁷⁸ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, 142

²⁷⁹ Philipp Maume, "Compulsory Licensing in Germany", *Compulsory Licensing Practical Experiences and Ways Forward*, Reto M. Hilty/ Kung-Chung Liu (ed.) (Heidelberg: MPI Studies on Intellectual Property and Competition Law, vol 22, 2015), 98; Gözüyeşil, "Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans", 497

gerekçeleriyle kabul etmiştir.²⁸⁰Fakat Yüksek Mahkeme, bu yeni kullanım ile ilgili zorunlu lisans kararını, ilgili tedavi ihtiyacının "az ya da çok mevcut alternatif" maddeler ile karşılanamayacağının kanıtlanamaması gerekçesiyle bozmuştur.²⁸¹Buna göre zorunlu lisans talebi değerlendirilirken mevcut alternatiflerin araştırılıp araştırılmadığı ayrıca incelenmelidir.

2.5.5.1.3. Zorunlu lisans için başvuru

Zorunlu lisans kaynağını aldığı TRIPS Anlaşması'nda idari bir işlem veya mahkeme kararı ile tesis edilebileceğine dair herhangi bir hüküm yer almamaktadır.Türk hukukunda SMK md. 129 uyarınca belirtilen şartları karşılayan kişiler tarafından zorunlu lisans başvurusu yapılabilir.²⁸²SMK md. 129/2 kapsamında patent konusu buluşun kullanılmamasına veya patent konularının bağımlılığının söz konusu olmasına bağlı olarak zorunlu lisansın tesis edilebilmesi için mahkemeye yapılacak başvuruda; patent sahibinden mâkûl ticari şartlar altında sözleşmeye dayalı lisans istemesine rağmen makul bir süre içinde alamadığına dair kanıt da başvuruya eklenmelidir.²⁸³

Şartları olduğu takdirde zorunlu lisans mahkemeden talep edilmektedir.Ancak her koşulda mahkeme yetkili değildir.Buna göre patent konularının bağımlılığı, patent konusu buluşun kullanılmaması, şartların sağlanması hâlinde başka ülkelerdeki kamu sağlığı sorunları sebebiyle eczacılık ürünlerinin ihracatının söz konusu olması ve ıslahçının, önceki bir patente tecavüz etmeden yeni bir bitki çeşidi geliştirememesi hallerinde zorunlu lisans talebinde mahkeme; kamu yararının söz konusu olduğu durumlarda Cumhurbaşkanı; patent sahibinin, patent kullanılırken rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı faaliyetlerde bulunması durumunda ise rekabet kurumu yetkilidir.

²⁸⁰Matthias, Leistner,"The Requirements for Compulsory Dependency Licences: Learning from the Transformative Use Doctrine in Copyright Law", *Compulsory Licensing Practical Experiences and Ways Forward* ,Reto M. Hilty/ Kung-Chung Liu (ed.) (Heidelberg: *MPI Studies on Intellectual Property and Competition Law*, vol 22, 2015), 227 ;Gözüyeşil,"Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans", 497

²⁸¹Gözüyeşil,"Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans,497' den alıntı BGH 05.12.1995 X ZR 26/92 "Polyferon" GRUR, Heft 10, 1996, 190-195

²⁸² Güneş,*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*,223

²⁸³ Gözüyeşil,"Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans",488

2.5.5.1.3.1. Görevli ve yetkili mahkeme

SMK md. 156 kapsamında zorunlu lisans talebi bir ihtisas mahkemesi olan fikrî ve sınaî haklar hukuk mahkemesine yapılacaktır. Bu mahkemelerin bulunmadığı yerlerde ise görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir.

Yetkili mahkeme ise patent sahibinin ikamet ettiği yerdeki mahkemedir. Patent sahibinin Türkiye’de ikamet kaydının bulunmadığı durumda ise davanın açıldığı tarihte sicilde kayıtlı vekilin işyerinin bulunduğu yerdeki mahkeme ve eğer vekillik kaydı silinmişse de Türkpatent’in bulunduğu yerdeki mahkeme olan Ankara mahkemeleri yetkili olacaktır.²⁸⁴

2.5.5.2 Kanuni tekel

SMK md. 88 kapsamında sermayesinin tamamı devlete ait olan ve tekel niteliğindeki mal veya hizmetleri kamu yararı gözeterek üretmek ve pazarlamak için kurulan kamu iktisadi teşebbüsleri kendi faaliyet alanları ile ilgili olan buluşlara yönelik patent verildiğinde patent sahibinin izniyle buluşu kullanmaya yetkilidirler. Bu durum kanuni tekel olarak ifade edilmiş ve *"Tekel sahibi iştigal ettiği sanayi alanında büyük ölçüde ekonomik yarar ve önemli bir teknik ilerleme sağlayabilecek buluşları, kullanım hakkını elde ederek uygulamakla yükümlüdür."* şeklinde hüküm altına alınmıştır.

SMK md. 88/2 gereği tekel sahibi buluşu kullanmak için izin istediğinde patent sahibi, ondan patenti devralmasını isteyebilir. Tekel sahipliği patent verilmesinde sonra oluşmuş ise patent sahibi tekel sahibinden SMK md. 88/3 kapsamında buluşun kullanıldığı işletme veya tesisatı da devralmasını talep edebilir. Bu talep doğrultusunda ödenecek bedel ise taraflarca kararlaştırılır ve olası anlaşmazlık durumunda bedelin tayini mahkeme tarafından yapılır.

2.5.5.3 Sözleşmeden doğan lisans

Sözleşmeden doğan lisans, patent üzerinde sahip olunan inhisari hakkın lisans vermek suretiyle üçüncü kişilerce kullanılmasına izin verildiği sözleşme türüdür.²⁸⁵ SMK md. 125 kapsamında düzenlenen sözleşmeye dayalı lisans inhisari ve inhisari olmayan şekilde tanzim edilebilir.

²⁸⁴ Gözüyeşil, "Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans", 500-501

²⁸⁵ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 58

2.5.6.Kullanım Alanını Kapsamında Sözleşme Türleri

2.5.6.1.Kullanma lisansı sözleşmeleri

Patent lisans sözleşmesi ile lisans alan patente konu ürünler üzerinde kullanma hakkı elde eder.Kullanma lisansı ile lisans alan sözleşmeye konu patentli ürünleri kendi işletmesinde kullanma hakkı elde etmektedir.²⁸⁶

Sözleşme kapsamında kullanım ile ilgili kayıtların açıkça yer alması gereklidir.Kullanma lisansı sözleşmelerinde lisans alanın üretim faaliyetinde bulunması kural olarak beklenmediğinden kullanım ve üretim konusundaki yetkilerin ayrı tutulduğu özellikle belirtilmelidir.²⁸⁷

2.5.6.2 Geliştirme lisansı sözleşmeleri

Lisans alan geliştirme lisansı sözleşmelerinde patente konu ürünü geliştirmek veya yeniden dizayn etme suretiyle üretme yükümlülüğü altına girmektedir.²⁸⁸ Bu sözleşme ile lisans alan daha önce üretilen bir ürünü model olarak geliştirmesi neticesinde araştırma geliştirme maliyetlerinde tasarruf etmesini sağlamaktadır.Ayrıca böyle bir sözleşme yapmasıyla da ticari alanda risksiz bir yatırım yapmış olmaktadır.²⁸⁹

Geliştirme lisansı söz konusu olduğunda geliştirilen ürünler ile ilgili sahiplik hususunda uyuşmazlıklar yaşanmaktadır.Bu nedenle önce sözleşme hükümlerinin incelenmesi gerekir.Sözleşmede bu konuda bir düzenleme yoksa her uyuşmazlık olayının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekecektir.Buna göre patente konu ürün ile geliştirilen ürün arasında teknolojik olarak bağılılık varsa ve geliştirilen ürün yeni bir buluş niteliğinde değilse lisans verene ait olmalıdır.Ancak geliştirilen ürün yeni bir patent başvurusuna konu olabilecek nitelikteyse buluş üzerindeki hakkın lisans alana ait olacağı ileri sürülmektedir.²⁹⁰

²⁸⁶Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*,143

²⁸⁷ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 137

²⁸⁸ Durak,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 83

²⁸⁹ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 133

²⁹⁰ Durak,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 84

2.5.7.Alt Lisans Sözleşmesi

Daha önceden yapılmış bir sözleşmeden bağımsız olduğu halde bu sözleşmeyle konusu ve taraflardan birisinin ortak olduğu ve bu taraf ile hukuksal ilişki içinde olunan sözleşme alt sözleşme olarak tanımlanmaktadır.²⁹¹

SMK md. 125/3 uyarınca patent lisans sözleşmeleri kapsamında lisans verenin açıkça izin vermesi şartıyla alt lisans sözleşmesi yapılabilir. Halen başvuru aşamasında olan patentlerde lisans sözleşmesine konu olabileceğinden henüz patent alınmasa da esas sözleşmesinin lisans alanı alt lisans sözleşmesi yapabilir.²⁹² Patent lisans sözleşmelerinde patent veya başvuru sahibi lisans veren konumundayken, esas lisans sözleşmesinde lisans alan bu defa alt lisans sözleşmesinin lisans vereni olmaktadır.²⁹³

Alt lisans sözleşmesi yapılabilmesine yönelik patent lisans sözleşmesinde hüküm bulunmaması halinde alt lisans alan iyi niyetli dahi olsa sözleşme geçerli olmayacaktır. Ayrıca alt lisans sözleşmesi ile alt lisans alana tanınan haklar esas sözleşmede verilen haklardan daha geniş kapsamlı ise alt lisans alan ancak esas sözleşme kapsamında tanınan kadarı ile yararlanabilecektir. Alt lisans alanın iyi niyetli olması bu durumu değiştirmeyecektir.²⁹⁴

Sözleşmede açıkça alt lisans verilebileceğine ilişkin düzenleme yapılmasa dahi esas sözleşmede yer alan lisans verenin onayı ile alt lisans sözleşmesi yapılabilmesi kabul edilmektedir.²⁹⁵ Alt sözleşmesi yapılabilmesine dair verilen bu onay geciktirici şart olarak nitelendirilmiştir.²⁹⁶

Lisans veren alt lisans verilebilmesi için lisans sözleşmesinde bir takım şartlar belirlemiş olabilir. Bu durumda belirlenen şartlar doğrultusunda sözleşme yapılması gerekir.²⁹⁷ Örneğin; alt lisans verilmesi neticesi alınan bedelin esas sözleşmedeki lisans veren taraf ödeneceği kararlaştırılabilir. Bu durumda alt lisans

²⁹¹ Şebnem Akipek, *Alt vekalet*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2003), 83

²⁹² Badur vd. "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği", 55

²⁹³ Deniz Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008), 41; Oktay Özdemir, *Lisans Sözleşmeleri*, 62; Ongan, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 61

²⁹⁴ Ongan, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 62

²⁹⁵ Topçu, "Patent Lisans Sözleşmeleri", 72; Oktay Özdemir, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması* 62; Ongan, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 62

²⁹⁶ Ongan, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu* 62; Oktay Özdemir, *Lisans Sözleşmeleri*, 63.

²⁹⁷ Oktay Özdemir, *Lisans Sözleşmeleri*, 62

sözleşmesine taraf olmayan esas sözleşmedeki lisans veren kurulan hukuki ilişkiye taraf olmuş olur.²⁹⁸ Patent lisans sözleşmesinde lisans alana alt lisans sözleşmesi yapabileceğine dair izin vermişse esas sözleşmedeki lisans verenin alt lisans sözleşmesine taraf olması söz konusu olmaz. Ancak sözleşmeden asıl lisans verenin alt lisans sözleşmelerine sadece izin verdiği değil ayrıca taraf olacağına dair bir irade beyanı da varsa asıl lisans veren alt sözleşmelere de taraf olacaktır.²⁹⁹

Esas sözleşmeye yönelik geçersizlik ve sona erme halleri alt lisans sözleşmesine de doğrudan etki ederek bu sözleşmenin sona ermesine neden olur.³⁰⁰ Alt lisans verenin bu durumu önceden bilerek³⁰¹ ve alt lisans alanın da bu durumu bilmemesi sonucunda oluşan zararının giderimi hususu sözleşmenin icrasına başlanıp başlanmamasına göre değişecektir. Bu kapsamda icrasına başlanmış sözleşmeler yönünden genel hükümler uygulama alanı bulurken ,icrasına henüz başlanmamış sözleşmeler bakımından ise sözleşme görüşmelerindeki kusurdan doğan sorumluluk gereği zarar tazmini talep edilebilir.³⁰²

SMK md. 140/5' de "*Sicile kayıtlı hak ve lisans sahiplerinin izni olmadıkça, patentten vazgeçilemez.*" düzenlemesi yer almaktadır. Bu hüküm uyarınca esas sözleşmede lisans veren olan kişinin patent hakkından vazgeçebilmesi için alt lisans alanın da onayı gerekecektir.³⁰³

Alt lisans inhisari olmayan bir sözleşmesel ilişki niteliği taşır. Zira inhisari lisans nitelik olarak tekel kullanım oluşturma gayesi taşıdığından bu durum alt lisans verilmesine engel oluşturur.³⁰⁴

2.5.8. Karşılıklı lisans

Tarafların sahip olduğu sınai hakların kullanımına yönelik karşılıklı olarak verdikleri izin, karşılıklı lisans veya çapraz lisans olarak isimlendirilmektedir.³⁰⁵

²⁹⁸ Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu* 63; Suluk, *Tasarım Hukuku*, 407.

²⁹⁹ Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 62

³⁰⁰ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 105

³⁰¹ Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 84

³⁰² Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 80

³⁰³ Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 98; Özsoy, *Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi*, 141; Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 142.

³⁰⁴ Karahan vd., *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 326

³⁰⁵ Odman, *Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü*, 88

Karşılıklı lisans, zorunlu lisans kapsamında SMK md.131/2’de yer alan düzenleme ile ifade edilmiştir.Buna göre patent konularının bağımlılığı hâlinde zorunlu lisans tesis edilmesi durumunda,önceki tarihli patent sahibine, sonraki tarihli patent konusunu kullanma yetkisi verilebilecektir.³⁰⁶

2.5.9.Diğer lisans türleri

Sözleşme serbestisi ve patent lisans sözleşmelerinin niteliği gereği farklı türlerde sözleşme yapılması mümkün hale gelmektedir.Bu anlamda yapılan sözleşmeler içeriğine göre adlandırmak mümkün hale gelmektedir.Örneğin; patente konu ürünü montaj faaliyetlerinde kullanılması halinde montaj lisansı,üretimde kullanılacaksa üretim lisansı sözleşmesi olarak isimlendirmek mümkündür.

³⁰⁶ Gözüyeşil, "Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans",503-504

BÖLÜM III

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİNİN BENZER SÖZLEŞME TÜRLERİ KARŞILAŞTIRILMASI İLE TARAFLARI ve TARAFLARIN HAK ve YÜKÜMLÜLÜKLERİ

3.1.Benzer Sözleşme Türleri ile Karşılaştırılması

Her geçen gün gelişen ve ilerleyen teknoloji karşısında değişen yükümlülükler ve bu kapsamda değişen sözleşme içerikleri ve sözleşmelerden beklentiler patent lisans sözleşmesini dinamik bir sözleşme haline getirmektedir.Sözleşme kapsamının esas unsurlar dışında birbirini tekrar eden türde olmaması ve tüm patent lisans sözleşmelerini tek çatı altında toplayamadığımız düşünüldüğünde bu sözleşme türünün diğer sözleşme türlerinden farkı ortaya çıkmaktadır.

Patent lisans sözleşmeleri isimsiz bir sözleşmedir ve tarafların sözleşme içeriğini serbestçe oluşturabilirler.Ancak bu durum olası bir uyuşmazlıkta sözleşmede açıkça düzenlenmeyen hususların çözümünün nasıl yapılacağı sorununu gündeme getirmektedir.Hem uygulanacak hukuk kurallarının tespitine yönelik olarak hem de patent lisans sözleşmelerinin kapsamının daha iyi anlaşılabilmesi için benzer sözleşme türleri ile karşılaştırması yapılmıştır.³⁰⁷

³⁰⁷ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 35

3.1.1. Hasılat/Ürün Kirası Sözleşmesi ile Karşılaştırılması

TBK md.357'ye göre hasılat/ürün kirası sözleşmesi "*Kiraya verenin, kiracıya, ürün veren bir şeyin veya hakkın kullanılmasını ve ürünlerin devşirilmesini bedel karşılığında bırakmayı üstlendiği sözleşmedir.*" şeklinde ifade edilmiştir.Buna göre hasılat/ürün kira sözleşmesinde kiraya veren tarafından, sahip olduğu malı veya hakkı kullanması ve işletmesi için üçüncü bir kişiye kiraya vermesi ve buna karşılık kiralayan kişinin de kiraya verene kira bedelini ödemeyi veya yetiştirdiği, topladığı veya bir araya getirdiği ürünlerin belli bir oranını vermeyi taahhüt etmektedir.Sözleşme rızai nitelik taşır ve tarafların anlaşması yeterlidir ve her iki taraf borç altına girmektedir.³⁰⁸Bu sözleşmede sadece bir malın değil sahip olunan hakkın da üçüncü kişilere devrinden söz edilmektedir.³⁰⁹

Anılan sözleşme türüne ilişkin TBK kapsamında yer alan hükümler var olan eşyalara uygulanmaktadır.Bu sözleşme ile patent lisans sözleşmesinin ilişkilendirilmesi ise kanun kapsamında hasılat veren bir hakkın varlığıdır.³¹⁰

Hasılat/Ürün kirası sözleşmesinde kiraya veren kendi hakkı olan bir şey üzerinde kiralayana kullanım hakkı vermekte ve karşılığında kiraya alan bedel ödemeyi üstlenmektedir.Bu durum değerlendirildiğinde lisans sözleşmeleri ile hasılat/ürün kirası sözleşmelerinin benzerliği dikkat çekmektedir.Öğretide lisans sözleşmelerine, hasılat/ürün kirası sözleşmelerinin uygulanması gerektiği savunulmuştur.Ancak günümüzde değişen koşullar bu sözleşme türü ile olan benzerliği azaltır hale getirmiştir.Hasılat/ürün kira sözleşmesinin daha çok zirai alanlarda kullanılması ve amacının da bu yönde olması nedeniyle farklı bir sözleşme türü olduğu savunulmaktadır.³¹¹

Patent lisans sözleşmesinde patente konu buluşun mülkiyeti hak sahibinde kalıp lisans sözleşmesiyle sadece kullanım hakkı devredilmektedir ve lisans alan bu kullanım kapsamında kural olarak bedel ödemektedir.Bu bakımından lisans sözleşmeleri ile hasılat kirası sözleşmeleri benzerlikler göstermektedir.³¹²

³⁰⁸ Yavuz,*Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*,342

³⁰⁹ Durak,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 72

³¹⁰ Durak,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 54

³¹¹ Ongan,*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*,49,Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,36

³¹² Akdemir Kamalı vd.,*"Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar"*26

3.1.2. Satış Sözleşmesi ile Karşılaştırılması

TBK md.207'de satış sözleşmesi "*Satıcının, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği sözleşmedir*" şeklinde tanımlanmaktadır.Yapılan tanımdan lisans sözleşmeleri ile satış sözleşmelerinin farklı olduğu anlaşılmaktadır.En çok göze çarpan fark ise patent lisans sözleşmeleri ile kullanım hakkının devri söz konusuyken satış sözleşmelerinde mülkiyet devri üstlenilmektedir.Bir diğer fark ise edim ile ilgilidir.Satış sözleşmesi ani edimliyen patent lisans sözleşmeleri sürekli edim niteliğindedir.³¹³Bu sözleşme türünde satıcı, alıcıya belirli bir bedel ile sattığı malı teslim etme ve malın mülkiyetini geçirme borcu altına girer.³¹⁴Satış sözleşmesiyle satışa konu mal üzerindeki bütün haklar alıcıya devredilir.Ancak patent lisans sözleşmesinde sadece kullanım hakkı devredilmektedir.³¹⁵

Satış sözleşmeleri ile patent lisans sözleşmeleri arasındaki bu farklılıklara rağmen satış sözleşmelerine uygulanan ayıba ve zapta karşı tekeffül hükümlerinin, patent lisans sözleşmelerine de uygulanabilmesi bu iki sözleşme arasında benzerliktir.³¹⁶Aynı zamanda satış sözleşmesi ile lisans sözleşmesi hukuki nitelik olarak rızai ve karşılıklı borç doğuran nitelikte olmaları yönleriyle de birbirlerine benzerler.

3.1.3. Adi Ortaklık Sözleşmesi İle Karşılaştırılması

TBK md.620'ye göre; "*Adi ortaklık sözleşmesi, iki ya da daha fazla kişinin emeklerini ve mallarını ortak bir amaca erişmek üzere birleştirmeyi üstlendikleri sözleşmedir.*"Bu tanımdan hareketle adi ortaklığın ortak amaç etrafında bir veya birden fazla kişinin emek ve mallarını birleştirdikleri bir sözleşme olduğu anlaşılmaktadır.Patent lisans sözleşmeleri ile adi ortaklık sözleşmelerinin benzer ve farklı olduğu taraflar mevcuttur.Buna göre tarafların ortak bir amaç çerçevesinde birlikte hareket etmeleri zorunluyken,bu zorunluluk lisans sözleşmesi kapsamında söz konusu değildir ve tarafların amaçları farklıdır.³¹⁷Bir diğer fark ise patent lisans sözleşmelerinde taraflar kendi menfaatlerini düşünürken adi ortaklık sözleşmelerinde menfaat tektir ve

³¹³ Filiz,Patent Lisans Sözleşmesi,35

³¹⁴ Yavuz,Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler;40

³¹⁵ Ongan,Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu,50

³¹⁶ Ayiter, İhtira Hukuku,110

³¹⁷ Filiz,Patent Lisans Sözleşmesi,36

taraflar bu menfaat için beraber çalışırlar.Bu iki sözleşme açısından benzerlik ise taraf iradeleri bakımından kendini göstermektedir.İki sözleşmede birbirine uygun irade beyanları ile kurulmaktadır.³¹⁸

Lisans alan veya lisans verenin birden fazla durumda tarafların hukuki konumları adi ortakları sözleşmesindeki taraflara benzer hale gelir.Birden fazla kişiden oluşan tarafların sorumluluğu söz konusu olduğunda TBK'nın adi ortaklığa dair hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

3.1.4. İntifa Sözleşmesi İle Karşılaştırılması

İntifa hakkı TBK md.795'de düzenlemiştir.Bu hak madde metninde *"Taşınırlarda zilyetliğin devri, alacaklarda alacağın devri, taşınmazlarda tapu kütüğüne tescil ile kurulur."*şeklinde ifade edilmektedir.

İntifa sözleşmelerinde kullanım hakkının devri hususunun düzenlenmesi nedeniyle patent lisans sözleşmesi ile benzetilmektedir.İntifa hakkı aynı bir hakka yöneliktir.Patent lisans sözleşmesi kapsamında doğan hak ise sözleşmeden doğan hak niteliğindedir.Ancak inhisari lisans sözleşmesi tesis edildiğinde, intifa hakkı sahibinin durumu ile inhisari lisans alanın durumunun yakınlaştığı söylenebilir.³¹⁹

3.1.5 Tek Satıcılık Sözleşmesi ile Karşılaştırılması

Üretici ile tek satıcı arasındaki hukuki ilişkilerin düzenlendiği sözleşme tek satıcılık sözleşmesi olarak isimlendirilmektedir.Bu sözleşme uyarınca üretici ürünlerini belirli bir bölge ile sınırlı alanda satmak üzere satıcıya göndermeyi,satıcı ise bedel ödeme ve bu yükümlülüğe ek olarak gönderilen malları kendi nam ve hesabına satmak suretiyle girişimlerde bulunmayı ve malların satış sürümünü artırmayı taahhüt etmektedir.Ayrıca sözleşme kapsamında üretici tarafından satıcıya tekel hakkı tanındığından tek satıcı olarak anılmaktadır.³²⁰Tek satıcılık sözleşmesi bayilik,distribütörlük sözleşmesi olarak da adlandırılmaktadır.³²¹

³¹⁸ Durak,*Patent Lisans Sözleşmesi*,74

³¹⁹ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,36;Oktay Özdemir, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerinde Uygulanması,60

³²⁰ Yavuz,*Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*,29

³²¹ Serozan vd,"*Borçlar Hukuku Özel Bölüm*", 115

Tek satıcılık sözleşmelerinde belirtildiği üzere sözleşmede belirlenen bölgede tek satıcı münharına tekel bir satış hakkına sahiptir. Patent lisans sözleşmeleri kapsamında ise lisans alanın sözleşme inhisari olduğu durumda tekel bir satış hakkı vardır. Tek satış sözleşmesi niteliği gereği konusu satış kavramı içermektedir. Ancak patent lisans sözleşmelerinin konusu üretim, kullanma vb. amaçlarla olabilecektir.³²² Tek satıcının hukuken kendi nam ve hesabına hareket etmesi ve malların satış sürümünü artırmayı taahhüt etmesi, tek satıcılık sözleşmesi ile patent lisans sözleşmesi arasındaki diğer bir farktır.³²³ Ayrıca menfaatlerin benzerliğinden dolayı üretici ile tek satıcı arasında sadakat ve rekabet etme yasağı kabul edilmektedir.³²⁴

İki sözleşme türü arasında benzerlikler de bulunmaktadır. Bu kapsamda tek satıcı sözleşmesinde üreticinin gönderilen ürünler hakkında bilgi verme yükümlülüğü ile satışa karşı ayıp konusundaki sorumlulukları patent lisans sözleşmelerinde lisans verenin yükümlülükleri ile örtüşmektedir.

3.1.6. Know-How Sözleşmesi ile Karşılaştırılması

Belirli bir bilgi ve deneyimin açıklaması ve bunların kullanımına izin verilmesine karşılık belirli bir bedelin ödendiği sözleşmedir.³²⁵

Patent lisans sözleşmesi ile know-how sözleşmeleri bilginin kullanımını içermektedirler. Ancak patent lisans sözleşmelerinin konusu olan patentin kanunen korunmasına rağmen know-how sözleşmesinin konusu olan bilgi, beceri ve tecrübe hukuken korunmaz. Hukuki niteliği itibarıyla kural olarak know-how sözleşmesi ile sürekli bir borç ilişkisi kurulmamaktadır. Patent lisans sözleşmeleri ile know-how sözleşmelerinin ayıran en önemli fark ise budur. Ancak uygulamada çoğunlukla patent lisans sözleşmeleri, know-how'ı da içerecek şekilde kurulmaktadır.³²⁶

Patent lisans sözleşmesinin konusunu başvurusu yapılmış ancak henüz tescil edilmemiş patentler de teşkil edebilir. Patentin tescil edilmediği süre zarfında sözleşmenin niteliği know-how lisansı olarak isimlendirilmektedir.³²⁷ Patentli bir

³²² Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 70

³²³ Yavuz, *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, 17

³²⁴ Serozan vd., *"Borçlar Hukuku Özel Bölüm"*, 116

³²⁵ Erbay, *Know-How Sözleşmesi*, 67

³²⁶ Erbay, *Know-How Sözleşmesi*, 143

³²⁷ Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 26

buluşun üretimi ile ilgili sırlara ilişkin bilgi, beceri ve tecrübeleri içeren know-how'lar patent lisans sözleşmesinin bir parçasını oluşturmaktadır.³²⁸

3.2 Sözleşmenin Tarafları

Patent lisans sözleşmelerinin hukuki niteliği gereği tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olması nedeniyle sözleşme kapsamında tarafların hak, yükümlülük ve sorumluluklarının birlikte incelenmesi gerekmektedir. Taraflar sözleşme kapsamında sorumluluklarını, hak ve yükümlülüklerini kanunun emredici hükümlerine, genel ahlak ve adab kurallarına aykırı olmamak, muvazaalı ve imkânsız olmamak, kamu düzenine aykırı olmamak kaydıyla serbestçe belirleyebilirler.³²⁹

Üçüncü kişilere lisans verilebilmesi hususunda tarafların sayısının birden fazla olması halinde hak sahiplerinin oybirliği aranır. Bu konuda oy birliği sağlanamazsa bu yetki hak sahiplerinden bir veya birkaçına mahkeme tarafından verilebilir. Patent üzerinde birden fazla hak sahipliği olsa dahi patentin bölünebilmesi mümkün değildir.³³⁰

3.2.1. Lisans veren

Lisans veren patent lisans sözleşmesinde hukuki işlem ehliyetine sahip olan gerçek veya tüzel kişidir. Sözleşme kapsamındaki lisansa konu patentin sahibi lisans verendir. Alt lisans sözleşmelerinde ise lisans veren esas sözleşme ile asıl lisans verenden alt lisans verme hususunda yetki alan gerçek veya tüzel kişidir.³³¹

3.2.2. Lisans Alan

Lisans alan, sözleşme ile lisans verenden patentin kullanım yetkisini alan ve bu kullanma karşılığında bir takım yükümlülükler üstlenen kişidir.

Lisans sözleşmesinde taraflar birden fazla olabilir. Lisans alan taraf sayısı birden fazla ise bu kişilere ayrı ayrı lisans verilmez. Lisans alanlar açısından bu

³²⁸ Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 37

³²⁹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 119

³³⁰ Badur vd. "Patent Lisans Sözleşmelerinde taraf değişikliği ", 38

³³¹ Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 61

sözleşme kapsamında TBK hükümleri uygulama alanı bulur ve bu kişiler adi ortaklık hükümlerine göre sözleşmeye taraf olurlar.Sözleşme kapsamında lisans alan kişiler lisans verene karşı müteselsilen sorumludurlar.³³²

SMK 112/1’de yer alan;

"Patent başvuru veya patent birden çok kişiye aitse hak üzerindeki taraflar arasındaki anlaşmaya göre böyle bir anlaşma yoksa 4721 sayılı kanun gereği paylı mülkiyete ilişkin hükümlere göre belirlenir.Buluşun kullanılması amacıyla 3.kişiler lisans verilmesi için hak sahiplerinin oy birliği şarttır.Ancak lisans verme konusunda oybirliği sağlanamazsa mahkeme mevcut şartları göz önünde bulundurarak hakkaniyet gereği bu yetkiyi hak sahiplerinden birine veya birkaçına verebilir."

hükümler uyarınca patent üzerinde birden fazla hak sahibi bulunduğu ise bu kişiler birlikte hareket etmek zorundadırlar.Bu patentin bölünmezliği ve bütünlüğü ilkesinin gereğidir.Bu konudaki çekişmeler tazminat veya alacak davalarına konu olabilecektir.³³³

3.3.Tarafların Hak ve Yükümlülükleri ile Sorumlulukları

3.3.1. Lisans veren Açısından Haklar,Yükümlülükler ve Sorumluluklar

3.3.1.1.Lisans verenin hakları

3.3.1.1.1. Lisans bedeli isteme hakkı

Patent lisans sözleşmeleri bakımından lisans bedelinin ödenmesi esaslı bir unsurdur.Sözleşme kapsamında lisans verene tanınan lisans bedelinin istenmesine yönelik hak lisans alan açısından hem bir borç hem de yükümlülüktür.³³⁴

Danıştay 12. Dairesinin vermiş olduğu bir kararda lisans bedelinin niteliği hakkında, "alışılmış ve uygun", "sözleşmede belirtilen koşulların niteliğine göre", "objektif, amaca uygun olarak takdir edilebilir değere göre belirlenebilir" olmasından söz etmektedir.³³⁵

³³²Ogan,Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu, 60; Oktay Özdemir,Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, 61;Durak,Patent Lisans Sözleşmesi, 97

³³³Güneş,Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku,225, Tekinalp,Fikri Mülkiyet Hukuku,624

³³⁴ Durak,Patent Lisans Sözleşmesi, 120

³³⁵ Danıştay 12. Dairesi, (Danıştay),1977/966, 4.4.1977 ;Durak,Patent Lisans Sözleşmesi, 121

Taraflar sözleşme kapsamında bedel olarak bir miktar para belirleyebilecekleri gibi, herhangi bir edimin ifasının gerçekleştirileceğine dair bir belirleme de yapabilirler.³³⁶ Ayrıca sözleşme kapsamında herhangi bir bedel öngörülmeden verilebileceğinden de bahsedilmektedir. Öğretideki bir görüşe göre, lisans sözleşmesi kapsamında bedel taraflarca belirlenmediği takdirde lisans sözleşmesi oluşmayacağı ifade edilmektedir.³³⁷

3.3.1.1.2. Lisans sözleşmesine uygun bir şekilde patentin kullanılmasını isteme hakkı

Lisans sözleşmelerinin inhisari olup olmaması bu hak bakımından önem teşkil etmemektedir. İnhisari lisans sözleşmelerinde patent sahibi kullanım hakkını saklı tutmadıkça patenti bizzat kullanamasa bile yine de lisans alanın sözleşme konusu patenti kullanması gereklidir. Aksi halde yani patentin kullanılmaması durumunda patent zorunlu lisans hükümlerine tabi olabilecektir. Kullanım, lisans bedelinin tayini hususunda belirleyici bir etkidir. Aynı zamanda kullanılmadığı takdirde patentin değerinin düşmesi, ürünlerin piyasadaki konumu yitirmesi gibi nedenler bu hakkın gerekçelerini ortaya koymaktadır. Lisans alanın kullanım yükümlülüğünün yanı sıra lisans veren tarafından sözleşmeye uygun kullanılması isteme hakkı vardır. Lisans alan sözleşme kapsamında belirtilen coğrafi sınırlar veya sürelerde patenti kullanmalıdır. Lisans alanın sözleşmede kararlaştırılan bu şartların dışına çıkması sonucunda lisans verenin sözleşmeye dayalı olarak doğan zararların tazminini talep ve dava etme hakkı doğacaktır.³³⁸

3.3.1.1.3. Patente yönelik ihlallerin bildirmesini isteme hakkı

Patente yönelik ihlallerin bildirilmesinde sözleşmede yer alan tarafların menfaati vardır. Patent hakkının ihlâlinin söz konusu olması halinde hak sahibi ihlâl eden üçüncü kişilere karşı hukuki mücadelede genel olarak daha etkilidir.³³⁹

³³⁶Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 243; Emin Cem Kahyaoğlu, *Patent Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hakları ve Borçları*, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, (İstanbul: Beta Yayınları, 2002), 436.

³³⁷Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 243; Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 104

³³⁸ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 124

³³⁹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 125

SMK 158/2’de yer alan;

"Sinai mülkiyet hakkına tecavüz dolayısıyla dava açma hakkı sözleşmede açıkça sınırlandırılmamışsa, yapacağı bildirimle, gereken davayı açmasını hak sahibinden ister. Hak sahibinin, bu talebi kabul etmemesi veya bildirim tarihinden itibaren üç ay içinde talep edilen davayı açmaması hâlinde, lisans alan, yaptığı bildirimi de ekleyerek, kendi adına ve kendi menfaatlerinin gerektirdiği ölçüde dava açabilir."

hükmü gereğince lisans alan patent ihlallerini lisans verene bildirmelidir.

Lisans sözleşmesinin sürekli edim içeren bir sözleşme olması, taraflar arasındaki güven ilişkisi ve şüphesiz tarafların menfaatleri gereği patente yönelik ihlallerin bildirilmesini isteme hakkı lisans verenin sözleşme kapsamındaki en tabii haklarından biridir.³⁴⁰

3.3.1.2. Lisans verenin yükümlülükleri

Patent lisans sözleşmesi içeriğine göre lisans alan ile lisans veren arasında aşağıda açıklanan temel yükümlülükler dışında da yükümlülükler belirlenebilir. Bu durum tamamen lisans alan ve lisans veren tarafların mevcut durumlarıyla ilgilidir.

3.3.1.2.1. Patent hakkının varlığını taahhüt yükümlülüğü

Patent hakkının varlığı sözleşme için hayati önem taşımaktadır. Bu yükümlülük lisans veren için kanundan kaynaklandığından ayrıca sözleşme kapsamında düzenlenmesi de gerekmemektedir. Ancak sözleşme ile patentin geçerliliğine yönelik hususlar düzenlenebilecektir. Bu kapsamda lisans verenin patent ile ilgili olarak hükümsüzlük yaptırımına maruz kalma veya tescil edilememe gibi durumlara karşı garanti vermediği açıkça düzenleme konusu yapılarak lisans verenin yükümlülüğü hafifletilebilir.³⁴¹ Konu hakkındaki bir görüşe³⁴² göre bu yükümlülüğün tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Çünkü SMK md. 127/3 kapsamında lisans verenin patentin geçerliliğine yönelik kötü niyetli olması hali her zaman sorumluluğu tutulmasına neden olacaktır.

³⁴⁰ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 125

³⁴¹ Oktay Özdemir, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 113

³⁴² Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 227

3.3.1.2.2. *Kullandırma ve kullanımın devamını sağlama yükümlülüğü*

Lisans verenin yükümlülükleri söz konusu olduğunda hiç şüphesiz ilk akla gelen kullanım hakkının sağlanmasıdır. Ancak bu hakkın sağlanması tek başına yetmez. Lisans sözleşmesinin niteliği gereği uzun süreli bir hukuki ilişki sağlaması aynı zamanda kullanımın devamına yönelik bir yükümlülük de getirecektir.³⁴³

Sözleşmenin bir parçasını buluş ile ilgili üretim sırlarına ilişkin know-how'lar oluşturur. Bu nedenle esasen bu yükümlülük patent başvurusuna konu edilen buluşun üretim sırlarını da kapsar ve patentli ürünün kullanımını sağlar.³⁴⁴ SMK md.126/1'e göre *"Sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa patent başvurusunu veya patenti devreden veya lisansını veren, devralan veya lisans alana patent konusu buluşun normal bir kullanımı için zorunlu olan teknik bilgileri vermekle yükümlüdür."*

Patent lisans sözleşmeleri sürekli bir edimi gerektirmesi ve devam eden bir borç ilişkisi taşıdığından uzun süreli ve devamlı bir ilişkiye neden olur. Sözleşmenin devam ettiği süre zarfında lisans veren kullanma hakkını sağlamakla beraber bu hakkın sağlıklı bir biçimde devam etmesine yönelik gerekli tedbirleri de almalıdır.³⁴⁵

3.3.1.2.3. *Lisans alan tarafın patentten yararlanma hakkını sağlama yükümlülüğü*

Lisans verene ait esas yükümlülüklerinden biri de lisans alana hakların kullanımı kapsamında patentten yararlanma hakkı sağlanmasıdır. Aynı durum henüz patent verilmemiş buluşlar bakımından da geçerlidir. Lisans alana yönelik bu yükümlülük lisans sözleşmesinin amacının gerçekleşmesi ve lisans alana yönelik hukuki güvence bakımından gereklidir.³⁴⁶

Patentin tescili ve başvuru aşaması ile ilgili gerekli tüm yükümlülükler bu kapsamda değerlendirilmelidir.³⁴⁷ Bu kapsamdaki yükümlülüklerini yerine getirmeyen lisans veren lisans alanın doğacak zararlarını karşılamakla yükümlüdür.³⁴⁸

³⁴³ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 175

³⁴⁴ Ogan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 37

³⁴⁵ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 174; Ayiter, *İhtira Hukuku*, 118

³⁴⁶ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 174; Ayiter, *İhtira Hukuku*, 115-116

³⁴⁷ Ayiter, *İhtira Hukuku*, 119

³⁴⁸ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 175, 230-231

3.3.1.2.4. Patent hakkından vazgeçmemeye dair yükümlülüğü

Patent sahibinin patent hakkından vazgeçmesi halinde bu hakka ilişkin lisans sözleşmelerinin devamı imkânsız hale gelecektir. Bu nedenle patent hakkından vazgeçmeme yükümlülüğü hem sözleşmenin devamına yönelik hem de lisans alan tarafın patent yararlanması ve bu yararlanmanın devamının sağlanmasına yönelik hayati önem taşımaktadır.³⁴⁹

Vazgeçme SMK md.140/3 kapsamında düzenlemiştir. Buna göre *"Patent sahibi, patentin tamamından veya bir ya da birden çok patent isteminden vazgeçebilir"*. Ancak buna karşın maddenin devamında yer alan beşinci fıkrasında *"Sicile kayıtlı hak ve lisans sahiplerinin izni olmadıkça, patentten vazgeçilemez"* ve altıncı fıkrasında *"Patent üzerinde, üçüncü kişi tarafından hak sahipliği iddia edilmiş ve bu hususta alınan tedbir kararı sicile kaydedilmişse, bu kişinin izni olmadıkça, patentten vazgeçilemez."* hükümleri gereğince lisans alanların veya hak sahiplerinin sahiplerinin izni olmadıkça bu haktan vazgeçilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Anılan hükümlerde yer alan önemli bir husus ise sicile kayıtlı lisanslar ile ilgilidir. Bu tür lisanslar açıkça vurgulanmış ve sicile tescil edilmeyen lisanslar için bu hükmün uygulama alanı kalmayacaktır. Bu nedenle tescil edilmeyen lisanslar hakkında lisans alanın sözleşmeye koyacağı hükümle lisans verenin patent hakkından vazgeçmesinin engellenebileceği ifade edilmiştir.³⁵⁰ Ancak sözleşmede böyle bir hüküm olmasa ve lisans sözleşmesi tescil edilmese dahi lisans verenin patente konu haktan vazgeçmesi lisans alanın vereceği izin doğrultusunda gerçekleşmelidir. Aksi bir durum dürüstlük ilkesine aykırı olup, yapılan sözleşmenin ruhuna ters düşecektir. Sözleşmenin ana konusu patent üzerinde yetki tesisi olduğundan, bu haktan vazgeçilmesi için lisans alanın rızasının aranması gereklidir. Haklı nedenlerin dışında lisans veren tarafından patent hakkından vazgeçilmesi nedeniyle lisans alan nezdinde oluşacak her türlü zararın tazmini gerekecektir.

Alt lisans verildiği ve lisansın sicile tescil edildiği durumlarda ise patent hakkı sahibinin vazgeçme kararına karşı lisans alan tarafından onay verilmesi halinde alt lisans alanın bu durum karşısındaki konumunun belirlenmesi gerekecektir.³⁵¹ Böyle bir durumun asıl lisans veren ile alt lisans alan arasındaki hukuki ilişkiye göre çözümleneceği ileri sürülmektedir. Bu görüşe göre vazgeçme halinde lisans veren ile

³⁴⁹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 127

³⁵⁰ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 133

³⁵¹ Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 98

alt lisans alan arasındaki doğrudan ilişkinin varlığı söz konusu ise alt lisans alanın onayı gerekmekte, böyle bir ilişki mevcut değilse alt lisans alanın onayına ihtiyaç duyulmamaktadır.³⁵²

SMK md. 127/2’de

"Patent başvurusunun geri alınması veya başvurunun reddedilmesi ya da patent hakkının hükümsüzlüğüne mahkemece karar verilmiş olması hâllerinde, tarafların hakkı devreden veya lisans veren bakımından daha kapsamlı bir sorumluluğu sözleşme ile öngörmemiş olmaları hâlinde, 139 uncu madde hükümleri uygulanır."

hükmü yer almaktadır. Buna göre SMK md. 139/2 kapsamında ise patent sahibi tarafından ağır ihmal veya kötü niyetli hareket edilmesinden dolayı zarar gören lisans alanın tazminat talep etme hakkı vardır.³⁵³

3.3.1.2.5. Patent hakkı kapsamında verilecek diğer lisanslarla ilgili yükümlülükler

Üçüncü bir kişiye lisans verilmesi gibi bir durum inhisari lisans sözleşmeleri kapsamında söz konusu olmamaktadır. İnhisari olmayan sözleşmeler kapsamında ise bu durum mümkündür. Ancak tarafların inhisari olmayan sözleşme kapsamında da lisans verenin daha sonradan başka bir kişiye lisans vermeyeceği veya belirli şartlar veya belirli sayıda kişiye lisans verileceği hususu düzenlenebilir.³⁵⁴

3.3.1.2.6. Bilgi verme yükümlülüğü

SMK md.126/1 kapsamında *"Sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa patent başvurusunu veya patenti devreden veya lisansını veren, devralan veya lisans alana patent konusu buluşun normal bir kullanımı için zorunlu olan teknik bilgileri vermekle yükümlüdür."* hükmü nedeniyle lisans veren tarafından patentin kullanımı kapsamında yer alan zorunlu bilgilerin lisans alana verilmesi gerekmektedir.

SMK md. 127/3’de kanun koyucu lisans verenin *"Türkçe veya yabancı dildeki rapor ve kararları veya bu konuda bildiklerini karşı tarafa bildirmemiş ve bunlara ilişkin beyanları içeren belgelere sözleşmede yer vermemişse"* halini kötü niyetli davranışa örnek olarak vermiştir. Ancak bu hal sadece bu davranışla sınırlı değildir. Somut olayın özelliğine

³⁵² Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 129

³⁵³ Badur vd., *"Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği"*, 57

³⁵⁴ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 180; Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 562

ve hayatın olağan akışı çerçevesinde lisans verenin kötü niyeti değerlendirilmelidir. Ayrıca kötü niyetli lisans veren tarafından konulan sorumsuzluk kayıtları ise geçerli olmayacaktır.³⁵⁵

Yukarıda açıklanan düzenlemeler doğrultusunda lisans verenin kötü niyetli olmasında bahsedilmiş ve bu durum daha ağır yaptırımlara bağlanmıştır.

3.3.1.3. Lisans verenin yan yükümlülükleri

Lisans verenin asıl yükümlülüklerinin dışında bir takım yan yükümlülükleri de mevcuttur. Bu yükümlülükler sözleşme kapsamında düzenlenebileceği gibi sözleşmenin sağlıklı bir şekilde devamı için dürüstlük ilkesinin bir sonucu olarak lisans alan tarafından lisans verenden talep edilebilir. Bu yükümlülüklerin bazıları aşağıda incelenmiştir.

3.3.1.3.1. Türkpatent nezdinde patent başvurusunda bulunma yükümü

Lisans veren tarafın buluş için Türkpatent nezdinde patent başvurusunda bulunması yan yükümlülük olarak kabul edilmektedir.³⁵⁶ Sözleşmenin kurulması için tescil kurucu bir unsur olmasa da devamı için hayati bir unsurdur.

3.3.1.3.2. Türkpatent nezdinde lisans sözleşmesini tescil ettirme yükümü

SMK md.106/2 hükmüne göre lisans sözleşmelerinden doğan haklar iyi niyetli üçüncü kişilere karşı sözleşmenin patent siciline tescil edilmesi ile ileri sürülebilecektir.

İnhisari lisans sözleşmeleri bakımından sicile tescil büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda lisans alanın, haklarının üçüncü kişiler tarafından ihlal edilmesinin önlenmesi amacıyla lisansın sicile tescilini istemesi sözleşmenin sağlıklı biçimde devamı için önemlidir. Bu kapsamda lisans sözleşmesinin sicile kaydedilmesine yönelik sözleşme kapsamında taraflarca bir yükümlülük de

³⁵⁵ Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 226

³⁵⁶ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 231; Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 153

belirlenebilir.Bu konuda herhangi bir hüküm bulunmadığında ise sicile kayıt yükümlülüğü lisans verene ait olacaktır.³⁵⁷

3.3.1.3.3.Lisans alan tarafla rekabetten kaçınmaya dair yükümlülüğü

Lisans verenin lisans alan ile rekabetten kaçınma yükümlülüğü patent lisans sözleşmeleri kapsamında açıkça düzenlenebileceği gibi bu konuda açıklık bulunmadığı hallerde somut olay özelinde değerlendirme yapılmalıdır.Lisans veren tarafından inhisari lisans sözleşmeleri kapsamında patente konu ürünü kullanma hakkını saklı tutmadığı durumlarda bu yüküm açıktır.Diğer lisans sözleşmesi türlerinde ise bu yüküm dürüstlük,sadakat ve güven ilişkisi esasları gereği var olması gerekmektedir.Anılan yükümlülük lisans alanın yetkili kılındığı bölgede patentli ürünün satışını yapmama,bu bölgede üçüncü kişilere lisans vermeme şeklinde kararlaştırılabilir.³⁵⁸

3.3.1.3.4.Hukuki yollara başvurma hakkında yükümlülük

Patente yönelik ihlallerin olması neticesinde lisans alan sözleşme kapsamında yer alan haklarını verimli bir biçimde kullanamayacaktır.Bu nedenle ekonomik olarak zor duruma düşecek ve piyasada rekabet gücü zayıflamış olacaktır.En nihayetinde lisans bedelini ödemedi zorlanacak ve bu durum sözleşmenin devamını zorlaştıracaktır.³⁵⁹

SMK md.158/1' de yer alan "*Sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa inhisari lisansa sahip olan kişi, üçüncü bir kişi tarafından sınai mülkiyet hakkına tecavüz edilmesi durumunda, hak sahibinin bu Kanun uyarınca açabileceği davaları, kendi adına açabilir*" hükmü doğrultusunda inhisari lisans sözleşmelerinde lisans alanın dava hakkına sahip olması nedeniyle lisans verenin böyle bir yükümlülüğü olmadığından bahsedilmişse³⁶⁰ de lisans alanın dava açma veya diğer hukuki yollara başvurma konusunda yetersiz kalması halinde lisans verenin bu konudaki yükümlülüğü devam edecektir. ³⁶¹

Aynı maddenin devamında sözleşmenin inhisari olmaması durumunda;

³⁵⁷ Durak,Patent Lisans Sözleşmesi, 130

³⁵⁸ Ortan,Patent Lisans Sözleşmesi,234

³⁵⁹ Durak,Patent Lisans Sözleşmesi, 135

³⁶⁰ Ortan,Patent Lisans Sözleşmesi,238; Erdem, Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk,153

³⁶¹ Durak,Patent Lisans Sözleşmesi, 135

"İnhisari olmayan lisans alan, sınavi mülkiyet hakkına tecavüz dolayısıyla dava açma hakkı sözleşmede açıkça sınırlandırılmamışsa, yapacağı bildirimle, gereken davayı açmasını hak sahibinden ister. Hak sahibinin, bu talebi kabul etmemesi veya bildirim tarihinden itibaren üç ay içinde talep edilen davayı açmaması hâlinde, lisans alan, yaptığı bildirim de ekleyerek, kendi adına ve kendi menfaatlerinin gerektirdiği ölçüde dava açabilir. Bu fıkra uyarınca dava açan lisans alanın, dava açtığını hak sahibine bildirmesi gerekir." hükmü ile lisans alanın nasıl dava açacağı belirtilmiştir.

Patent lisans sözleşmeleri nitelik olarak süreklilik niteliği taşımaktadır. Bu nedenle bu sözleşmenin devamı için güven ilişkisinin tesisi çok önemlidir. Taraflar sözleşme kapsamında güven ilişkisini sarsacak davranışlardan kaçınmalıdırlar. Buna göre kendini güvende hissetmek adına taraflarca yukarıda ifade edilen yükümlülüklerin dışında da başka yan yükümlülükler belirlenebilir. Ayrıca bu yükümlülüklerin içerik ve kapsamının her somut sözleşme bakımından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir.³⁶² Yukarıda sayılan yan yükümlülüklerin dışında lisans verenin, teknik personel bakımından destek olma, teknik hususlarda yardım etme, araç-gereç temini hususlarında destek olma, yeni gelişmeleri bildirme gibi yükümlülüklerinin olduğu da kabul edilmektedir.³⁶³

3.3.1.4. Lisans verenin sorumlulukları

Lisans verenin patent lisans sözleşmeleri kapsamında sorumluluklarını hukuki ayıplardan ve maddi ayıplardan sorumluluk olarak iki bölümde inceleyebiliriz.

3.3.1.4.1. Hukuki ayıplardan doğan sorumluluğu

Lisans verenin hukuki ayıplardan doğan sorumluluğu ise genelde aşağıda belirtilen şekillerde ortaya çıkabilir. Bu sorumlulukları;

- i) Patente yönelik hakkın kısmen veya tamamen var olmamasından doğan sorumluluk,

³⁶² Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 135

³⁶³ Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 153

- ii) Mevcut bir patent hakkına dayanılarak lisans verenin üçüncü bir kişiyle daha sözleşme yapmasından doğan sorumluluk,
 - iii) Kamu yararı amacıyla patentin devlet tarafından kullanılmasından doğan sorumluluk³⁶⁴
 - iv) Kanuni tekel nedeniyle doğan sorumluluk
 - v) Ön kullanım nedeniyle doğan sorumluluk
- şeklinde ifade etmek mümkündür.

3.3.1.4.1.1. Patente yönelik hakkın kısmen veya tamamen var olmamasından doğan hukuki sorumluluk

Patentin hukuken varlığı ve bu varlığın devamı sözleşmenin taraflarından lisans alan için hayati öneme sahiptir. Bu kapsamda patente yönelik hakkın kısmen veya tamamen var olmamasından doğan sorumluluk lisans veren açısından farklı durumlarda ortaya çıkabilir.³⁶⁵

Konuyu incelerken sözleşme öncesi ve sözleşme sonrası yaşanacak hukuki durumlar nezdinde ayrı ayrı incelemek gerekmektedir. Sözleşme öncesinde patent hakkının şeklen mevcut olmaması TBK md.136 kapsamında ifa imkânsızlığı sonucunu doğururken, sözleşmenin kuruluşu aşamasında patent hakkının mevcut olmaması ise sözleşmeyi konusuz bırakacaktır.³⁶⁶

İfa imkânsızlığı taşıyan durumlar nedeniyle TBK md.27 "*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.*" uyarınca sözleşmenin hükümsüzlüğü söz konusu olacaktır. Hükümsüzlük nedeniyle lisans verenin sorumluluğunun ayıba karşı tekeffülden ziyade sözleşme görüşme sırasındaki kusurdan doğan sorumluluğa dayandığı belirtilmektedir.³⁶⁷ Lisans verenin lisans alana karşı sorumluluğu sözleşmeden doğar ve TBK md.112 hükmü uygulama alanı bulur. Bu kapsamda zamanaşımına ilişkin ise TBK md.146 hükmü uygulanır.³⁶⁸

³⁶⁴ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 72

³⁶⁵ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 72-73

³⁶⁶ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 185

³⁶⁷ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 186

³⁶⁸ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 568

Patent hakkının maddi olarak mevcut olmaması durumunun lisans veren bilinmesi durumunda TBK md.36'da yer alan hileye ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır.³⁶⁹Patentin gasbı hali ve başvurunun yetkisiz kişiler tarafından yapılması durumları bu duruma örnek olarak verilebilir.³⁷⁰

Sözleşme sonrasında ise başvurunun reddi,başvurunun geri çekilmesi veya mahkeme tarafından patente yönelik hükümsüzlük kararı verilmiş olması gibi durumlar söz konusu olabilecektir.Bu durumda ise taraflarca sözleşme kapsamında daha kapsamlı bir sorumluluk öngörülmemiş olması halinde SMK md.127 ve md.139 da yer alan hükümler uygulama alanı bulacaktır.Buna kapsamda oluşacak zararlar nedeniyle zarar gören tarafın tazminat talep hakkı doğacaktır.Başlangıçta şeklen mevcut olan patentin sözleşme devam ettiği sırada varlığını yitirmesi durumunda ise kullanımın devamının sağlanması yükümlülüğü ihlâl edilmiş olur. Bu durum patente ilişkin başvurunun geri çekilmesi,başvurunun reddi, yıllık harçların ödenmemesi, patent hakkından feragat edilmesi,hükümsüzlük gibi durumlarda ortaya çıkabilecektir.³⁷¹

Patentin koruma kapsamının daralması halinde kısmen mevcut olmama durumu ortaya çıkacaktır.Patentin kısmi hükümsüzlüğü olarak değerlendirebileceğimiz bu durumda lisans alanın elde edeceği yarar da eksik kalacaktır.Bu eksik yararlanma sebebiyle sözleşmenin devamı konusunda sorunlar gündeme gelecektir.Bu durumda dürüstlük kuralları gereği geçerli kalan kısım ile lisans alanın sözleşmeye devam edip etmeyeceğinin tespiti yapılmalıdır.Kalan kısım ile sözleşmenin devamının lisans alan tarafın yararına olduğunun tespit edilmesi halinde lisans alana, sözleşmenin ileriye etkili olarak fesih hakkının tanınmaması gerektiği ifade edilmektedir.Bir diğer önemli husus ise lisans bedelinin yeniden tayinidir.Bu durumda önceki lisans bedelinden indirim yapılması gerektiği görüşü kabul edilmektedir.Ancak kalan kısmın patentin kullanımını güçleştirme veya beklenen verimin alınamaması durumunda imkânsızlık hali ortaya çıkacaktır.³⁷²Böyle bir durumda lisans alan tarafından sözleşme feshedilebilecektir.

Patent lisans sözleşmesi şarta bağlı olarak da yapılabilir.Bu durumda henüz başvuru aşamasında olan patent için lisans alan böyle bir önlem olarak sözleşmenin

³⁶⁹ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 188

³⁷⁰ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,74

³⁷¹ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,73-75

³⁷² Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*,202

esas unsurunu geçerli bir patente bağlayabilir.³⁷³ Lisans veren tarafından da patentin başvuru aşamasında olduğu ve patent başvurusunun reddi karşısında sorumlu tutulmayacağına dair sözleşmeye açık bir hüküm koyulabilir. Bu durumda lisans verenin lisans alana karşı sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Ancak lisans sözleşmesinin yapıldığı sırada patent tescili alınmasına engel olacak durumların lisans veren tarafından bilinmesi ve bu durumdan lisans alanın bilgilendirilmemesi halinde ise lisans vereni sorumlu tutmak gerekmektedir.³⁷⁴

Sözleşme sonrası patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi durumunda bu durumun sözleşmeye etkisi hakkında taraflarca anlaşma yapılabilir. Bu durumda taraflar hükümsüzlüğün sözleşmeyi ;

- i) Hiçbir şekilde etkilemeyeceğini,
- ii) Başlangıçtan itibaren geçersiz hale getireceğini,
- iii) İleriye etkili olarak ortadan kaldıracığını kararlaştırmaları mümkündür.³⁷⁵

3.3.1.4.1.2. Üçüncü bir kişi ile lisans sözleşmesi yapılmasından kaynaklanan sorumluluk

Lisans veren lisans alan ile yaptığı sözleşme kapsamında başka bir lisans vermeyeceği konusundaki yükümlülük altına girebilir. Buna rağmen lisans verenin sözleşme hükmüne aykırı olarak bir başka kişiye lisans vermesi halinde sonraki yapılan lisans sözleşmesi de geçerli olacaktır. Ancak lisans veren sözleşmeye aykırı davrandığı için oluşan zarardan sorumlu tutulacaktır.³⁷⁶

3.3.1.4.1.3. Patentin kamu yararı amacıyla kullanılması halinde sorumluluk

SMK md.132’de yer alan kamu yararına kullanma nedeniyle zorunlu lisans tesis edilebileceği açıklamıştı. Bu durum söz konusu olduğunda ifa imkânsızlığından bahsedilebilir ve TBK md.136 "*Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle*

³⁷³ Ayiter, *İhtira Hukuku*, 124

³⁷⁴ Ayiter, *İhtira Hukuku*, 124, Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 186

³⁷⁵ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 194

³⁷⁶ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 215

imkânsızlaşırsa, borç sona erer." hükmü uygulama alanı bulur.Bu nedenle oluşabilecek zararlardan lisans veren sorumlu tutulamaz.

3.3.1.4.1.4.Patentin kanuni tekele tabi tutulması nedeniyle doğan sorumluluk

Tekel mevzuatına konu olacak şekilde yapılmış olan buluşa yönelik patent verilmesi halinde SMK md.88 hükmü gereği tekel sahibinin patent sahibinin izni ile buluşu kullanabilme hakkı doğmaktadır.Kanuni tekel hakkına sahip kurumların gerekli teknolojik altyapıya sahip olmamaları halinde ise önceki sözleşmede yer alan lisans alanın üretime devam etmesi istenebilir.³⁷⁷

Kanuni tekel hakkına sahip olan kurumlar patenti doğrudan kullanmak,üretmek veya piyasaya sunmak isteyebilirler.Bu durumda lisans alan için sonraki imkânsızlık hali söz konusu olacak ve bu nedenle sözleşmenin ifası imkânsız hale gelecektir. Bu imkânsızlık nedeniyle öncelikle lisans verenin bu konuda kusurunun olup olmadığının tespiti gereklidir.Lisans verenin tekel hakkını bildiği durumda sorumluluğu oluşurken, bu durumu bilmediği veya bilebilecek durumda olmaması halinde ise bir kusurundan söz edilemeyecektir.³⁷⁸

3.3.1.4.1.5 .Ön kullanım nedeniyle doğan sorumluluk

Üçüncü kişilerin hakları nedeniyle lisans alanın veya buluş sahibinin haklarının kısıtlanması ve patent alınmasına yönelik başvurudan önce buluşu kullanan veya kullanmak için ciddi girişimlerde bulunan kimselerin durumunu ifade eden kavram ön kullanım olarak isimlendirilmektedir.³⁷⁹SMK md.87/1’de yer alan;

"Başvuru tarihinde veya bu tarihten önce buluşu iyiniyetli olarak ülke içinde kullanmakta olan veya kullanım için ciddi ve gerçek tedbirler almış kişilere karşı, patent konusu buluşu aynı şekilde kullanmaya devam etmelerini veya alınmış tedbirlere uygun olarak kullanmaya başlamalarını, patent başvurusu veya patent sahibinin önleme hakkı yoktur. Ancak söz konusu kişilerin patent konusu buluşu kullanmaya devam etmeleri veya alınmış tedbirlere uygun kullanımları, sahip oldukları işletmenin makul ihtiyaçlarını giderecek ölçüde olabilir.

³⁷⁷ Durak,Patent Lisans Sözleşmesi, 143

³⁷⁸ Durak,Patent Lisans Sözleşmesi, 144

³⁷⁹ Tahir Saraç, *Sınai Mülkiyet Hukukunda Ön Kullanımın Yeniliğe Etkisi*, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, (İstanbul: Beta Yayınları, 2002), 626

Önceki kullanımdan doğan hak, lisans verilmesi suretiyle genişletilemez ve bu hak, ancak işletme ile birlikte devredilebilir."

hükmü ile ön kullanım hakkı sahibi kendisine tanınan yasal çerçevede buluşu kullanabilecektir. Bu durum hem buluş sahibinin hem de lisans alanın haklarını kısıtlar niteliktedir.³⁸⁰

İnhisari lisans sözleşmesi kurulduğu durumda tanınan ön kullanım hakkı nedeniyle lisans alana verilen tekel hakkı kısıtlanacaktır. Bu durumda lisans alanın elde edeceği menfaatler de azalacaktır. Bu nedenle yapılan sözleşme kapsamında lisans alanın bu durumu bilseydi sözleşme yapmayacağı anlaşılabiliyorsa lisans alanın sözleşmeyi feshedebileceği ifade edilmektedir. Aksine lisans alanın bu durumu bilmesi veya bilebilecek durumda olması halinde ise sözleşmenin devamının kabulü gerekecektir. Lisans alan açısından, sözleşmenin bu şartlarla devamının imkânsız olduğu kesin bir biçimde belirlenebiliyorsa lisans alanın sözleşmeyi feshetmesi kabul edilecektir. İnhisari olmayan lisans sözleşmeleri bakımından ise böyle bir durumda bir hak ihlâli kural olarak mevcut değildir. Buna karşın ön kullanım hakkı sahibi nedeniyle lisans alanın lisansa konu hakkı kullanamaması, satışa konu edememesi vb. nedenlerle uğrayacağı maddi zararların tazminini lisans verenden istemesi haklı görülmelidir.³⁸¹

Her halükârda sözleşme kapsamında ön kullanımdan doğan hakların mevcudiyeti ve bu nedenle doğabilecek olası zararların kapsamının yer alması önem taşımaktadır.

3.3.1.4.2. Maddi ayıplardan doğan sorumluluğu

Patentin ekonomik başarısı, lisans alana getireceği maddi kazançlar lisans verenin sorumluluğu kapsamında değildir.³⁸² Ancak bazı durumlarda yaşanacak maddi kayıplar nedeniyle lisans veren sorumlu tutulabilecektir.

Patent lisans sözleşmeleri kapsamında maddi ayıplar nedeniyle lisans verenin sorumluluğu TBK kapsamında satış sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulanması ile belirlenebilmektedir.³⁸³ Lisans sözleşmesine satış sözleşmesindeki hükümlerin

³⁸⁰ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 145

³⁸¹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 145-146

³⁸² Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 217; Ayiter, *İhtira Hukuku*, 127

³⁸³ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 216

uygulanabilmesi için patente ilişkin lisans veren tarafından belirtilen özelliklerin hiç bulunmaması veya vaadedilen şekilde bulunmaması gerekir.Eğer bu özellik sözleşmenin devamı açısından asıl unsur niteliğindeyse bu durum sözleşmenin geçersizliğine neden olabilecektir.³⁸⁴

Lisans verenin, lisans alana karşı patentin taşıdığı bir özellik hususunda ayrıca bir garanti verilmediyse patentin ekonomik, teknik veya verimli kullanımına yönelik maddi nitelikleri ile ilgili sorumluluk lisans verene ait olmayacak olup tüm riskler lisans alanın bünyesine dahil olacaktır.³⁸⁵

Maddi ayıplarından sorumluluk "patente ait teknik unsurların niteliğinden kaynaklanan sorumluluk" ve "patentin teknik olarak kullanılabilmesinden doğan sorumluluk" olmak üzere iki başlıkta incelenebilir.³⁸⁶Her ne kadar sözleşme kapsamında bu sorumluluklar düzenlenmese de lisans verenin anılan durumlardan sorumlu olduğu kabul edilmelidir.Bu sorumluluğun ise sözleşme kapsamında yazılı olarak düzenlenmiş olması ise kanıtlanabilirlik açısından önem taşımaktadır.Bu sorumluluk türünde lisans verenin kusurunun olması şartı da aranmayacaktır.³⁸⁷

3.3.1.4.2.1.Patente ait teknik unsurların niteliğinden kaynaklanan sorumluluk

Patent lisans sözleşmesi kapsamında patente ait teknik unsurların niteliğine yönelik bir yükümlülük üstlenilmiş ise lisans veren oluşacak eksikliklerden sorumlu olacaktır.Bu durumda lisans alan tarafından sözleşmeyi feshetme,uğranılan zararın tazminini talep etme veya lisans sözleşmesinin bedelinde indirim yapılması yönünde haklar doğacaktır.³⁸⁸

3.3.1.4.2.2.Patentin teknik olarak kullanılabilmesinden doğan sorumluluk

Patent lisans sözleşmesine konu patentin teknik olarak kullanılabilmesi gerekmektedir.Bu kullanım sözleşme kurulduğu sırada var olmalıdır.Aksi durumda

³⁸⁴ Ayiter, *İhtira Hukuku*,127-128

³⁸⁵ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 217

³⁸⁶ Filiz,*Patent Lisans Sözleşmesi*,77

³⁸⁷ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 219

³⁸⁸ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 219

lisans alan lisans bedelinde indirim isteyebileceği gibi uğranılan zararın tazminini de isteyebilir.³⁸⁹

Bir patentin teknik kullanımı var olan teknik olanaklarının işlevselliğini ifade etmektedir. Patentin kullanılabilirliği ise teknik yapısına uygun olarak patent tescil belgesinde yer alan fonksiyonlarını yerine getirebilmesi ve beklenen verimin alınabilmesidir.³⁹⁰

3.3.1.4.3. Patentin üçüncü kişilere verdiği zararlardan kaynaklanan sorumluluğu

Patentin kullanılması dolayısıyla üçüncü kişiler zarar görebilir. Lisans veren bu durum ile ilgili olarak lisans alana bir teminat vermişse bu sorumluluk ile bağlı kalacaktır.³⁹¹ Lisans verenin teminat verdiği sözleşmeden açıkça anlaşılamadığı takdirde tarafların hukuki durumlarının tayini önem arz edecektir. Lisans veren açısından söz konusu durumu bildiği veya bilmesi gerektiği halde lisans alana bu konuda bilgilendirme yapmamışsa hileden bahsedilebilecektir. Lisans alanın bu durumu bilmesi halinde ise sözleşme ile bağlı kalacağı kabul edilmektedir.³⁹² Ancak hakkaniyet gereği lisans alanın sözleşme bağlı kalmasının beklenemeyeceği hallerde lisans alanın sözleşmeyi feshedebileceği ifade edilmektedir.³⁹³

Maddi ayıp ile ilgili olarak Mülga PAT.KHK md.91’de

"Patent başvurusu veya patent konusu buluşun, ayıplı olmasından dolayı üçüncü kişiler zarar görürse, devir eden ve devir alan, veya lisans veren ve lisans alan, müteselsilen sorumlu olur. sorumlu kılınan devir eden veya lisans veren, aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, devir alan veya lisans alana rücu edebilir. Rücu, devir eden veya lisans verenin kötü niyetli olmadığı hallerde ve hakkaniyet düşüncesi ile zarara kısmen veya tamamen devir alan veya lisans alanın katlanması gerektiği durumlarda mümkündür." şeklinde hüküm yer almaktaydı.

KHK’da yer alan rücu kuralı emredici olmadığı için taraflar sözleşme ile bu durumu değiştirilebilme yetkisine sahiplerdi.³⁹⁴ Ancak yürürlükte yer alan SMK’da

³⁸⁹ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 78

³⁹⁰ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 218

³⁹¹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 150

³⁹² Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 228

³⁹³ Ayiter, *İhtira Hukuku*, 127-128

³⁹⁴ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 569

böyle bir hüküm yer almadığından taraflar sözleşme kapsamında müteselsil sorumluluk tayininde bulunabilirler.

3.3.1.5.Lisans verenin yükümlülüklerinin ihlâlinin sonuçları

Patent lisans sözleşmesinin devamı ve sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için lisans verenin yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda lisans alan açısından doğacak olası sonuçlar açıklanmaya çalışılmıştır.

SMK md.127/2'ye göre patente yönelik başvurunun geri alınması,başvurunun redde konu olması veya mahkemece hükümsüzlük yaptırımına maruz kalması halinde taraflarca lisans sözleşmesi kapsamında sorumluluklar belirlenebilir.Taraflarca daha ağır bir sorumluluk öngörülmemişse daha önceki bölümlerde açıklanan SMK md. 139 uygulama alanı bulacaktır.Ayrıca hakkaniyet ilkesi çerçevesinde ödenmiş lisans bedellerinin kısmen veya tamamen iadesi talep edilebilecektir.³⁹⁵

SMK md.111'de yer alan

"Gerçek patent sahibinin sicile kayıt tarihinden önce; sonradan gerçek patent sahibi olmadığı anlaşılan kişi veya onunla davadan önce dava konusu patentle ilgili lisans anlaşması yapan, eğer buluşu kullanmaya başlamışsa veya kullanım için ciddi hazırlıklara başlamış bulunuyorsa, gerçek patent sahibi veya sahiplerinden inhisari olmayan bir lisans verilmesini talep edebilir."

hükmü ile lisans alan olumsuz durumlara karşı koruma altına alınmak istenmiştir.Ancak madde devamında *"Patent sahibi veya lisans alan patentli kullanıma başladığı veya kullanım için ciddi hazırlıklar yaptığı sırada kötü niyetliyse"* bu hüküm uygulama alanı bulamayacaktır.

Tarafların özellikle lisans verenin kötü niyetli olması hali SMK md.127/3 ve md.139/2 hükümleri kapsamında ele alınmış ve bu durumda zarar gören taraflara tazminat talep hakkı tanınmıştır.Lisans veren tarafından patent başvurusu veya patente konu buluşun, patent tescili ile korunabilirliğine ilişkin Türkçe veya yabancı dildeki rapor ve kararları veya bu konuda bildiklerini karşı tarafa bildirmemiş olması ile bunlara ilişkin beyanları içeren belgelere sözleşmede yer vermemiş olması hali SMK md. 127/3'de kötü niyet sayılan haller olarak ifade edilmiştir.Ancak bu haller

³⁹⁵ Badur vd., "Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği, 57

kanun kapsamında örnek olarak belirlenmiş ve sınırlama amacıyla sayım yapılmamıştır. Patentin geçersizliğine neden olan lisans verenin kötü niyetli olması halinde sözleşmede yer alan sorumsuzluk kayıtları da hüküm ifade etmeyecektir.³⁹⁶

3.3.2. Lisans Alan Açısından Haklar, Yükümlülükler ve Sorumluluklar

3.3.2.1. Lisans alanın hakları

3.3.2.1.1. Lisans verenden patentin kullandırılmasını isteme hakkı

Patent lisans sözleşmeleri kapsamında sözleşmeye konu patentin lisans alana kullandırılması ve yararlanma imkânı tanınması lisans verenin ana yükümlülüğüdür.³⁹⁷

Lisans verenin sözleşme konusu patent üzerindeki ana yükümlülüklerine yönelik sözleşme kapsamında bir hazırlık süresi tanınabilir. Bu süre sonrasında patentin alana kullandırılması gerekmektedir. Lisans alan açısından sürelerin geçmesi durumunda bahse konu kullanım veya yararlanma hakkının tesisini talep etme hakkı doğacaktır.³⁹⁸

Taraflar sözleşmede lisans hakkının süresine ve kullanılacağı coğrafi alana yönelik belirlemeler düzenleyebilirler. Bu nedenle kullanım ve yararlanma bu süreler ve belirlenen bölgelerde lisans alan tarafından kullanım, satış veya üretim faaliyetleri gerçekleştirilebilir.³⁹⁹

3.3.2.1.2. Patentin kullandırılmasının ve yararlandırmanın devamını isteme hakkı

Patent lisans sözleşmelerinde lisans veren tarafından kullanma ve yararlanma ana yükümlülüklerinin yanında esasen bu yükümlülüklerin devamının sağlanması gerekmektedir. Bu husus da sözleşmenin sürekliliği ve sağlıklı bir şekilde devamı için gereklidir. Ayrıca lisans veren sözleşmenin devamı için bu kapsamda gerekli önlemleri almak ve uygulamakla da yükümlüdür.⁴⁰⁰

³⁹⁶ Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 226

³⁹⁷ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 152

³⁹⁸ Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 74

³⁹⁹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 152-153

⁴⁰⁰ Yüksel, *Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku*, 107

3.3.2.1.3.Lisans konusu hakka tecavüz halinde dava hakkı

SMK md.158 kapsamında inhisari lisans alan, hak sahibi tarafından açılabilir davaları kendi adına açabilmektedir.Bu durum inhisari olmayan lisans alanlar bakımından belirli prosedürlere bağlanmıştır.Bu kapsamda inhisari olmayan lisans sahibi olası bir tecavüz durumunu hak sahibine iletir ve dava açmasını talep eder.Üç ay içerisinde hak sahibi tarafından dava açılmadığında inhisari lisans sahibi davayı kendi adına açabilecektir.Ancak dava açılabilmesi için sözleşme ile lisans alanın dava açma hakkı açıkça sınırlandırılmış olmamalıdır.

3.3.2.2. Lisans alanın yükümlülükleri

Patent lisans sözleşmeleri kapsamında lisans alana yönelik ana yükümlülükler genel olarak kullanıma yönelik yükümlülük, hesap verme yükümlülüğü, sözleşme kapsamında belirlenen bedeli ödeme yükümlülüğü, ve reklam yapma yükümlülüğü olarak ifade edilmektedir.Ayrıca ana yükümlülükler ilaveten birtakım yan yükümlülükler inceleme konusu yapılmıştır.⁴⁰¹

3.3.2.2.1.Lisans bedelinin ödenmesi yükümü

Patent lisans sözleşmesi kapsamında lisans alanın en önemli yükümlülüklerinden biri lisans bedelinin ödenmesidir.Lisans bedeli sözleşmenin esaslı unsuru olup ödeme zamanı ve nasıl hesaplanacağı sözleşme kapsamında açık bir biçimde düzenlenmelidir.Sözleşmede lisans alan tarafından bedel ödenmeyeceğine de belirtilebilir.Bedel konusunda lisans verenin tacir olması durumunda TTK md. 22 uyarınca uygun bir ücret ödenmesinin talep edilebileceği kabul edilmektedir.⁴⁰²

Lisans bedelinin ödenmesinde temerrüde düşülmesi halinde lisans veren tarafından verilecek uygun bir mühlet sonunda TBK md.125 kapsamında “*Borcun ifasını ve gecikme sebebiyle tazminat isteme,borcun ifa edilmemesinden doğan zararın giderilmesini isteme,sözleşmeden dönme şeklinde yer alan seçimlik haklardan faydalanabilir.*”⁴⁰³ hükmü

⁴⁰¹ Filiz,Patent Lisans Sözleşmesi,62

⁴⁰² Filiz,Patent Lisans Sözleşmesi,62

⁴⁰³ Durak,Patent Lisans Sözleşmesi, 164

uygulama alanı bulacaktır. Patent lisans sözleşmelerinde lisans verene tanınan sözleşmeden dönme hakkı ise ancak ileri etkili olarak uygulanabilecektir.⁴⁰⁴

3.3.2.2. Patenti kullanma yükümlülüğü

Patentle korunan buluşun kullanılması gereklidir. Aksi halde zorunlu lisans yaptırıma maruz kalınabilecektir. Lisans sözleşmeleri kapsamında ise kullanma yükümlülüğü sözleşmenin türü açısından fark etmeyen bir yükümlülüktür. Ancak bu durum inhisari lisans ve inhisari olmayan lisans bakımından farklı bir biçimde ele alınmıştır.⁴⁰⁵ Inhisari olmayan lisans sözleşmesinde patentin kullanılmasının zorunlu olduğu sözleşmede yer almalıdır.⁴⁰⁶ Inhisari lisans sözleşmesinde ise bu konuda herhangi bir hüküm yer almasa bile patentin kullanmasına dair yükümlülüğünün varlığı kabul edilmektedir.⁴⁰⁷

Kullanma yükümlülüğünün kapsamı ve içeriği lisans sözleşmesi kapsamında düzenlenebilir. Lisans sözleşmesinde kullanım hususunda bir açık bir düzenleme olmasa bile lisansa konu patentin niteliğine uygun olarak kullanımı gerçekleştirilmelidir.⁴⁰⁸ Anılan yükümlülüğünün ihlâlinin yaptırımı zorunlu lisans hükümlerinin uygulanması olduğundan, lisans alanın patenti zorunlu lisansa neden olmayacak biçimde kullanması gerekecektir.⁴⁰⁹

Lisans alanın kullanımı dikkatli ve özenli olmalıdır. Dolayısıyla kullanım neticesinde patentin değer kaybına yol açılmamalıdır.⁴¹⁰ Lisans alanın özen borcu dahilinde gerekli kalite standartlarının da sağlanması gereklidir. Lisans alan tarafından patentin değerinin düşürülmesine yönelik kullanımları nedeniyle lisans verenin uğrayacağı zararların da tazmini gerekecektir. Lisans alan tarafından gerçekleştirilen özensiz kullanımlar neticesinde patentin verimliliğinin kaybı halinde yaptırım olarak kullanım yükümlülüğünün sona ereceği ifade edilmektedir.⁴¹¹

⁴⁰⁴ Oktay Özdemir, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 118; Ongan, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 110

⁴⁰⁵ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 245

⁴⁰⁶ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 65

⁴⁰⁷ Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 155

⁴⁰⁸ Ongan, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 117

⁴⁰⁹ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 253

⁴¹⁰ Oktay Özdemir, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 119

⁴¹¹ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 253-254-255

3.3.2.2.3. Hesap verme yükümlülüğü

Patent lisans sözleşmeleri kapsamında lisans veren tarafın lisans alana ait defter ve kayıtlara yönelik inceleme hakkı hesap verme yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmektedir.⁴¹² Bu yükümlülüğün ifası ölçülü ve içerik bakımından orantılı olmalıdır.⁴¹³

Uygulamada lisans alanın bu yükümlülüğünün taraflarca sözleşmede açıkça kararlaştırıldığı görülmektedir. Sadece bedel miktarının hesaplanmasında değil aynı zamanda lisans alanın kullanma yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediği de bu yükümlülüğün denetimi esnasında anlaşılabilecektir. Bu yükümlülük dönemsel olarak ve ticari defterlerin incelenmesi ile kullanım sahalarının denetimi bakımından gerçekleşeceği sözleşme kapsamında açıkça belirlenebilir.⁴¹⁴ Hesap verme yükümlülüğünün ifası lisans alanın bilgilendirmesi yoluyla ya da lisans verene yetki tanınması yoluyla da yerine getirilebilecektir.⁴¹⁵

3.3.2.2.4. Reklam yapma yükümlülüğü

Günümüzdeki mevcut rekabet koşulları içerisinde ve bu koşullarla mücadelede reklam önemli bir konuma sahiptir. Patent konusu ürünlerin satışının sürdürülebilir durumda olması ve ekonomik gücünü kaybetmeden ilerleyebilmesi reklam ile mümkün hale gelmektedir. Lisans alanın reklam yapması patentin saygınlığının artmasına, müşteri nezdinde yaygınlaşıp kabul görmesine neden olacaktır. Reklam vasıtasıyla lisans veren ile parça başı bedel üzerinden anlaşılan lisans alan ise hasılatını artırarak daha çok gelir elde edecektir.⁴¹⁶

Lisans alanın reklam yapma yükümlülüğü her durumda mevcut değildir. Üretime yönelik patent lisans sözleşmelerinde lisans alanın bu yükümlülüğünden söz edilemeyecekken, satış, pazarlama gibi unsurların yer aldığı lisans sözleşmeleri bakımından bu yükümlülük söz konusu olabilecektir.⁴¹⁷

⁴¹² Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 255

⁴¹³ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 66

⁴¹⁴ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 258

⁴¹⁵ Muratoğulları, "Marka Lisansı ve Patent Lisansı Sözleşmelerinin Mukayesesi", 68

⁴¹⁶ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 259; Muratoğulları, "Marka Lisansı ve Patent Lisansı Sözleşmelerinin Mukayesesi", 69

⁴¹⁷ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 259, Erbay, *Know-How Sözleşmesi*, 228

Lisans alana yönelik reklam yapma yükümlülüğünün kabul edildiği durumlarda bu yükümlülüğün kapsam ve içeriğinin tespitinde mevcut piyasa koşulları ve lisans alanın ekonomik gücünün dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir.⁴¹⁸

3.3.2.2.5. Diğer yükümlülükleri

Lisans alanın yukarıda belirtilen yükümlülüklerinin dışında satış,pazarlama veya üretim gibi alanlarda gerçekleştirdiği iş ve işlemler hakkında lisans vereni bilgilendirmesi diğer yükümlülükler arasında sayılabilir.⁴¹⁹

Patent lisans sözleşmelerinde patente yönelik üretim ve kullanıma ilişkin gizli bilgiler lisans alana verilmiş olabilir.Bu durumda lisans alan açısından sır saklama yükümlülüğü gündeme gelecektir.Bu kapsamda lisans alan öğrendiği bilgileri üçüncü kişilere açıklamama yükümlülüğüne girmektedir.⁴²⁰

Taraflar arasında üretime yönelik bir sözleşme yapılmışsa lisans alanın üretim esnasında asgari üretim standartlarına uyma yükümlülüğü vardır.Bu yükümlülüğe uyulmaması halinde kalite farklılığı oluşacak ve uzun vadede satışların düşmesine ve piyasadaki konumun kaybına neden olunabilecektir.⁴²¹

3.3.2.3. Lisans alanın yan yükümlülükleri

Patent lisans sözleşmesi kapsamında belirtilen yükümlülüklerin dışında çok sayıda yan yükümlülükten söz edilebilir.Uygulamada lisans sözleşmesinde yer verilen bazı yan yükümlülükler inceleme konusu yapılmıştır.⁴²²

3.3.2.3.1.Patentin ekonomik değerini koruma

Patent lisans sözleşmeleri kapsamında aksi kararlaştırılmadığı sürece kural olarak lisans alan ürettiği malların fiyatını istediği gibi belirleyebilir.Ancak patentin kullanımını etkileyecek yüksek fiyat belirlenmesi durumunda lisans verenin hak ve

⁴¹⁸ Ortan,Patent Lisans Sözleşmesi,259-260

⁴¹⁹ Ongan,Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu,121;Erdem, Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk,156

⁴²⁰ Ongan,Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu,122

⁴²¹ Ongan,Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu,124

⁴²² Durak,Patent Lisans Sözleşmesi, 175

menfaatlerinin zedelenmesine neden olacağı ifade edilmektedir⁴²³ düşük bir fiyat belirlenmesi durumunda ise lisans verenin rekabet edebilme gücünün zayıflayacağı ileri sürülmektedir.⁴²⁴

3.3.2.3.2. Patentli ürünün üretiminden kaynaklı yükümlülükler

Lisans verenin sözleşme kapsamında lisans alanın üretimi bizzat yapmasını şart koşabilir.⁴²⁵ Öğretide aksi kararlaştırılmadıkça üretimin üçüncü kişiye yaptırılmasına hemen karşı çıkılmaması gerektiği ileri sürülse de⁴²⁶ sözleşme kapsamında lisans alanın sır saklama yükümlülüğünün kabulü nedeniyle üretimin üçüncü kişilere yaptırılması söz konusu olmamalıdır. Çünkü patentli ürünün üretiminin üçüncü kişilere yaptırılması için ürün hakkında en azından asgari nitelikteki bilgi ve belgeler üçüncü kişiye verilmelidir. Bu durumun izahı dahi lisans alanın sır saklama yükümlülüğüne aykırılık teşkil etmektedir. Böyle bir durumda lisans verenin menfaatleri zarar görecektir. Lisans veren bu yükümlülüğün ihlali nedeniyle oluşabilecek zararlarına ilişkin taleplerini sözleşmeye aykırı davranışa veya patent hakkının ihlâline dayandırabilecektir.⁴²⁷

Sözleşme ile hangi bilgilerin gizli olacağı belirlenebilir. Sözleşmede hüküm bulunmadığı takdirde içerik olarak üçüncü kişilerin bu bilgilerden yararlanması neticesinde gizliliğin ihlâlinden söz edilebilir. SMK md.126/2 gereğince gizli bilgilerin açıklanmasını önleyici tedbirler almak lisans alanın sorumluluğundadır. Gizliliğin ihlâli ise tazminat hakkı doğurmaktadır.⁴²⁸

3.3.2.3.3. Patentin kullanımı ve üretimi ile ilgili her türlü belgenin saklanması ve teslimi

Patent lisans sözleşmesinin sona ermesiyle tarafların tüm yükümlülükleri sona ermemektedir.⁴²⁹ Sözleşmenin sona ermesiyle beraber patent konu buluşa

⁴²³ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 269; Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 156

⁴²⁴ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 176

⁴²⁵ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 271

⁴²⁶ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 271; Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 156

⁴²⁷ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 178; Yüksel, *Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku*, 106

⁴²⁸ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 567

⁴²⁹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 178

yönelik önemli belgelerin lisans verene teslim edilmesi lisans alanın yükümlülüğündedir. ⁴³⁰Ayrıca lisans alanın sözleşmenin sona ermesi ile patentin kullanımı ve üretimi ile ilgili her türlü hakkı kullanmaktan vazgeçme yükümlülüğü altındadır. Patent lisans sözleşmesinin sona erdiği tarih itibariyle ürünlere yönelik marka ve tanıtıcı işaretler ve tasarım hakları da sona erecektir. Bu kapsamda lisans alan bu haklara yönelik her türlü belgeyi de lisans verene teslim etme yükümlülüğü altındadır. ⁴³¹

3.3.2.3.4. Diğer yan yükümlülükler

Lisans alanın sayılan yükümlülükleri dışında sözleşme kapsamında birçok yan yükümlülük de belirlenebilir.

Lisans verene, patent ihlallerine yönelik bildirimlerin zamanında yapılması, patente ait yıllık harç ödemelerinin yapılması, lisans verenin sözleşme konusu patentin gelişimi ve yeni buluşlar ile ilgili konularda bilgilendirilmesi gibi birtakım yükümlülükler lisans alana ait yan yükümlülükler olarak sayılabilir. ⁴³²

3.3.2.4. Lisans alanın sorumluluğu

Sözleşme ile lisans konusu yapılan patent başvurusunun veya patent konusu buluşun ayıplı olmasında dolayı üçüncü kişilerin zarar görmesine karşı lisans veren ile lisans alanın müteselsil sorumlu olduğuna dair hüküm konulabilecektir. ⁴³³Aynı zamanda müteselsil sorumluluk kapsamında lisans verenin lisans alana karşı rücu hakkının olacağına dair hüküm konulabilir. Ancak sözleşmede rücunun mümkün olmadığına dair bir hüküm de eklenebilir. ⁴³⁴

⁴³⁰Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 272; Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 156; Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 140

⁴³¹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 179

⁴³² Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 156

⁴³³ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 625-626

⁴³⁴ Noyan, *Patent Hukuku*, 584 ; Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 215

BÖLÜM IV

PATENT LİSANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ- SÖZLEŞME KAPSAMINDA YAŞANABİLECEK UYUŞMAZLIKLAR İLE SÖZLEŞMENİN TİCARİ HAYATTAKİ YERİ VE ÖNEMİ

4.1. Patent Lisans Sözleşmelerinin Sona Ermesi

Patent lisans sözleşmeleri tarafların belirli bir süre için serbestçe kararlaştırdıkları edimleri yerine getirmek üzere anlaştıkları iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmelerdir. Belirlenen süre sonunda sözleşme sona erecektir. Taraflar sözleşme kapsamında sözleşmenin nasıl sona ereceğine dair hükümler belirleyebilirler. Bunun dışında sözleşme, tarafların iradesi veya iradesi dışında meydana gelen bir takım nedenlerle sona erebilir.⁴³⁵ Taraflar herhangi bir neden olmasa dahi ikale yoluyla sözleşmeyi sona erdirebilirler.⁴³⁶ Alt lisans sözleşmesi de asıl sözleşmeye bağımlı olarak düzenlendiğinden asıl sözleşme sona erdiğinde bu sözleşme de sona erecektir.

Patent lisans sözleşmesinin sona ermesi taraflar bakımından yeni bir sürecin başlamasına neden olacaktır.⁴³⁷ Dolayısıyla da sözleşmenin sona ermesi taraflar için bir hazırlık sürecini gerektirebilir. Özellikle öngörülmeyen bir dönemde sona eren ve yapılan yatırımlar nedeniyle bir ön hazırlık yapılması gereken durumlar söz konusu olabilir. Belirli donanımların sökülmesi, ürünlerin üretiminin durdurulması veya piyasadan toplanması vb. durumlar bunlardan bazılarıdır. Bu nedenle öğretide tüketme süresi adı verilen ve lisans alandan kaynaklanmayan bir sürenin tanınması gerektiği ifade edilmiştir.⁴³⁸

⁴³⁵ Filiz, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 80

⁴³⁶ Özsoy, *Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi*, 182

⁴³⁷ Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 214

⁴³⁸ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 211 ; Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 215

Patent lisans sözleşmesinin sona ermesiyle sözleşme kapsamındaki edimlerin teminatı amacıyla karşılıklı yapılan rehin sözleşmesi gibi benzeri sözleşmelerde sona erecektir. Ancak sözleşme sona erse dahi tarafların karşılıklı bir takım yükümlülükleri devam edecektir.⁴³⁹ Bunlardan bazıları sözleşmenin sona ermesinden sonra patentin kullanılmaması, üretime konu edilmemesi, üretilen malların piyasaya sunulmaması olarak sayılabilir.⁴⁴⁰ Lisans alan tarafından sözleşmenin sona ermesinden önce ürettiği ürünleri kullanmaya ve piyasaya sürmeye devam edebileceği kabul edilmektedir.⁴⁴¹

Sözleşmenin sona ermesi sonrası tarafların önemli yükümlülüklerinden biri de sır saklama yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük kapsamında patentle ilgili bilgilerin üçüncü kişilere aktarılmaması ve sır niteliğinde belgelerin lisans verene iadesi gereklidir. İadesi mümkün olmayabilecek bir durum söz konusu olduğunda gizliliği muhafaza edilmelidir.⁴⁴² Buna ek olarak lisans alanın patent ile ilgili olarak çizimler, model ve tasarımlar ile diğer tüm dokümanların lisans verene geri vermesi yükümlülüğü bulunmaktadır.⁴⁴³ Sözleşme gereği lisans alanın sahip olduğu teknik bilgileri sır saklama yükümlülüğü çerçevesinde gizlemesi ve sözleşme sonrası da bu bilgileri kullanmaması gerekmektedir.⁴⁴⁴

Patent lisans sözleşmesi sona ermesine rağmen sözleşmeye konu patente ilişkin teknik bilgiler know-how niteliğindeyse, lisans sözleşmesinin know-how sözleşmesine dönüşmesi kararlaştırılabilir.⁴⁴⁵

Sözleşmenin sona erme sebepleri bu bölümde inceleme konusu yapılmıştır.

4.1.1. Sözleşmenin Süresinin Sona Ermesi

Tarafların sözleşmenin geçerli olacağı süreyi kararlaştırabilecekleri daha önce ifade edilmişti. Bu kapsamda belirlenen sürenin dolması sözleşmeyi sona erdirecektir. Eğer böyle bir süre belirlenmemişse sözleşmede yer alan hükümlerden sözleşme süresine dair bir irade ortaya konulduğu belirlenebiliyorsa bu süre bitimi sözleşmenin sona ermesine neden olacaktır. Sözleşme kapsamında yer alan

⁴³⁹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 193

⁴⁴⁰ Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 97

⁴⁴¹ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 207

⁴⁴² Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 215

⁴⁴³ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 194

⁴⁴⁴ Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 215

⁴⁴⁵ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 116; Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 105

hükümlerden süreye ilişkin herhangi bir iradeye rastlanmaması halinde ise patente yönelik koruma süresinin bitimi ile sözleşmenin sona ereceği kabul edilmektedir. Bu nedenle sözleşmede yer alan hükümler dikkatle incelenmelidir. Diğer hükümlerde ayrıca inceleme konusu yapılmalı ve sözleşme süresi ile ilgili bir irade olup olmadığı araştırılmalıdır.⁴⁴⁶ Belirlenen süre sonrasında herhangi bir bildirim gerek duyulmadan lisans sözleşmesi kendiliğinden sona erecektir.⁴⁴⁷

Patent lisans sözleşmelerinin süreyle sınırlandırılması isteniyorsa buna yönelik taraflarca sözleşme kapsamında açık bir şekilde düzenlenme yapılması yaşanacak uyuşmazlıkları engelleyecektir. Sözleşme kapsamında sürenin 15.11.2024 gibi kesin bir tarih olarak belirlenebileceği gibi beş yıl gibi bir sürede belirtilebileceği ifade edilmiştir. Süre lisans alanın hedeflediği yatırım veya buluşun dayandığı teknolojinin geçerli olabileceği zaman dilimleri analiz edilerek yapılması faydalı olacaktır.⁴⁴⁸

Sözleşme kapsamında süre öngörülüp, sürenin sonunda sözleşmenin bittiğinin ihbar edilememesi halinde sürenin uzayacağına dair hüküm konulabilir. Yine taraflar uzlaşarak da sözleşme süresini uzatabilirler.⁴⁴⁹

Sözleşme kapsamında herhangi bir sürenin öngörülmediği veya sözleşme süresinin çok uzun belirlenmesi halinde TMK md.23 hükümleri doğrultusunda ekonomik özgürlüğün veya kişilik haklarının kısmen veya tamamen kısıtlanması gibi nedenlerle sözleşmenin geçersiz olacağı ifade edilmektedir.⁴⁵⁰

Zorunlu lisans sözleşmelerinin süresi mahkeme kararı tayin edildiğinden, bu sürenin dolmasıyla zorunlu lisansta sona erecektir.⁴⁵¹

4.1.2. Fesih Yoluyla Sona Erme

Sürekli borç ilişkileri içeren sözleşmelerde taraflardan birinin sözleşmeyi sona erdirmesine imkân sağlayan hukuki işleme fesih adı verilmektedir. Böylece taraflardan biri sözleşmenin varlığı kendisi için çekilmez hale geldiği takdirde sözleşmeyi sona erdirilebilecektir. Bu durum haklı bir neden teşkil etmekte olup her

⁴⁴⁶ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 292-293

⁴⁴⁷ Özsoy, *Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi*, 162

⁴⁴⁸ Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 204

⁴⁴⁹ Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 205

⁴⁵⁰ Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 93

⁴⁵¹ Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 311

zaman ileri sürülebilir niteliktedir.⁴⁵²Sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşme türü olan patent lisans sözleşmelerinin mevcut niteliği gereği taraflar fesih yoluna başvurmak suretiyle lisans sözleşmesini sona erdirebilirler.⁴⁵³

Fesih nedeniyle sözleşmenin sona ermesi birçok nedenden kaynaklanabilir. Taraflar belirli nedenlerin meydana gelmesini fesih nedeni olarak kararlaştırabilirler. Ayrıca hata, hile gibi irade noksanlıkları halinde, sözleşmede yer alabilecek sair nedenlerle de fesih hakkı gündeme gelebilir.⁴⁵⁴Sözleşme tarafının değişmesi, ekonomik şartların değişmesi, taraflardan birinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi, işlem temelinin çökmesi gibi nedenler haklı nedenlere örnek olarak gösterilebilir.⁴⁵⁵

TBK md.435’de

"Taraflardan her biri, haklı sebeplerle sözleşmeyi derhâl feshedebilir. Sözleşmeyi fesheden taraf, fesih sebebini yazılı olarak bildirmek zorundadır. Sözleşmeyi fesheden taraftan, dürüstlük kurallarına göre hizmet ilişkisini sürdürmesi beklenemeyen bütün durum ve koşullar, haklı sebep sayılır."

şeklinde yer alan hüküm doğrultusunda taraflar haklı sebepleri gerekçe göstererek sözleşmeyi feshetme yetkisine sahiptirler. Haklı sebeple fesih nedenleri TBK md.435’de yer alan sözleşme ilişkisinin sürdüremeyeceği hallerde ve sözleşme kapsamında belirlenen durumlarla gerçekleşebilir. Ancak olası bir uyuşmazlık çözümü için fesih hallerinin sözleşme kapsamında tanzimi yerinde olacaktır. Sözleşme olağan ve olağanüstü fesih yoluyla sona erdirilebilir.⁴⁵⁶

4.1.2.1 Olağan fesih yolu

Sürekli bir borç ilişkisi kurmuş olan ve hali hazırda devam etmekte olan sözleşmenin taraflarından herhangi birinin irade beyanıyla ve herhangi bir gerekçe göstermeksizin ileriye etkili olarak sözleşmeyi sona erdirmesidir.⁴⁵⁷

⁴⁵² Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 318

⁴⁵³ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 184

⁴⁵⁴ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 294

⁴⁵⁵ Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 95

⁴⁵⁶ Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 325

⁴⁵⁷ Seliçi, *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 116

Olağan fesih yoluna başvurulduğu hallerde sözleşmelerin belirsiz süreli olması gerekmektedir.⁴⁵⁸Patent lisans sözleşmeleri genelde belirli süreli düzenlenmektedir.Ancak çok uzun süreli ve belirsiz süreli olan sözleşmelerde tanzim edilebilecektir.⁴⁵⁹Olağan fesih ile tarafların ekonomik özgürlüklerini kısıtlayacak biçimde uzun bir süre sözleşme bağlı kalmasının önüne geçilmek istendiği ifade edilmektedir.⁴⁶⁰

Olağan feshe ilişkin sebeplerin patent lisans sözleşmesi kapsamında kararlaştırması söz konusu olabilmektedir.Taraflar sözleşme kapsamında böyle bir belirleme yapmasalar dahi kanuni fesih sebeplerini öne sürebileceklerdir.Olağan fesih yolu sözleşmenin her iki tarafına da tanınmıştır.⁴⁶¹Taraflar sözleşmenin akdi esnasında hangi durumlara katlanamayacaklarını ortaya koymaları ve sözleşmenin diğer tarafının da bu duruma özenle dikkat edeceğini belirtmesi sözleşmenin sağlıklı yürütülmesi bakımından önemlidir.Çünkü belirtilen durumların ihlâli fesih nedeni oluşturacaktır.⁴⁶²

Olağan feshin hüküm doğurabilmesi için karşı tarafa varması yeterli olmayıp belirli bir sürenin de tanınması gereklidir.Bu sürenin sona ermesi ile sözleşme sona erdirilebilecektir.⁴⁶³

4.1.2.2 Olağanüstü fesih yolu

Sürekli borç ilişkisi kuran bir sözleşmede tarafların haklı sebeplerle veya dürüstlük kuralları gereğince sözleşmeye devam etmesinin beklenememesi nedeniyle sözleşmenin sona erdirilmesi olağanüstü fesih yolu olarak tanımlanmaktadır.⁴⁶⁴Olağanüstü fesih yolu sözleşmenin geçerli bir şekilde kurulmasıyla ortaya çıkan ve hukuken de kabul edilen haklı bir gerekçe ile sözleşmenin sona erdirilmesini sağlayan tek taraflı hukuki işlemlerdir.Patent lisans sözleşmelerinde de taraflar olağanüstü fesih yoluna başvurabilirler.⁴⁶⁵

⁴⁵⁸ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 200

⁴⁵⁹ Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 320

⁴⁶⁰ Ongan, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 136

⁴⁶¹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 185

⁴⁶² Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 294

⁴⁶³ Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 320

⁴⁶⁴ Seliçi, *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 112

⁴⁶⁵ Ongan, *Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 136; Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 186

Sonraki imkânsızlık, öngörülemeyen ifa güçlüğü veya sözleşmeye aykırı davranış olağanüstü fesih yoluna başvurma nedenleri arasında sayılabilir.⁴⁶⁶ Patent lisans sözleşmelerinin olağanüstü fesih yoluyla sona erdirilmesi taraflardan herhangi birinin bu sonuçlarla karşılaşmasına bağlıdır.⁴⁶⁷ Taraflar arasında düzenlenen sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerin dürüstlük ve güven ilkeleri bağlamında kasıtlı ve ağır kusurlu olarak ihmal edilmesi de olağanüstü fesih yoluna başvurulması için haklı bir neden teşkil edecektir.⁴⁶⁸ Patent lisans sözleşmeleri bakımından bu durum patentle sağlanan faydanın, teknik alanda yaşanan gelişmeler nedeniyle azalması veya işlevselliğini yitirmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁴⁶⁹ Taraflardan birisinin sözleşmeye aykırı davranış nedeniyle uğradığı zararlar tazmin edilmişse fesih için haklı bir nedenin varlığından söz edilemeyecektir.⁴⁷⁰

TBK'da olağanüstü fesih, kira ve hizmet sözleşmeleri gibi bazı sözleşme türleri için özel düzenlemeler öngörülmüştür. Patent lisans sözleşmelerine yönelik herhangi bir özel düzenleme olmayıp, haklı sebeplerin varlığı fesih yetkisinin oluşması için yeterlidir. Haklı sebepler varlığı ise hâkim tarafından takdir edilecektir.⁴⁷¹

Haklı sebebe dayanma hali olağanüstü fesih için söz konusu olup olağan fesih için böyle bir zorunluluk aranmamaktadır. İki fesih türü açısından en önemli fark burada ortaya çıkmaktadır. Olağan fesihte haklı sebep aranmaması nedeniyle tanınan bu hakkın kötüye kullanılmaması gerekir.⁴⁷² Olağan ve olağanüstü fesih yollarında feshin sonuçları daima ileriye etkili olduğundan fesih tarihine kadar gerçekleştirilen edimlere yönelik tarafların iade borcu söz konusu değildir.⁴⁷³

⁴⁶⁶ Ogan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 136; Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 137

⁴⁶⁷ Ayiter, *İhtira Hukuku*, 129; Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 95; Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 200.

⁴⁶⁸ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 295-296; Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 187

⁴⁶⁹ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 296; Yüksel, *Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku*, 116

⁴⁷⁰ Ogan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 136; Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 137

⁴⁷¹ Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 209

⁴⁷² Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 320

⁴⁷³ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 187

4.1.3.Sözleşmenin Taraflardan Birinin Ölümü veya İflas Etmesi

Lisans sözleşmesinin açıkça kişiye bağlı olarak yapıldığı belirtilebilir.Bu tip sözleşmelerde kişiye özgülük sözleşmenin devamı açısından esaslı bir unsur taşıdığından taraflardan birinin ölümü sözleşmenin sona ermesine neden olabilecektir.Sözleşmenin kişiye bağlı olarak tanzim edildiğine ilişkin bir düzenleme olmadığı takdirde sözleşme devam edecektir.⁴⁷⁴Bu durumda sözleşmeden doğan hak ve borçlar mirasçılara geçecektir.⁴⁷⁵

Patent lisans sözleşmesi nitelik olarak adi ortaklık sözleşmesine benzeyen bir yapıda olabilir.Böyle bir durumda sözleşmede aksine bir düzenleme yer almadığı sürece ortaklardan birinin ölümü halinde lisans sözleşmesi sona erecektir.⁴⁷⁶Öğretide lisans sözleşmesinde TBK md.357 ve devamında düzenlenen ürün kirası sözleşmesine yönelik hükümlerin uygulanabileceği kabul edilmektedir.⁴⁷⁷Buna göre taraflar TBK md.371 kapsamında lisans sözleşmesi kapsamında lisans alanın ölümü hâlinde mirasçıları ve lisans veren altı aylık yasal fesih bildirim sürelerine uymak koşuluyla sözleşmeyi feshedebilecektir.⁴⁷⁸

Bir diğer sona erme şekli ise lisans alanın iflası durumudur.Öğretide lisans alanın iflas etmesi halinde kira sözleşmesine ilişkin TBK md.332 hükümlerin kıyasen uygulanabileceği belirtilmiştir.⁴⁷⁹Bu durumda, TBK md.370 ile İcra İflas Kanunu md. 198'in kıyasen uygulanması suretiyle, lisans alanın iflası halinde sözleşmenin lisans veren tarafından sona erdirilebileceği kabul edilmektedir.⁴⁸⁰Taraflardan birinin iflası halinde lisans sözleşmesi ve kira sözleşmesinin iflas masası karşısında aynı durumda olacağı ifade edilmektedir.⁴⁸¹

Lisans alanın iflası halinde sözleşme kapsamında lisans verene ait haklar İİK kapsamında iflas masasına karşı devam edecektir.Lisans alan sözleşmeye konu olmuş patente üzerindeki hâkimiyetini kaybettiği gerekçesiyle uğradığı zararın tazmin edilmesini isteyebilir.Fakat iflas idaresince sözleşmenin devam ettirilmesi

⁴⁷⁴ Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,313

⁴⁷⁵ Oktay Özdemir,*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*,96

⁴⁷⁶ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*,298

⁴⁷⁷ Özsoy, *Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi*,186

⁴⁷⁸ Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,314

⁴⁷⁹ Özel,*Marka Lisansı Sözleşmesi*,206;Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*,299

⁴⁸⁰ Oktay Özdemir,*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*,96

⁴⁸¹ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*,299;Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*,96

durumunda lisans alanın uğradığı zararlarının tazminini talep etmesi söz konusu olmayacaktır.⁴⁸²

4.1.4.Sözleşmede Kararlaştırılan Sona Erme Sebeplerinin Gerçekleşmesi

Tarafların sözleşmede kararlaştırdıkları sona erme sebebinin gerçekleşmesi halinde patent lisans sözleşmesi sona erecektir.⁴⁸³

Bu sona erme sebepleri;lisans bedelinin zamanında ve tam ödenmemesi,sözleşme kapsamında üretim yapılacağı kararlaştırılmışsa bu üretimin kalite ve miktar bakımından yetersiz olması veya üretime zamanında geçilmemesi şeklinde olabilir.⁴⁸⁴

Taraflar belirli nedenleri sözleşmeyi sona erdiren hal olarak belirleyebilirler.Böyle bir durumda bozucu koşulun yer aldığı patent lisans sözleşmesi düzenlenmiş olacaktır.Bozucu koşulun gerçekleşmesi sona erme sebebi sayılacaktır.Bununla birlikte öğretide lisans sözleşmesinin bozucu koşulun gerçekleşmesiyle sona ereceğinin yazılı olarak hüküm altına alınması gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁸⁵Bozucu şartın gerçekleşmesiyle sona ermede herhangi bir irade açıklamasına gerek kalmadan doğrudan sözleşmenin sona ereceği de kararlaştırılabilir.Bozucu şart sözleşme kapsamında açıkça yer alabileceği gibi sözleşmenin amacından da çıkarılabilir.⁴⁸⁶

4.1.5. Sözleşmeden Dönme

Borcun ifa edilmemesi halinde tarafların yükümlülüklerini sona ereceğinin sözleşme kapsamında öngörüldüğü,tek taraflı irade beyanı gerçekleşen hukuki işleme sözleşmeden dönme adı verilir.Dönme hakkı geçmişe etkilidir.Bu nedenle tarafların ifa edilen edimlerin iadesi borcu doğmaktadır.Ayrıca bu hakkın kullanımı için sözleşmeden dönmeye yönelik iradenin sözleşmenin diğer tarafına ulaşması gereklidir.⁴⁸⁷

⁴⁸² Oktay Özdemir,*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*,96-97

⁴⁸³ Özel,*Marka Lisansı Sözleşmesi*,195

⁴⁸⁴ Ayiter,*İhtira Hukuku*,129

⁴⁸⁵ Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,326; Arbek, *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*,205

⁴⁸⁶ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*,294

⁴⁸⁷ Durak,*Patent Lisans Sözleşmesi*, 188

Patent lisans sözleşmesi kapsamında sözleşmenin tarafları dönme hakkını saklı tutan bir hüküm belirleyebilirler. Ancak olası bir uyuşmazlık durumunda ifa edilen edimlerin iadesinin nasıl gerçekleşeceğine yönelik hükümlerin yer alması önemlidir.⁴⁸⁸ Bir görüşe göre lisans sözleşmelerinin sürekli borç ilişkisi kuran niteliği gereği kural olarak sözleşmeden dönme söz konusu olamaz. Sözleşme henüz uygulama aşamasında geçmemişse ve sözleşmeden dönme hakkı tanıyan durumlar özellikle belirtilmişse sözleşmeden dönme mümkün olabilecektir.⁴⁸⁹

4.1.6. Patente Yönelik Hakkın Sona Ermesi

Patent hakkının sona ermesi; patent hakkına yönelik hükümsüzlük kararı verilmesi⁴⁹⁰, hak sahibinin ücretlerinin ödememesi sebebiyle hakkın sona ermesi, haktan vazgeçilmesi, hakkın gasbedilmesi veya hakkın süresinin dolması sebepleriyle gerçekleşebilir.⁴⁹¹

4.1.6.1. Patent koruma süresinin sona ermesi

Lisans sözleşmeleri açısından patent hakkına yönelik koruma süresi önem taşımaktadır. Çünkü koruma süresi bitiminde patent artık kamu malı olacak ve herkes faydalanabilecektir. Bu nedenle mevcut tekel hakkı ve bu tekel hakkı ile de patentin sağladığı faydaların işlevi kalmayacaktır.

Koruma süresi her ne kadar sona erse de taraflar patentin koruma süresinin dolması sonrasında sözleşmenin know-how sözleşmesi olarak devam edeceğine yönelik hüküm düzenleyebilirler.⁴⁹² Patent sona erdikten sonra kamu malı olacağından dolayı herkesin kullanımına açık hale gelecektir. Dolayısıyla böyle bir düzenleme olmasa bile lisans alan patentten yararlanabilecektir.⁴⁹³

⁴⁸⁸ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 198

⁴⁸⁹ Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 327

⁴⁹⁰ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 183; Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 94

⁴⁹¹ Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 206

⁴⁹² Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*, 136; Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 75

⁴⁹³ Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 189

4.6.1.2. Patent hakkından vazgeçilmesi

Patent üzerinde hak sahibi olan kişi lisans alanın rızasını da alarak patent hakkından vazgeçebilir. Vazgeçmenin patent hakkına yönelik geriye yönelik etkisi olmayıp⁴⁹⁴ bu hakkın ileriye etkili olarak sona ermesine neden olacaktır.⁴⁹⁵

Patent üzerindeki haktan vazgeçme kısmen veya tamamen olabilir. Tamamen vazgeçme durumunda patent hakkı sona ererken, kısmen vazgeçme halinde ise kalan kısımlar için patent hakkı devam edecektir. Ancak kısmen vazgeçme halinde patent takımıda yer alan istemlerin durumu kritik önem taşıyacaktır. Şöyle ki kalan istem unsurları ayrı bir patent konusu oluşturabilir veya vazgeçilen istemler patentin ana istemlerini oluşturabilir. Bu durum kalan istemlerin işlevsiz hale gelmesine neden olabilir. Kalan istemlerin ayrı bir patent konusu oluşturması halinde ise yeni bir başvuru yapılmasını gerekecektir.

Patent sahibinin mevcut hakkından vazgeçmesi kanunla düzenlenmiştir. Sicile kayıtlı hak sahiplerinin ve lisans sahiplerinin izninin olmadığı veya üçüncü bir kişinin patent üzerinde hak sahipliğine yönelik iddialarının olduğu durumlarda patent sahibi hakkından bu kişilerin izni olmadan vazgeçemeyecektir. Dolayısıyla lisans sözleşmeleri söz konusu olduğunda vazgeçebilme için lisans alanının rızası alınmalıdır.⁴⁹⁶

4.6.1.3. Hükümsüzlük

Patent başvuru süreçleriyle başlayan ve Türkpatent nezdinde yürütülen tescil işlemleri ile sıkı bir inceleme ve araştırma süreci yürütülmektedir. Bu inceleme ve araştırma sonucunda patent tescil belgesi alınsa dahi tescil belgesi ile kazanılan hakkın geçerliliği mutlak değildir. Buna göre hükümsüzlük nedenlerini bünyesinde barındıran patent hakkı her zaman hükümsüz kılınabilecektir.⁴⁹⁷

Hükümsüzlük halinin patent lisans sözleşmesine etkisi sözleşmenin yapılmış ve uygulanmış olması hali ile uygulanmamış olması durumuna göre değişiklik gösterecektir. Buna göre yapılmış ve uygulanmış lisans sözleşmelerine SMK md.139 ve SMK md.127 hükümleri, bunun dışındaki sözleşmelere ise başlangıçtaki

⁴⁹⁴ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 229

⁴⁹⁵ Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 317

⁴⁹⁶ Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 318

⁴⁹⁷ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 217

imkânsızlık hükümleri uygulanacaktır.Sözleşmeye uygulanacak hukukun tespitinde olayın somut özellikleri dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır.⁴⁹⁸Bu durumlarda ise farklı çözümler üretilmeye çalışılmıştır.Başlangıçtaki imkânsızlık hükümlerinin uygulanması,sonraki ifa imkânsızlığı,zapta karşı tekeffül hükümleri,hata ve hileye ilişkin hükümler bunlardan bazılarıdır.⁴⁹⁹

Hükümsüzlük halinin tespit edilmesi durumunda konusuz kalacak olan lisans sözleşmesi sona erecektir.⁵⁰⁰Bu kapsamda hükümsüzlüğe neden olunmasında sorumluluğu olan tarafın, zarar gören tarafa ait menfi zararların giderimini sağlamalıdır.Ancak lisans alan sözleşme konusu hakka yönelik hükümsüzlüğü gerektiren bir durum olduğunu sözleşme esnasında biliyorsa herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaktır.⁵⁰¹

4.6.1.4.Patentin gasbı

Patent lisans sözleşmelerinde lisans verenin gerçek hak sahibi olmadığı yani başkasının patent hakkını gasbederek lisans sözleşmesi yapması ve bu gasbın tespit edilmesi halinde patent lisans sözleşmesi sona erecektir.Bu durumda bahse konu patent üzerinde yetkisiz kişiler tarafından hak tesis edilmesi söz konusudur.Yetkisiz kişiler tarafından yapılan işlemler ise geçersiz sayılacaktır.Böyle bir durumda ise patentin gasbı halinde sözleşme kapsamında lisans alanın lisans üzerindeki hakkının ne olacağı sorunu gündeme gelecektir.⁵⁰²SMK md.111/5 gereği patent hakkı sahibinin patentin gasbı nedeniyle değişmesi halinde lisans alanın sözleşmeden doğan hakkı sona erecektir.Bu sebeple patent lisans sözleşmesi de sona erecektir.Ancak anılan durumun gerçekleşmesi iyi niyetli ve sicildeki kayda güvenerek sözleşme akdeden lisans alanı zor duruma düşürebilecektir.Bu durum karşısında lisans alan iyi niyetli olarak edebilecektir.⁵⁰³

⁴⁹⁸ Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,344

⁴⁹⁹ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*,189-194

⁵⁰⁰ Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,336

⁵⁰¹ Ongan,*Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*,88; Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,346

⁵⁰² Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,355

⁵⁰³ Özsoy, *Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi*,175; Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,356

4.6.1.5. Patent'in yıllık ücretlerinin ödenmemesi

SMK md.140 gereği yıllık ücretlerin öngörülen sürelerde ödenmemesi sona erme nedeni olarak sayılmıştır. Buna göre SMK md.101/2 kapsamında "*Patent başvurusu veya patentin korunması için gerekli olan yıllık ücretler, patentin koruma süresi boyunca, başvuru tarihinden itibaren ikinci yılın sona erdiği tarihte ve devam eden her yıl vadesinde ödenir.*" şeklinde yer alan hüküm gereği patent korumasının ve patent hakkının devamı için yıllık ücretlerin ödenmesi gerekmektedir.

4.1.7 Aşırı İfa Güçlüğü ve İşlem Temelinin Çökmesi

Ticari faaliyetler içerisinde riskin her zaman var olduğu tartışmasızdır. Bu faaliyette bulunan kişilerin, bu riskleri öngörerek bunlara göre bir iş faaliyeti gerçekleştirmesi gerektiği kabul edilmektedir. İş yaşamının her safhasında farklı türlerde sözleşmeler karşımıza çıkmaktadır. Sözleşme yaparken de tarafların mevcut ve olabilecek riskleri göze almaları gerektiğini ifade edebiliriz. Ancak tarafların sözleşme yaparken risk alması, bu riskin getirdiği yükümlülükleri her zaman üstlenmesi gerektiği anlamına gelmez.⁵⁰⁴ Ticari hayatın içerisinde yer alan risklerin taraflar arasında hakça paylaşılması gerektiği, kurulan sözleşmeye dayalı ilişkilerin sonraki zamanlarda değişebileceği ve söz konusu risklerin de birlikte yüklenilmesi gerektiği ifade edilmektedir.⁵⁰⁵

Her durumda taraflardan yükümlülüklerini yerine getirmesi beklenemez. Sözleşmeyi katlanılamaz hale getiren durumlar olarak isimlendirilen böyle bir durum yaşanması halinde tarafların yükümlülüklerini yerine getirmelerine yönelik özel bir istisna öngörülmüştür. TBK md. 138 ile düzenlenmiş aşırı ifa güçlüğü durumu bu özel istisnalardan biridir. Aşırı ifa güçlüğü'nün varlığını kabul edebilmek birtakım şartlar gerekmektedir. Bu şartlar borçludan kaynaklanmayan bir nedenle sözleşmeden sonra borcun ifası istenemeyecek bir durum oluşması, edimlerin ifasının henüz gerçekleşmemiş veya haklar saklı tutularak ifa edilmiş olması olarak ifade edilmektedir. Ayrıca bu şartlar taraflarca öngörülemeyen ve öngörülmesi de beklenemeyecek olağanüstü durumların ortaya çıkması halinde uygulanacaktır. Uygulama için ise hâkimden öncelikle sözleşmenin uyarlanması talep

⁵⁰⁴ Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, 213

⁵⁰⁵ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 201

edilmelidir.Sözleşmenin değişen koşullara uyarlamasının mümkün olmaması durumunda sözleşmeden dönme hakkı uygulama alanı bulabilecektir.⁵⁰⁶

Dikkat edilmesi gereken husus taraflardaki değişikliklerin bir taraf için katlanılamaz bir hal alması olup sadece beklentinin gerçekleşmemiş olmasının sözleşmenin geçerliliğini etkilemeyeceğidir.Anılan durum sözleşmenin varlığının bir taraf için aşırı bir biçimde yararlanmaya neden olmasının hukuk düzenince korunmamasını ifade etmektedir.⁵⁰⁷

Sözleşmede belirlenen edimlerin yerine getirilmemesi hukuki veya maddi sebeplerden dolayı olabilecektir.⁵⁰⁸Böyle bir durumda yapılması gereken uyarlama davası açmaktır.Uyarlama davasıyla sözleşmenin yeni koşullara adapte edilerek bozulan dengenin tesisi amaçlanmaktadır.Anılan dava türü lisans alan veya lisans veren tarafından açılabilir.Tarafların sözleşmede yer alan hükümlere karşı sadakat yükümlülükleri vardır.Ancak sözleşmenin kurulduğu sıradaki koşulların zamanla değişmesi nedeniyle sözleşme hükümlerine sadık kalmak taraflardan biri için ağır bir yükümlülük haline gelebilir.Bu durum işlem temelinin çökmesi neden olmaktadır.⁵⁰⁹

Anılan durum sadece taraf davranışlarıyla değil bunların dışındaki olaylar neticesinde de gerçekleşebilir.Örneğin; teknolojinin hızla gelişmesi nedeniyle üretimi yapılan patentli ürünün daha işlevsel bir modeli piyasaya sürülmüş olabilir ve bu modele aşırı bir rağbet gösterilmiş olabilir.Bir süre sonra piyasada satılmayan bir ürün haline gelen lisans alanın pazarladığı patentli ürün nedeniyle sözleşmedeki lisans bedeli artık ödenemeyecek hale gelebilir.Sözleşme kapsamında karşılıklı edimler arasındaki dengenin bozulmuş olması ya da tarafların sözleşme ile belirlenen amaçlarına ulaşma olanağının ortadan kalkması ile işlem temelinin çökmesi gerçekleşmiştir.Böyle bir durumda işlem temelinin çökmesi sebebiyle sözleşme sona erdirilebilecektir.⁵¹⁰

4.2.Sözleşme Kapsamında Taraflar Arasındaki Uyuşmazlıklar

Patent hakkı ile ilgili olarak uyuşmazlık konularından biri de hiç şüphesiz lisans sözleşmeleri kapsamında yaşanan uyuşmazlıklardır.Tarafların sözleşmeye

⁵⁰⁶ Topçu,*Patent Lisans Sözleşmeleri*, 213

⁵⁰⁷ Özel,*Marka Lisansı Sözleşmesi*,201

⁵⁰⁸ Kılıçoğlu,*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*,692;Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,329

⁵⁰⁹ Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,328

⁵¹⁰ Ortan,*Patent Lisans Sözleşmesi*,301-302

bağlı olarak çeşitli hak ve yükümlülükleri bulunmaktadır. Uyuşmazlıklar ise bu hak ve yükümlülüklerin gereği gibi yerine getirilmemesinden kaynaklanmaktadır.⁵¹¹ Sözleşmeye dayalı lisans konusunda uyuşmazlıklar tarafların sözleşmeye dayalı hak ve yükümlülüklerinden kaynaklanabileceği gibi SMK kapsamında yer alan yükümlülüklerden de kaynaklanabilir. Lisans sözleşmelerinden doğan çekişmeler öncelikle TBK ilkelerine ve sözleşmenin şartlarına göre çözümlenecek olup patent hukuku ilkeleri de gözetilerek gerektiğinde teknik uzman görüşüne başvurmak suretiyle de çözümlenmelidir.⁵¹² Sözleşme kapsamında çekişmeler daha çok iki tarafın sözleşmeden doğan borç ve yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmediklerinden kaynaklanmaktadır.⁵¹³

SMK md.127'de lisans verenin patente konu işlemleri yapmaya yetkili olmadığına anlaşılmaması halinde ilgililere karşı sorumlu olacağı ifade edilmektedir. İlgililer ifadesinden lisansı devralanlar, lisans ve alt lisans alanlar ile patent hakkının geçersizliğinin etkilediği tüm kişiler anlaşılmalıdır.⁵¹⁴

Uygulamada lisans sözleşmelerinden kaynaklı uyuşmazlıkların çoğunluğu lisans bedeline yönelik anlaşmazlıklardan kaynaklanmaktadır.⁵¹⁵ Bu anlaşmazlıklar kapsamında patentin hükümsüz olduğuna yönelik gerekçelerin de öne sürüldüğü görülmekle beraber tarafların tacir olması halinde bu gerekçenin mahkemeler nezdinde kabul edilemeyeceği belirtilmektedir.⁵¹⁶ Lisans bedelinin nisbi yöntemle kararlaştırıldığı durumlarda bedelin hesaplanması bakımından sorunlar yaşanmakta ve taraflarca bu durum yargı önüne taşınmaktadır.⁵¹⁷ Bu sorunun aşılması için tarafların şeffaf ve dürüst hareket etmesi önem arz edecektir. Bu kapsamda lisans alanın ticari defterlerini lisans verenin incelemesine açması ve bu durumun lisans sözleşmesinin hükümlerinde yer alması olası sorunların önüne geçecektir. Bu amaçla lisans alanın belirli dönemlerde lisans verene rapor sunacağı sözleşmede kararlaştırılabilir. Anılan hükümlere aykırılık halinde cezai yaptırım uygulanacağının kararlaştırılması ve sözleşme tarafları arasındaki şeffaflık, olası uyuşmazlıkları asgari seviyeye indirecektir.⁵¹⁸

⁵¹¹ Köker-Yalçiner, *Patent ve Faydalı Modelden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar*, 397

⁵¹² Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 207

⁵¹³ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 223

⁵¹⁴ Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 225

⁵¹⁵ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2022/1644, (09 Mart 2022)

⁵¹⁶ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/5316, (25 Eylül 2023)

⁵¹⁷ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/2385, (11 Şubat 2014)

⁵¹⁸ Akdemir Kamalı vd., "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar", 26

Lisans sözleşmesinde belirtilen kullanım bedelinin ödenmemesinin yanında,patent kullanım kapsamını aşılması,yetkisiz olarak başkasına kullandırma,gizlilik yükümlülüğünün ihlâli,lisans verenin üretim için zorunlu olan teknik desteği sağlamaması gibi haller çekişmeye yol açmaktadır.⁵¹⁹Lisans alanın sözleşme kapsamında kısıtlandığı şartları ihlâl etmesi örneğin lisans alanın yetkilendirilmemesine rağmen alt lisans vermesi sözleşmeye aykırılık oluşturmaktadır.⁵²⁰

Lisans alanın sözleşmeye aykırı kullanımı ise ayrıca patent hakkına tecavüz fiilini oluşturmaktadır.SMK md. 141/-d kapsamında *"Patent veya faydalı model sahibi tarafından sözleşmeye dayalı lisans veya zorunlu lisans yoluyla verilmiş hakları izinsiz genişletmek veya bu hakları üçüncü kişilere devretmek"* tecavüz sayılan fiillerden biridir.Buna göre sözleşmede yer almamasına rağmen alt lisans vermek veya kendisinin yapmaya yetkili olduğu ve sözleşmede yüklenilen işin bizzat kendisi tarafından yapılacağını beyan eden lisans alanın, yüklendiği işi bir başkasına yaptırması gibi hallerde lisans hakkının genişletilmesi ve devri söz konusu olacağından tecavüz fiili oluşacaktır.

Sözleşmede yer alan edimlerin ifası nedeniyle de uyumsuzluklar yaşanmaktadır.⁵²¹Somut bir uyumsuzlukta öncelikle tarafların sözleşme ile üstlendikleri şartların emredici hukuk kurallarına aykırı olup olmadıkları tespit edilmelidir.Kanunda boşluk olduğu durumda örf ve âdete göre bu da yoksa genel hükümlere göre değerlendirme yapılmalıdır.⁵²²

Yargıtay 11.H.D. tarafından patent lisansından doğan hakların aşılması,sözleşmeye aykırılık,patente tecavüzün önlenmesi ve tazminat istemlerinin değerlendirildiği kararda özetle;

"Taraflar arasında 3.kişilerle alt lisans yapma konusunda yetki içeren bir lisans sözleşmesi yapılmıştır.Bu sözleşme hükümlerine istinaden lisans alan tarafından alt lisasn sözleşmesi yapılmıştır.Anılan sözleşmeler neticesinde lisans alanın hem alt lisan alana karşı yükümlülüklerinin olduğu, alt lisans alana karşı yükümlülüklerin

⁵¹⁹ Güneş,Sinai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku,224

⁵²⁰ Armağan Ebru Yüksel Bozkurt,Patent Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları,(Ankara: Yetkin Yayınları,2009),103; Güneş,Sinai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku,224;Ortan,Patent Lisans Sözleşmesi,106-107

⁵²¹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/7022, (11 Kasım 2019)

⁵²²İbrahim Kaplan,Hâkimin Sözleşmeye Müdahalesi,(Ankara: Yetkin Yayınları, 2007), 110; Güneş,Sinai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku,213.

*ihlâli nedeniyle tazminat ödemesine ve asıl sözleşmede lisans verene karşı cihazların mevcut haliyle aynen teslimine”karar verilmiştir.*⁵²³

Patente ilişkin ihlâl davası neticesinde; patente yönelik hakkın sınırlandırılması taraflar arasındaki sözleşme sonrasında gerçekleşmesi halinde lisans alan sözleşmeyi feshedebilecek veya lisans bedelinin indirilmesini talep edebilecektir.⁵²⁴

Açılan dava ile birlikte davacı hak sahibi olduğu patente yönelik prototip veya ürünlerin günün teknolojisine göre aynen iadesi, cihaz ve yazılımların kullanımının durdurulması önlenmesi, maddi-manevi tazminat gibi istemlerde bulunabilecektir.

Lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biri de sözleşmenin sicile kaydedilmesi gerekliliğidir. Bildirici nitelikte olan bu işlem yapılmadıkça anılan hak iyi niyetli olmak kaydıyla üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyecektir.⁵²⁵ Bu kapsamda açılacak davada iyi niyetini ispatlayan üçüncü kişi yaptırımdan kurtulabilecektir.

Daha önceki bölümde zorunlu lisans ile bilgi verildiğinden tekrar olmaması adına kısaca bahsedilecektir. SMK md.129 vd. maddelerde zorunlu lisans ele alınmıştır. Bu kapsamda ilgili madde kapsamında yer alan koşullar olduğu takdirde ilgili makamlardan zorunlu lisans talep edilebilecektir.

4.2.1. Uyuşmazlıklar Kapsamında Başvurulabilecek Hukuki Yollar

Patent belgesi almak ile kazanılan hakların ihlâlüne karşı takip ve önleme konusundaki yetkili, hak sahipleridir. Hak sahibi veya bu kişilerce yetkilendirilmiş kişiler haklarını yargı önünde arayacaklardır. SMK hükümleri uyarınca patent hakkından doğan uyuşmazlıkların çözümü ise adli yargıda gerçekleşmektedir.⁵²⁶ Lisans sözleşmeleri karşılıklı hak ve borçlar doğuran sözleşmelerdir. Bu konuda sınai hakka dair çekişmelerde ihtisas mahkemelerinin görev alanındadır.⁵²⁷

⁵²³ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 227 ; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K.2012-17666, 2014-8270, (02 Mayıs 2014)

⁵²⁴ Yüksel, *Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku*, 110; Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 205

⁵²⁵ Köker-Yalçiner, *Patent ve Faydalı Modelden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar*, 398

⁵²⁶ Köker-Yalçiner, *Patent ve Faydalı Modelden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar*, 273-274

⁵²⁷ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 216

Hak sahibi patent hakkına yönelik tecavüz fiili gerçekleştiği takdirde hukuk davası açabilir.Hak sahibinin birden fazla olması halinde ise SMK md.112/1-ç’de yer alan

"Birlikte yapılan patent başvurusu veya alınan patentin sağladığı hakların herhangi bir şekilde tecavüze uğraması hâlinde üçüncü kişilere karşı hukuk davası açabilir. Diğer hak sahiplerinin davaya katılabilmeleri için, durum, davayı açan tarafından davanın açıldığı tarihten itibaren bir ay içinde kendilerine bildirilir" hükmü uygulama alanı bulacaktır.

Sözleşme kapsamında lisans alana da patent hakkına yönelik tecavüz fiili gerçekleştiğinde dava açma hakkı SMK md.158 gereği tanınmıştır.Buna göre sözleşmenin inhisari olarak düzenlendiği durumda aksi sözleşmede kararlaştırılmadıkça lisans alan tarafından doğrudan hukuk davası açılabilecektir.İnhisari olmayan sözleşmeler kapsamında ise lisans alan hak sahibine yapacağı bildirimle dava açabilecektir.

Yukarıda sayılan durumların tamamında patent SMK kapsamında koruma altındadır.Patent koruma süresi sona erdiğinde SMK kapsamında sağlanan koruma da kendiliğinden sona erecektir.Ancak yine de hak sona ermiş olsa bile haksız rekabet kapsamında dava açılabilecektir.Yargıtay 11. HD. vermiş olduğu bir kararda özetle;

"Her ne kadar hükümsüzlük nedeniyle faydalı model koruma süresi sona ermiş olsa da ve hükümsüzlük neticesinde faydalı modelle korunan buluş artık toplumun malı olsa da sayın mahkemenin davalı tarafça üretimi yapılan davaya konu ürünlerin üretim faaliyetinin 6102 Sayılı TTK'nın 54 vd. maddeleri kapsamında düzenlenen haksız rekabet oluşturup oluşturmayacağının da değerlendirilerek karar vermesi" gerektiğini belirtmiştir.⁵²⁸

Anılan karar ise koruma süresinin bitmesiyle beraber patent hakkının sağladığı yetkilerin de sona ereceği ve patentin kamu malı vasfına haiz olacağı gerekçeleriyle eleştirilmiştir.⁵²⁹

4.2.1.1.Geçici hukuki korumalar

Yargılama neticesinde sonuca ulaşmanın belirli bir zamansal süreci gerektirdiği bilinmektedir.Ancak yargısal süreçlerin uzun bir zamana yayılması

⁵²⁸ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi (Yargıtay),K.2014/12813, (03 Temmuz 2014); Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,312

⁵²⁹ Sarı,*Patent Lisans Sözleşmesi*,312

mağdur taraf için olumsuz bir etki oluşturmaktadır. Olumsuz etkilerin, telafisi güç zararlara neden olmaması ve olası hak kayıplarının önüne geçilmesi adına geçici hukuki korumalar öngörülmüştür. Bu koruma türleri tedbir niteliğinde olup asıl hak bakımından bir karar teşkil etmemektedir. Amaç etkili bir hukuki koruma sağlamaktır.⁵³⁰

Yargılamanın amacına ulaşmasını engellemek amacıyla taraflar yargılama süreçlerinde bir takım faaliyetlerde bulunabilirler. Bu durumda davayı kazanan taraf dava konusunu oluşturan şeyi bu faaliyetler nedeniyle kaybedebilecektir.⁵³¹

Patent hakkından doğan uyuşmazlıklar kapsamında bu korunmanın sağlanması ise ihtiyati tedbir ve delil tespiti ile mümkündür. Bu iki geçici koruma dava öncesi ve davanın görüldüğü sırada yapılabilmektedir. Davaya konu bir mal veya hak üzerinde tedbir konularak güvence altına alınması ihtiyati tedbir ile davanın karara bağlanması için gerekli delillerin kaybolmasının önlenmesi ise delil tespiti ile mümkündür. Dava konusu şeyin koruma altına alınmasıyla dava sonunda alınacak kararın uygulanmasının sağlanması ihtiyati tedbir ile delillerin korunarak sağlıklı bir karar alınması ise delil tespiti ile sağlanmaktadır.⁵³²

4.2.1.1.1. İhtiyati tedbir

Dava açılması ile davanın nihai olarak sonuçlanması arasında geçen zaman dilimi uzun bir süre olabilmektedir. Uzun süren yargılamalar nedeniyle tarafların haklarını korumak amacıyla sağlanan hukuki koruma yollarından biri ihtiyati tedbirdir.⁵³³

Bu hukuki koruma yoluna başvurulması patentten doğan hakların ihlâli ile ilgili olarak açılan davalar bakımından yaygındır. Nihayetinde patent hakkından doğan hakları ihlâl edilen veya ihlâl edilmesi durumu ile karşı karşıya kalan kişilerin sahip oldukları hakların devamı için bu koruma şarttır.⁵³⁴

Hukuk Muhakemeleri Kanunu md. 389 kapsamında ihtiyati tedbirin şartları açıklanmıştır. Buna göre anılan şartlar "*Mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme*

⁵³⁰ Nilüfer Albuz, *Marka Hukukunda Geçici Hukukî Korumalar*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 4

⁵³¹ Hakan Pekcanitez vd., *Medeni Usûl Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2011), 711

⁵³² Albuz, *Marka Hukukunda Geçici Hukukî Korumalar*, 7

⁵³³ Albuz, *Marka Hukukunda Geçici Hukukî Korumalar*, 10

⁵³⁴ Köker-Yalçın, *Patent ve Faydalı Modelden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar*, 405

nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâlleri" şeklinde sayılmaktadır.

HMK md.390 gereğince dava açılmadan önce görevli ve yetkili esas mahkemeden talep edilebilen ihtiyati tedbir; dava açıldıktan sonra ise asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilir. Bu kapsamda ihtiyati tedbir talep eden taraf ihtiyati tedbir sebebinin ve buna yönelik haklılık gerekçelerini yaklaşık olarak ispat etmekle mükelleftir.

SMK md. 159 kapsamında ihtiyati tedbir ve niteliğine yönelik özel hükümlere yer verilmiştir. Buna göre ihtiyati tedbir talebi "*Kişiler, dava konusu kullanımın, ülke içinde kendi sınai mülkiyet haklarına tecavüz teşkil edecek şekilde gerçekleşmekte olduğunu veya gerçekleşmesi için ciddi ve etkin çalışmalar yapıldığını ispat etmek şartıyla*" mahkemeden talep edilebilecektir.

Maddenin devamında ihtiyati tedbirin ;

- "i) Davacının sınai mülkiyet hakkına tecavüz teşkil eden fiillerin önlenmesi ve durdurulması,
- ii) Sınai mülkiyet hakkına tecavüz edilerek üretilen veya ithal edilen tecavüze konu ürünlere, bunların üretiminde münhasıran kullanılan vasıtalar ya da patenti verilmiş usulün icrasında kullanılan vasıtalar, tecavüze konu ürünler dışındaki diğer ürünlerin üretimini engellemeyecek şekilde, Türkiye sınırları içinde veya gümrük ve serbest liman veya bölge gibi alanlar dâhil, bulundukları her yerde elkonulması ve bunların saklanması.
- iii) Herhangi bir zararın tazmini bakımından teminat verilmesi." tedbirlerini kapsaması gerektiği hüküm altına alınmıştır.

4.2.1.1.2. Delil tespiti

Açılmış veya açılması planlanan bir davayla ilgili delillerin önceden toplanarak güvence altına alınmasını sağlamak amacıyla yapılan geçici koruma tedbiri delil tespittir.⁵³⁵

HMK md.400 gereği;

"Taraflardan her biri, görülmekte olan bir davada henüz inceleme sırası gelmemiş yahut ileride açacağı davada ileri süreceği bir vakıanın tespiti amacıyla keşif yapılması, bilirkişi incelemesi yaptırılması ya da tanık ifadelerinin alınması gibi

⁵³⁵ Cenk Akil, "Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemelerce Yapılan Delil Tespiti", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 58/1, (2009), 2

işlemlerin yapılmasını talep edebilir. Delil tespiti istenebilmesi için hukuki yararın varlığı gerekir. Kanunda açıkça öngörülen hâller dışında, delilin hemen tespit edilmemesi hâlinde kaybolacağı yahut ileri sürülmesinin önemli ölçüde zorlaşacağı ihtimal dâhilinde bulunuyorsa hukuki yarar var sayılır." hükmü uygulama alanı bulacaktır.

Delil tespiti yoluna dava açılmadan da başvurulabilir. Bu konuda görevli ve yetkili mahkeme HMK md. 401 kapsamında belirlenmiştir. Buna göre;

"Henüz dava açılmamış olan hâllerde delil tespiti, esas hakkındaki davaya bakacak olan mahkemeden veya üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenilecek kişinin oturduğu yer sulh mahkemesinden istenir. Dava açıldıktan sonra yapılan her türlü delil tespiti talebi hakkında sadece davanın görülmekte olduğu mahkeme yetkili ve görevlidir." hükmü uygulanmaktadır.

Delil tespiti talebi patent sahiplerinin yan sıra patent hakkından doğan haklardan faydalanan kişiler tarafından da yapılabilir. Delil tespitinin konusu maddi olaylar olup sözleşmeye dayalı veya zorunlu lisans yoluyla verilen hakların genişletildiğinin tespiti talebi bu maddi olaylardan biridir.⁵³⁶

4.2.1.2. Mahkemelerin görev ve yetkisi

SMK kapsamında gerek patent ve faydalı model ile ilgili bölümlerinde gerekse de ortak hükümler bölümünde ceza davalarına yer verilmemiştir.⁵³⁷ SMK md.156 gereği yetkili mahkeme bir ihtisas mahkemesi olan fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesidir. İhtisas mahkemesi olmayan yerlerde ise bu mahkemelerin görev alanına giren davalara o yerdeki Asliye Hukuk Mahkemelerince bakılmaktadır.

Yetki bakımından ise davanın hak sahibi ve üçüncü kişiler tarafından açılmasına göre bir ayırım yapılmıştır. Buna göre SMK md.156/3 gereğince "*Sınai mülkiyet hakkı sahibi tarafından, üçüncü kişiler aleyhine açılacak hukuk davalarında yetkili mahkeme, davacının yerleşim yeri veya hukuka aykırı fiilin gerçekleştiği yahut bu fiilin etkilerinin görüldüğü yer mahkemesidir.*"

SMK md.156/5 gereğince "*Üçüncü kişiler tarafından sınai mülkiyet hakkı sahibi aleyhine açılacak davalarda yetkili mahkeme, davalının yerleşim yerinin bulunduğu yer*

⁵³⁶Şehirali, *Patent Hakkının Korunması*, 149, Köker-Yalçiner, *Patent ve Faydalı Modelden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar*, 411

⁵³⁷ Köker-Yalçiner, *Patent ve Faydalı Modelden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar*, 413

mahkemesidir".Davacının Türkiye’de yerleşim yeri bulunmaması halinde ise yetkili mahkeme SMK md.156/4 gereği "Davanın açıldığı tarihte sicilde kayıtlı vekilin işyerinin bulunduğu yerdeki ve eğer vekillik kaydı silinmişse Kurum merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemedir."

4.3. Patent Lisans Sözleşmelerinin Ticari Hayattaki Yeri ve Önemi

4.3.1.Patent Lisans Sözleşmesinin İşlevleri

Buluş faaliyetinde bulunan buluş sahibi bu süreçte yoğun bir emek sarfetmekte ve para harcamaktadır.Buluşun patent sürecinde açıklanmasıyla toplumsal bir fayda elde edilirken aynı zamanda buluş sahibine tanınan haklarla buluş sahibine bir bedel verilmektedir.⁵³⁸Anılan bu bedel ise hukuk düzeni tarafından belirli bir süre buluşun koruma altına alınması ve hak sahibinin buluşunu istediği takdirde ticari olarak kullanmasını sağlama olarak anlaşılmalıdır.

Buluşa yönelik olarak verilen patent tescili, buluşa yönelik sağlanan yasal korumanın ötesine geçerek teknolojik bir araç halini almıştır.⁵³⁹Patent lisans sözleşmesi teknoloji temelli ulusal ve uluslararası ticaretin önemli bir parçası olmuş ve teknoloji transferi konusunda kullanılan yaygın bir unsur haline gelmiştir.⁵⁴⁰

4.3.1.1. Teknoloji transferi sağlama işlevi

Küreselleşme ile birlikte sınırların anlamının değişmesi hatta bir nevi anlamsızlaşması ve rekabet ortamının dijitalleşmesi sonucunda daha artan bir duruma dönüşmesi firmaları daha farklı girişimlerde bulunmaya itmektedir.Bu durum firmaları ve hatta ülkeleri sürekli değişen ve gelişen bu pazar yapısı karşısında bilgiye ulaşmaya yöneltmektedir.Sürdürülebilir ekonomik büyümeyi hedefleyen firmalar gelişen teknolojinin gerisinde kalmamak,rekabet anlamında üstünlük kurabilmek için inovasyon faaliyetlerinde bulunmalıdırlar.İnovasyon adına en önemli faaliyet ar-ge faaliyeti olup bu harcamalara yönelik kaynak ayırma ihtiyacı artmaktadır.

Türkiye’de Gayri Safi Yurt içi Hasıla (GSYH) içindeki araştırma geliştirme harcamalarına ayrılan pay yükselmiş, patent başvuru sayıları artmıştır.Ancak

⁵³⁸Şehirli, *Patent Hakkının Korunması*, 47

⁵³⁹Durak,*Patent Lisans Sözleşmesi*,5

⁵⁴⁰Badur Emel vd.,*"Patent Lisans Sözleşmelerinde Taraf Değişikliği "*,36

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) ülkelerine göre kıyasla istenilen düzeyde yüksek teknoloji ve inovasyon seviyesine ulaşamamıştır.⁵⁴¹

Türkiye ve on beş Avrupa Birliği ülkesini kapsayacak şekilde ar-ge faaliyetleri ile inovasyon ve ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkiye yönelik yapılan araştırma neticesinde ar-ge ve patent harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etki oluşturduğu sonucuna varılmıştır.⁵⁴² Bir diğer çalışma yabancı sermaye yatırımı ile inovasyon değişimlerine yönelik deneysel bir araştırmadır. Araştırma sonucunda patent sayısı ile yabancı sermaye yatırımları arasında pozitif bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.⁵⁴³

Günümüzde teknolojiye yönelik yatırımların artması patentlerin önemini artırmaktadır. Mevcut rekabet ortamında geri kalmamak ve ekonomik büyümenin sağlanması isteği ticari işletmelerin bilişim ve teknolojiye daha fazla yatırım yapmasına neden olmaktadır. Bilginin değer kazandığı tüm bu süreçlerde ar-ge çalışmalarına daha fazla kaynak ayrılmalıdır.⁵⁴⁴

4.3.1.2. Ekonomik yönden işlevi

İşletme envanterine kaydedilen maddi varlıkların yanında, gayrimaddi mal varlığı olarak fikri haklar da yer almaktadır. Önemli bir gayri maddi mal olan patent hakkı veya başvurusu toplam sermayede önemli bir yer tutabilecektir. İşletmelerin sahip olduğu ve rekabet gücü açısından önemli bir yer teşkil eden patent, ekonomik olarak önemli bir değer ifade etmektedir.⁵⁴⁵

Patent lisans sözleşmeleri ile sanayi alanında bilginin alışverişe çıkması, dış ticarete konu olması veya teknolojinin dolaşıma girmesi bu yolla mümkün hale gelmektedir. Güçlü tekel hakları sağlayan ve uluslararası alanla uyumlu hale getirilmiş olan patent haklarının yatırımlarla doğrudan ilgisi bulunmaktadır. Patent

⁵⁴¹ Bilal Özden, vd., "Türkiye'de İnovasyon ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki", *Ekonomi Siyaset Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4/10 (Haziran 2020), 54

⁵⁴² Ahmet Gülmez vd., "Ar-Ge & İnovasyon ve Ekonomik Büyüme: Türkiye ve AB Örneği İçin Dinamik Panel veri Analizi", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14/2 (2014), 1

⁵⁴³ Faruk Mike vd., "Altyapı ve İnovasyon Değişimlerinin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Uygulama", *The Journal of Academic Social Science*, 3(12), 2015, 372

⁵⁴⁴ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 63

⁵⁴⁵ Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 201

veya patent lisansları ciddi bir pazar payı avantajına gelmekte, rekabet anlamında önemli katkılar sağlamaktadır.⁵⁴⁶

4.3.1.3. İşletmelerin ekonomik güç birliği kurmalarına yönelik işlevi

Ekonomik ve teknik yönü bulunan patent hakkının patent lisansı sözleşmeleri ile birleştikleri görülmektedir. Lisans sözleşmesinin arka planında taraflar mevcut çıkarları doğrultusunda ortaklık kurmaktadır.⁵⁴⁷ Bu durum karşılıklı lisans veya çapraz lisans olarak isimlendirilmektedir. Tarafların mevcut ekonomik varlıklarını güçlendirmek için karşılıklı lisans sözleşmesi yoluyla sahip oldukları teknolojik imkânların değişimini sağlamaları bu kapsamda örnek olarak verilebilir.⁵⁴⁸

4.3.1.4. Piyasada hâkimiyet kurma işlevi

Lisans sözleşmesi ile patent hakkı sahibi patentten doğan haklarını rekabet hukuku bağlamında en iyi şekilde kullanma hakkı elde ederken⁵⁴⁹ lisans alanın piyasada hâkim olmasına da neden olabilecektir.⁵⁵⁰

Lisansa konu patente yönelik olarak sır saklama yükümlülüğü olan lisans alanın, ticari ilişkiler ve rekabet etme gücünün artırılması adına sözleşme ilişkilerinin saklı tutulmasına yönelik yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün kapsamının sözleşme ile belirlenmesi yaşanacak olumsuzlukları azaltacak niteliktedir.⁵⁵¹

4.3.1.5. Sulh işlevi

Patente ilişkin uyuşmazlıklarda uzun süren yargılama süreçleri yerine taraflarca dava konusu ile ilgili olarak lisans sözleşmesi yapılması uyuşmazlığı sona erdirici mahiyettedir.⁵⁵²

⁵⁴⁶Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 206

⁵⁴⁷Ayiter, *İhtira Hukuku*, 108; Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 6

⁵⁴⁸Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 6

⁵⁴⁹Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 9

⁵⁵⁰Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 36-37

⁵⁵¹Yüksel, *Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku*, 106

⁵⁵²Özsoy, *Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi*, 18

Patentin hükümsüzlüğüne ilişkin uyuşmazlıkların çoğunun temelinde karşı tarafı lisans sözleşmesi yapılmasına zorlamak olduğu ileri sürülmektedir. Patentinin hükümsüzlüğüne neden olacak bir açıklama patent sahibini açıklanan dava ile zor duruma düşürebilecektir. Böyle bir karara engel olmak istenilmesi patent sahibini karşı tarafa lisans vermeye yönelik teklif sunmaya zorlayabilmektedir.⁵⁵³

Yargıtay bir uyuşmazlık ile ilgili olarak, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında, *"Eseri izinsiz kullanılan kişinin tazminat talep etmesiyle, dava konusu edilen ihlallerle sınırlı olmak üzere taraflar arasında farazî sözleşme ilişkisinin varlığını kabul edilerek zımni lisans sözleşmesinin doğduğuna"* karar vermiştir.⁵⁵⁴

4.3.1.6. Tazminat belirleme işlevi

Hak sahibinin uğradığı zararın tespiti yönelik SMK md.151/2-c kapsamında *"Sinai mülkiyet hakkına tecavüz edenin bu hakkı bir lisans sözleşmesi ile hukuka uygun şekilde kullanmış olması hâlinde ödemesi gereken lisans bedeli"* değerlendirilerek yoksun kalınan kazanç belirlenebilir. Bu belirleme hak sahibinin talebi doğrultusunda gerçekleşir. Ayrıca aynı maddenin beşinci fıkrasına göre patent haklarına tecavüz hâlinde, mahkeme tarafından patent sahibinin patenti kullanma yükümlülüğünü yerine getirmemiş olduğu kanaatine varılması halinde yoksun kalınan kazancın bu yöntemle göre hesaplanacağı hüküm altına alınmıştır.

4.3.1.7. Diğer işlevler

Ticari işletme sahiplerinin en önemli hedefi mallarını ve hizmetlerini daha geniş bir bölgede tüketicilere ulaştırarak ekonomik olarak ilerleme kaydetmektir. Patent sahibi işletmenin patentli ürün ya da usullerini daha geniş bölgede tüketicilere sunmasının bir yolu şube açmaktır. Diğer bir yolu ise lisans sözleşmesidir.⁵⁵⁵

Hak sahibi tarafından patentin değerlendirme imkânı olmadığı durumlarda patent hakkını kaybetmemek için patentin kullanımının üçüncü kişiye bırakılması lisans sözleşmesinin işlevlerinden biridir. Ayrıca patent lisans sözleşmelerinin yabancı ülkelerde ithalata yönelik engelleri aşmak amacıyla ticari işletmeler tarafından kullanıldığı görülmektedir. Bu kapsamda ithalatı zorlaşan ürünün üretimine yönelik

⁵⁵³Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 4-5

⁵⁵⁴Yargıtay 11. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K.2003/10196, (31 Ekim 2003)

⁵⁵⁵ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 64

lisans verilmesi yoluyla üretim bizzat o ülkede yapılmakta ve böylece ithalata yönelik engeller aşılmaya çalışılmaktadır.⁵⁵⁶

Araştırmalarını belirli bir alanda yoğunlaştıran ticari işletmeler bu faaliyetleri neticesinde geliştirdikleri buluşları patent lisans sözleşmeleri aracılığıyla değerlendirme yoluna gidebileceklerdir.⁵⁵⁷

Teknik olanakların birleştirilmesi ile ortaklık kurulması patent lisans sözleşmelerinin diğer bir işlevidir. Tarafların kuracakları girişim veya ortaklıklara patent ya da patent lisans sözleşmelerini sermaye olarak getirmeleri de mümkündür.⁵⁵⁸

Lisans alan, lisans sözleşmesi kapsamında ürettiği ürünlerin fiyatlarını serbestçe belirleyebilir. Ancak patentin kullanımı olumsuz etkileyecek surette yüksek fiyat belirlenmesi ve lisans veren ile haksız rekabete neden olacak şekilde düşük fiyat belirlenmesi bu serbestliğin sınırınıdır.⁵⁵⁹ Bu nedenle sözleşme kapsamında taraflar arasında en düşük ve en yüksek fiyatın belirlenmesi hususunda belirli ölçütler konulabilir. Bununla beraber lisans veren lisans alanın belirleyeceği fiyatlara bağlı olarak hareket etmesini öngörebilir.⁵⁶⁰

Bu konu ile ilgili olarak sorunlar daha çok uluslararası patent lisans sözleşmelerinde söz konusu olmaktadır. Lisans alan ve lisans verenin farklı ülkelerde bulunduğu durumlarda lisans alan tarafın kendi ülkesindeki ucuz iş gücü ve hammadde imkânları nedeniyle lisans veren taraftan daha ucuza pazarlaması mümkün hale gelecektir. Bu noktada daha tüketicilerin daha ucuza satış yapan lisans alanı tercih edecekleri aşikârdır. Bu durum lisans alanın pazar payında lisans verene göre artış yaşanmasına neden olacaktır. Bir diğer durum ise pazar payı artan lisans alanının lisans verene nazaran daha hızlı ekonomik büyüme gerçekleştirmesidir.⁵⁶¹

⁵⁵⁶ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 66

⁵⁵⁷ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 2-3, Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 134

⁵⁵⁸ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 6

⁵⁵⁹ Ortan, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 269 ; Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 156

⁵⁶⁰ Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 156 ; Yüksel, *Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku*, 106

⁵⁶¹ Durak, *Patent Lisans Sözleşmesi*, 176

4.3.2.Bayh-Dole Yasası

Buluşların toplumun yararına kullanılması hem teknolojik hem de ekonomik olarak ilerlemeye hizmet edecektir.Bu amaçla buluşların ticarileşmesini sağlayan hukuki düzenlemeler yapılmaktadır.Bunlardan biri de Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir düzenleme olan Bayh-Dole yasasıdır.⁵⁶²

1980 yılında yapılan bu düzenlemeyle araştırmaların federal kaynaklarla desteklenmesi neticesinde ortaya çıkan buluşlar üzerindeki hak sahipliği ve teknoloji transferi konuları yeniden ele alınmıştır.Yasa bireylerin,küçük ölçekli işletmelerin,akademik ve kâr amacı gütmeyen kurumların yaptıkları ar-ge faaliyetlerinin federal kaynaklarla desteklenerek buluşlar üzerinde tanınması esasına dayanmaktadır.Böylece girişimcilik ve rekabet desteklenmek istenilmiştir.⁵⁶³

Bu gelişmeler doğrultusunda özel sektörün akademik araştırmalara ayırdığı bütçe de önemli ölçüde artmıştır.Bu destek 1970'lerin sonunda %2,3 iken, 2000'li yıllarda %8'i aşmıştır. Bayh-Dole Yasası'nın yürürlükte olduğu dönemin sonunda ise, ABD üniversitelerinin patent sayıları yaklaşık on kat artış gösterirken, bu patentlerden üniversitelerin elde ettiği yıllık lisans geliri ortalama bir milyar dolar seviyesine yükselmiştir.⁵⁶⁴

Federal kaynaklar ile mali destek verilmesi neticesinde finanse edilen bazı araştırma kurumlarının ortaya koydukları buluşlar üzerinde hak sahibi olmaları ve bu hakların lisans sözleşmeleri ile ticarileşmesi neticesinde gelir elde etmeleri sağlanmıştır.Ayrıca yasa ile buluş sahibi ile elde edilen gelirlerin paylaşılması ilke edinilmiştir.⁵⁶⁵

Üniversite ile sanayi arasında teknoloji transferine yönelik işbirliği oluşmasında yasa önemli etkiler bırakmıştır. Yasa ile birlikte üniversiteler nezdinde patent başvurularının sayısında artış yaşanmış ve sanayi üniversite işbirliği

⁵⁶²Selin Özden Merhacı,"Amerika Birleşik Devletleri Bayh-Dole Yasası ve Türk Hukukunda Öğretim Elemanlarının Buluşlarına İlişkin Bir Değerlendirme",*Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 64/2, (2015),405

⁵⁶³Merhacı,"Amerika Birleşik Devletleri Bayh-Dole Yasası ve Türk Hukukunda Öğretim Elemanlarının Buluşlarına İlişkin Bir Değerlendirme",407

⁵⁶⁴Hasan Havıtcıoğlu,*Yaratıcı Üniversite ve Bilgi Toplumu*, (İzmir:Gülermat Matbaacılık; 2016),197.

⁵⁶⁵Merhacı,"Amerika Birleşik Devletleri Bayh-Dole Yasası ve Türk Hukukunda Öğretim Elemanlarının Buluşlarına İlişkin Bir Değerlendirme",409

neticesinde lisans sözleşmelerinin sayısı da artmıştır.Lisans sözleşmesi sayısındaki artış ve yüksek bedelli sözleşmeler ABD ekonomisini olumlu olarak etkilenmiştir.⁵⁶⁶

4.3.3.Türkiye'de İnovasyona Yönelik Gelişmeler

Türkiye’de SMK ve 6550 sayılı Araştırma Altyapılarının Desteklenmesine Dair Kanun nezdinde yükseköğretim kurumlarında gerçekleşen buluşların desteklenmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır.Üniversitelerin kamu kaynaklarını kullanarak gerçekleştirdikleri buluşlara yönelik hak sahipliği imkânı tanınmıştır.Patent hakkının devri veya lisanslanması neticesinde elde edilecek gelirin üniversiteye bırakılması ve elde edilen gelirin en az üçte birinin buluşu gerçekleştiren akademisyene verilmesi üniversitelerde gerçekleştirilecek buluşların ve bu buluşların sanayiye aktarımının teşviki niteliğindedir.Her iki kanunla da akademik bilginin üretime dönüşerek somutlaşması ve sanayi işbirliği ile ticari hayata yönlendirilmesi ve böylelikle ekonomik kalkınma hedeflenmiştir.⁵⁶⁷

Türkiye’de üniversiteler bünyesinde teknoloji transfer ofisleri kurulması yaşanan bir diğer gelişmedir.TTO’lar bünyesinde oluşturulan birimler ile fikri mülkiyet hakları ve lisanslama konularında hizmet verilmektedir.Yaşanan bu gelişmelerin yeterince etki oluşturmadığı ve Türkiye’de bir Bayh-Dole Yasası’na ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir.⁵⁶⁸

4.3.4.Patent Değerlemesi ve Önemi

Ticari anlamda patentin değerlendirme yöntemlerine baktığımızda satış ve lisanslama stratejileri akla gelmektedir.Sadece bunlarla sınırlı olmayan stratejiler ise mümkündür.Patentin yatırım öncesinde şirket değerini artırma ve gayri maddi bir hak olarak sermaye konulabilme özelliği neticesinde teminat olarak değerlendirilebilecektir.Buluş ile sonuçlanan faaliyetler sonucu patent belgesi alınarak koruma altına alınan hakların ticarileştirilmesinde patent lisans sözleşmeleri önemli bir role sahiptir.

⁵⁶⁶Merhacı,"Amerika Birleşik Devletleri Bayh-Dole Yasası ve Türk Hukukunda Öğretim Elemanlarının Buluşlarına İlişkin Bir Değerlendirme",413

⁵⁶⁷Akdemir Kamalı vd.,"Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar",22

⁵⁶⁸Merhacı,"Amerika Birleşik Devletleri Bayh-Dole Yasası ve Türk Hukukunda Öğretim Elemanlarının Buluşlarına İlişkin Bir Değerlendirme",407

Özetle patent lisans sözleşmeleri ;

- i)Teknoloji ve bilginin transferini sağlar.
- ii)Patent lisansı alanlar patent sahibi gibi tekelleri haklara sahip olurlar.
- iii)Lisansa sahip olanlar rekabet gücü anlamında önemli avantajlar elde ederler.
- iv)Rekabet gücünün lisans sözleşmesi ile dengelenmesi ve dağıtımını sağlar.
- v)Lisans sözleşmesi ile rekabet ortamı yeniden şekillenir.
- vi)Sulh olmanın yolunu açmasıyla olası dava süreçlerinin önüne geçer ve işletmelerin önemli kazanç ve zaman kayıplarına uğramasını engeller.

Patent lisans sözleşmelerinin ticari olarak değerlemesi ve kullanımına en güzel örneklerden biri hiç şüphesiz Nokia teknoloji firmasıdır.Nokia önceki dönemlerde almış olduğu patentlerle akıllı telefonlarda kendi patentlerinin kullanımına yönelik yaptığı lisans anlaşmalarıyla önemli gelir etmektedir.Firmanın patent portföyü ar-ge araştırmaları neticesinde geliştirilen ürünlerin patentinin alınması ve lisansa konu edilmesiyle ticari gelir elde edilmesi esasına dayanmaktadır.⁵⁶⁹Bu durum sadece Nokia özelinde değil, Ericsson,Apple ve Huawei gibi teknoloji firmaları da bu faaliyetlere önem vermektedirler.Şimdiden geleceğin teknolojisine yönelik yatırımlar yapılmakta geliştirilen ürünler için patent belgesi alınarak ticarileştirme yolunda hedefler belirlenmektedir.Rekabet gücünün olabilmesi,ekonomik büyümenin gerçekleşebilmesi adına ileri teknoloji ürünlere yönelik patentleme faaliyetleri hayati derecede önem taşımaktadır.

⁵⁶⁹Ayrıntılı bilgi,Nokia Industries, erişim: 9 Kasım 2024,<https://www.nokia.com/licensing/patents/>

SONUÇ

Bilinmeyen bir şeyin ortaya çıkarılması veya varolan bir buluşun geliştirilerek insanlığın hizmetine sunulması şüphesiz toplumların refahı ve uygarlaşması için önemli bir parametredir. Günümüzde bu durumun toplumsal önemi ve ekonomik katkısı hayati bir öneme sahiptir. İçerisinde bulunduğumuz teknoloji çağında yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerin baş döndürücü hızla ilerlemesi gelecek dönemlerin teknolojisini tahmin edilemez hale getirmektedir.

Ülkelerin ekonomik büyümesi her geçen gün teknolojiye bağımlı hale gelmekte, geri kalmamak için teknolojiye uyum sağlamak adına ülkeler bu yönde eylem planları geliştirmek zorunda kalmaktadır. Teknoloji kavramı sadece hayatı kolaylaştıran bir unsur olmaktan çıkmış adeta ekonomik bağımsızlığın kilit noktası haline gelmiştir. Bu durum sanayinin her alanında yaygınlaşan ve sürekli geliştirilen teknolojilerle karşı karşıya kalmamıza neden olmuştur. Bunun en somut örneği ise yapay zekâ alanında yaşanan güncel gelişmelerdir. Yaşanan bu gelişmeler patent hukukunu doğrudan etkilemiş ve lisanslama sürecine yönelik bakış açısının olumlu yönde değişmesine yol açmıştır.

Patent lisans sözleşmelerinden önce patent kavramı doğru tanımlanmalı ve anlaşılmalıdır. Barındırdığı teknik özelliklerin dışında işlevi olduğu sadece üretimde kullanılacak bir usul veya ürün olmadığı bilinmelidir. Bunların daha ötesinde lisanslama kavramı derinlemesine irdelenmeli, bu yolla işletme ağının genişleyeceği ve patentin ticarileşmesiyle elde edilecek gelirler doğru analiz edilmelidir.

Günümüzde ticari hayat içerisinde var olmaya çalışan girişimlerin veya ekonomik büyümeyi hedefleyen firmaların bir patent portföyü oluşturmaları kaçınılmaz hale gelmiştir. Portföy sadece patent alıp ticari kazanca dönüştürme hedefinden ziyade kurumsallık ve prestij aracı olarak da görülmelidir. Portföy oluşturmada ar-ge faaliyetleri ve bu faaliyetlerin analizi hayati önem taşımaktadır.

Patent aynı zamanda inovasyonla ilişkili bir kavramdır. Patent değerlemesi yapılarak bu değerin sürekli artırılması hedefleri firmaların ekonomik büyümesine önemli katkılar sağlayacaktır. Değerleme yöntemi ile şirket birleşmeleri veya devralmalarda gayri maddi bir hak olan patent hem devreden hem de devralan açısından ekonomik bir değer ifade edecektir. Patentin geliştirilmesi veya bu geliştirme sonucu yeni patentlerin alınması bu değerin daha da artmasına neden olacaktır.

Patentler, lisans sözleşmeleriyle adeta bir yatırım aracına dönüşmektedir. Büyümeyi hedefleyen şirketlerin fikri mülkiyet stratejisi geliştirmesi gerekmektedir. Doğru stratejilerle yapılacak ulusal, PCT veya EPC yoluyla yapılacak başvurular ile patent tescili alınarak yapılacak uluslararası yatırımlar ile önemli gelirler elde edilebilir.

Patent sadece bünyesinde barındırdığı haklardan ziyade marka ve tasarım gibi farklı sınai hakları da içerisinde barındırabilir. Bu nedenle izlenecek stratejiyle hem marka değeri oluşacak hem de patenti ticari değeri artacağından şirketler daha hızlı büyüme yakalayabilecektir. Hiç patenti olmayan firmalar dahi ar-ge faaliyetleri ve kendi sektörlerinde verilen patentleri inceleyerek hem teknolojik gelişmelerden haberdar olacak hem de rekabet için strateji oluşturabileceklerdir. Bu nedenle ister ticari hayatına yeni başlayan bir start-up isterse uzun yıllar sektörde faaliyet gösteren kurumsal firmalar olsun mutlak surette patent izleme ve araştırma birimi kurmalı ve bu alana yatırım yapmaktan kaçınmamalıdır.

Lisanslamanın sadece ticari olarak değil hukukende bir çözüm yolu olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Ulusal ve uluslararası uyuşmazlıklar lisanslama yoluyla çözümlenebilecektir. Böylelikle dava açan taraf veya davalı tarafta uzun yargılama süreleri ve masraflarından kurtularak ticari hayatına devam edebilecektir.

Buluş sahibinin, buluşu üzerindeki haklarını koruyabilmesi ve üçüncü kişilerin olası ihlallerine karşı için yasal bir korumaya ihtiyaç duyacaktır. Yasal koruma hukuk düzeni tarafından patent başvurusu ve sonrasında alınacak patent belgesi ile mümkündür. Buluş kavramının patent kavramından daha geniş bir kavram olduğundan her buluşun patent koruması alamayacaktır. Buluşun patent verilebilirlik koşullarını sağlaması gerekmektedir.

Patent başvurusu yaparken patent verilebilirlik koşulları hayati öneme sahiptir. Sadece patent belgesi alınması sürecinde değil üçüncü kişiler tarafından hak

iddia edilmesi gibi durumlarda dahi ilk kontrol edilen unsurların patent verilebilirlik koşulları olduğu unutulmamalıdır. Bu kapsamda başvuru öncesinde mutlaka ön araştırma yapılmalıdır. Gerekliği takdirde araştırma otoritelerinden ön araştırma raporu alınmalıdır. Yapılan bu araştırmalar hem başvuruya benzer patentlerin incelenmesi imkânı sağlayacak hem de başvurunun sonuçları hakkında önemli ipuçları verecektir. Bu durum zaman ve maddi açıdan başvuru sahibine avantaj sağlayacaktır. Buluşunun yeni olmadığını veya buluş basamağına sahip olmadığını anlayan buluş sahibi patent alabilmek için buluşunu daha da geliştirmek zorunda kalacaktır. Teknolojik gelişmeyi sağlayacak bu durum buluş sahiplerinin teşvik edilmesini de sağlayacaktır.

Patent lisans sözleşmesi kurulurken tarafların sözleşmeden beklentilerini açıkça belirterek bu hususları yazılı olarak ifade etmeleri uyumsuzlukları asgari düzeye indirecektir. Tarafların her şeyden önce dürüstlük kurallarına riayet etmeleri gerekmektedir.

Patent başvuru süreciyle başvurusu konusu patent üzerinde yasal koruma başlamış, başvuru sahibi patent ile ilgili hukuki işlemleri yapma yetkisine sahip olmuştur. Ancak patent belgesi sürecinin uzun bir dönemde gerçekleşmesi hak sahiplerinin hukuki işlemler konusunda tereddüde düşmesine neden olabilecektir. Başvuru ile birlikte lisans sözleşmesi yapılabilen ancak başvurunun reddedilmesi halinde başvuru sahibi lisans veren açısından hukuki sorumluluk başlayacaktır. Sözleşme ifa imkânsızlığı nedeniyle geçersiz sayılacaktır. Tescil belgesi alımlarındaki sürelerin kısalması taraflar arasında yapılan sözleşmenin daha sağlıklı ve güvenli yapılmasına sebebiyet verecektir.

Yapay zekânın patent başvuru sahibi olamayacağına dair kararlara rağmen gerek patent başvuru süreçlerinde gerekse de patent analizinde kullanılmasına hukuken bir engel yoktur. Uzun süren patent başvuru süreçlerinde yer alan araştırma ve inceleme safhaları bu yolla daha kısa sürelerle düşürülebilir. Yapay zekâ sistemleri ile elde edilen ham veriler gerekli kıymetlendirme yapılarak doğru stratejiler oluşturulabilir. Daha kısa sürede yapılan işlemlerin teknolojik ve ekonomik olarak büyümeye önemli katkılar sağlayacağı kuşkusuzdur.

Lisans sözleşmeleri ile taraflar hak ve sorumlulukları ile sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini doğru bir şekilde belirlemelidirler.

Lisans sözleşmeleri içerik bakımından sınırlı sayıda değildir.Özellikle teknolojik bakımdan yeterli olmayan kurumlar patentlerine yönelik geliştirme lisansı vererek hem patentlerini geliştirme hem de mevcut teknolojiyi yakından tanıma ve yakalama şansı elde edebilecektir.Sözleşmenin amacı sadece lisans verene maddi bir gelir sağlamak değildir.Kullanmama nedeniyle zorunlu lisansa tabi kılınmasının engellemesi,kurumun prestijine hizmet etmesi,piyasada rekabet gücünü yükseltme gibi amaçlara da hizmet edecektir.

SMK kapsamında patent ile ilgili hükümlerde patente yönelik ihlâl durumlardaki yaptırımlar yetersizdir.Bu durum buluş sahiplerine yönelik daha etkin önlemler alınmalıdır.ihlâl durumunun tespit edilmesi halinde gerek idari gerekse adli bakımdan tedbirler alınmalıdır.Adli bakımdan kusur durumuna göre adli para cezası veya kısa süreli hapis cezası ile idari bakımdan idari para cezaları ve Türkpatent nezdinde gerçekleştirilecek marka,tasarım dahil sınai hak başvurularında bulunamama gibi tedbirler alınabilir.

Yukarıda anlatılanların ışığında sonuç olarak; buluş faaliyeti sonunda hakların korunması kapsamında yasal bir koruma için patent başvurusu yapılması gereklidir.Patent başvurusu yapmadan önce patent verilebilirlik koşullarına yönelik mutlaka ön araştırma yapılmalıdır.Bu araştırmadan aceleyle yapılan başvurular daha sonrasında telafisi mümkün olmayan zararlara neden olabilecektir.Patent başvurusuyla başlayan süreç kapsamında buluş koruma altına alınmakta ve buluş üzerinde hukuki işlemler yapılabilir hale gelmektedir.Buluşu kendisi kullanmayacak hak sahibi mutlak surette lisans sözleşmesi yaparak buluşun kullanılmasını sağlamalıdır.Buluşun kullanılmaması zorunlu lisans yaptırımına neden olacaktır.

Lisans sözleşmeleri ile hak sahibi hem emeklerinin karşılığını alma hem de ticari olarak önemli stratejiler geliştirebilecektir.Buradaki en önemli hususlardan biri ise gerek yeni kurulmuş start-up'lara gerekse de sektörde faaliyet gösteren kurumlara yönelik desteklerin yasalar tarafından sunulmasıdır.Üniversite ve sanayi arasındaki iş birliklerinin artırılması bu açıdan önemli ve gereklidir.Bu koordinasyonun teşviki ve sürdürülebilir olmasının teknolojik gelişme ve ekonomik büyümeye katkısı tartışmasız çok önemlidir.Bu kapsamda Sınai Mülkiyet Kanunu ve Ar-Ge altyapılarının kurulması ve desteklenmesine yönelik kanun ile akademik bilginin sanayi ve teknolojiye yönlendirilmesinde hukuki bir zemin teşkil etmektedir. Ayrıca

patentleme kapsamında sunulan vergi avantajları ve TTO'ların katkılarıyla fikirlerin korunması ve ticarileştirilmesi çok önemlidir.

Patentlerin sadece ihlâl edenlere karşı dava açmaktan öte işlevleri bulunmaktadır.Günümüzde teknoloji şirketlerinin ileriye dönük olarak piyasaya sunabilecekleri teknolojik ürünlere yönelik patent alma yarışında oldukları oldukları bir gerçektir.Patent portföyü oluşturarak yapılan ar-ge faaliyetleri ile geliştirilen buluşları lisanslama ile ticari fırsatlara dönüştürmeyi hedeflemektedirler.Karşılıklı lisanslama ile hem teknolojik hem de hukuki yarar elde eden şirketlerin toplam varlıkları içerisinde fikri sermaye önemli yer tutmaktadır.Patent portföyünün gelişmesi ve çeşitlenmesi inovasyonel bir güç elde edilmesine de yarayacaktır.Bu durum yatırım ve şirket değerinin artırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geleceğin teknolojisi buluşların artmasıyla,buluşların artması patentlerle,teknolojik gelişimin sürdürülebilirliği ve ekonomik büyümenin artması ise patent lisans sözleşmeleriyle mümkün hale gelecektir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akipek, Şebnem. *Alt vekalet*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2003.

Arbek, Ömer. *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2005.

Arkan, Sabih. *Marka Hukuku-II*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1998.

Arsılanlı, Halil. *Fikri Hukuk Dersleri II*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1954.

Ayiter, Nuşin. *İhtira Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1968.

Ayiter, Nuşin. *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1981.

Atalay, Barış. *Patent Hukukunda İstem Yazım Teknikleri*. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2017.

Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru. *Patent Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2009.

Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru. *Buluşçu Yapay zekâ ve Patent Hukuku*. İstanbul: Aristo Yayınevi, 2020.

Cameron, Donald M.–Borenstei, Rowena. *Fikri Mülkiyet Sözleşmesinin Anahtar Noktaları*, Çev. Av. Alper SARGIN, ed. Tekin Memiş 43-64. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.

Çalışkan, Mustafa Güney. *Uluslararası Patent Başvurusu (Pct) Pct Başvurusu Yapmak İsteyenler İçin Detaylı Kılavuz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

- Dural, Mustafa - Sarı, Suat. *Türk Özel Hukuku*. İstanbul:Filiz Kitabevi,2010
- D'amato,Anthony , - Long,Doris E.*International Intellectual Property Law*.London
Anderson Publishing Company , 1997.
- Doğan, Gülmelihat. "Yapay Zekâ Sistemlerinin Meydana Getirdiği Teknolojilerin
Patentlenebilirliği",*Yapay Zekâ ve Hukuk Sempozyumu*,ed. Ahmet Bozdağ-
Tayfun Ercan.Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları, 2024.
- Erbay, İsmail.*Know-How Sözleşmesi*.Ankara:Yetkin Yayınları, 2002.
- Ercan,Tayfun-Çabalar,Ali Fırat.*FIDIC Çerçevesinde Uluslararası İnşaat Sözleşmeleri*
İstanbul. Legal Yayınları,2023.
- Erdem,B.Bahadır.*Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşme-
lere Uygulanacak Hukuk*. İstanbul:Beta Basım Yayınları,2002.
- Erdil, Engin. *Fikri Mülkiyet Hukuku*.İstanbul:vedat Kitapçılık, 2016.
- Eren, Fikret.*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*.Ankara:Yetkin Yayınları,2014.
- Ersoy,Çağlar.Robotlar Yapay zekâ ve Hukuk.İstanbul: On İki Levha Yayınevi, 2017
- Gürzumar,Osman Berat.*Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluş-
turan Sistemlerin Hukuken Korunması*.İstanbul:Beta Yayınları,1995.
- Gümüş,Mustafa Alper.*Borçlar Hukuku Özel Hükümler,C.I*. İstanbul: vedat Kitapçılık,
2008.
- Güneş, İlhami.*Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model
Hukuku*.Ankara:Seçkin Yayınevi,2021.
- Havıtcıoğlu,Hasan.*Yaratıcı Üniversite ve Bilgi Toplumu*.İzmir:Gülermat Matbaacılık;
2016,197.
- Honsell, Heinrich. *Schweizerisches Obligationenrecht: Besonderer Teil*. Bern:
Staempli verlag, siebte Auflage,2003.
- Kahyaoğlu, Emin Cem.*Patent Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hakları ve Borçları*
Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı. İstanbul : Beta Yayınları,
1.Basım, 2002.

- Kaplan,İbrahim.*hâkimin Sözleşmeye Müdahalesi*.Ankara: Yetkin Yayınları, 2007.
- Karaaslan, Pelin.*Dolaylı Patent ihlâli*.Ankara:Seçkin Yayınevi,2021.
- Karahan,Samivd.,*Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*.Ankara:Seçkin Yayıncılık,2012
- Kaya, Barış.*Eşdeğer İlaçların Piyasaya Girişinde Patent ve veri İmtiyazı Haklarından Kaynaklanan Engeller – Fikri Mülkiyet Hukuku Monografileri*.Ankara:Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Köker, Ali Rıza -Yalçiner, Uğur Gürşad.*Patent ve Faydalı Modelden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar*.Ankara:Adalet Yayınevi,2021.
- Kayatekin, Deniz.*Patentin Hükümsüzlüğü*.İstanbul: On iki Levha Yayıncılık,2013.
- Kılıçoğlu,Ahmet M. *Borçlar Hukuku*.Ankara: Turhan Kitabevi, 2021.
- Leistner,Matthias.The Requirements for Compulsory Dependency Licences:Learning from the Transformative Use Doctrine in Copyright Law,*Compulsory Licencing Practical Experiences and Ways Forward*.ed.Reto M. Hilty/ Kung-Chung Liu . Heidelberg: *MPI Studies on Intellectual Property and Competition Law*, vol 22, 2015.
- Maume,Philipp.Compulsory Licensing in Germany, *Compulsory Licensing Practical Experiences and Ways Forward* .ed.Reto M. Hilty/Kung-Chung Liu.Heidelberg:
MPI Studies on Intellectual Property and Competition Law,vol 22,2015
- Noyan, Erdal.*Patent Hukuku*.Ankara:Adalet Yayınevi,2011.
- Odman, N. Ayşe. *Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü*.Ankara: Seçkin Yayınları,2002.
- Ortan, Ali Necip. *İşçi Buluşları Hukuku*. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları: İzmir 1987
- Ortan,Ali Necip.*Patent Lisans Sözleşmesi*.Ankara: Doğan Basımevi, 1979.
- Ongan, Burak.*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*.Ankara:Seçkin Yayınları,2007.
- Oğuzman, M.Kemal -Öz,M.Turgut.*Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1*.İstanbul:

vedat Kitapçılık,2015.

Oğuzman M.Kemal,vd.,*Eşya Hukuku*.İstanbul:Filiz Kitapçılık,2012.

Oktay Özdemir,Saibe.*Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*.İstanbul:Beta Yayınları, 2002.

Özel,Çağlar.*Marka Lisansı Sözleşmesi*.Ankara: Seçkin Yayınları,2002.

Öztañ, Fırat.*Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*. Ankara:Turhan Kitabevi,2008.

Öğüz,Tufan.*Know How Sözleşmesi*.İstanbul:Filiz Kitabevi, 2001.

Pekcanitez ,Hakan vd., *Medeni Usûl Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları,12. Bası,2011

Saraç, Tahir. *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*.Ankara:Seçkin Yayınları,2003.

Saraç,Tahir .*Sınai Mülkiyet Hukukunda Ön Kullanımın Yeniliğe Etkisi*.Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı. İstanbul: Beta Yayınları, 2002.

Seliçi, Özer. *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*.İstanbul : İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1977.

Serozan, Rona vd.,*Borçlar Hukuku Özel Bölüm*. İstanbul: Onikilevha Yayınları,4.bası 2019.

Serozan,Rona. *Sözleşmeden Dönme*.İstanbul: vedat Kitapçılık, 1975.

Suluk,Cahit.*Tasarım Hukuku*.Ankara: Seçkin Yayınları, 2003.

Şehirali,Feyzan Hayal.*Patent Hakkının Korunması*.Ankara:Turhan Kitabevi,1998.

Tandoğan,Haluk.*Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt 1*.Ankara:vedat Kitapçılık 2008.

Tekinalp, Ünal.*Fikri Mülkiyet Hukuku*.İstanbul: vedat Kitap,2012

Yavuz,Cevdet.*Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*.İstanbul:Beta Yayınları,2013.

Yüksel,Sait Ali.*Patent ve Lisans Sözleşmesi hukuku*.İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1989.

Yedek Burakcan,*Patent Hukuku Açısından Yapay Zeka – Fikri Mülkiyet Hukuku*

Monografileri, Ankara: Seçkin Yayınları, 2023.

MAKALELER

Akdemir Kamalı, Tuğba vd. "Patent lisans sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken hususlar". *TOTBİD Dergisi Türk Ortopedi ve Travmatoloji Birliği Derneği*, 20, (2021), 19-26

Akil, Cenk. "Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemelerce Yapılan Delil Tespiti". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 58/1, (2009), 1-62

Badur, Emel vd. "Patent Lisans Sözleşmelerinde taraf değişikliği ". *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4/1, (2019), 35-75

Daloğlu, A. Bülent. "Patent ve Patent Bilgisinin Önemi, Neden Patent Alınmalı, Türkiye ve Dünyada Nasıl Patent Alınabilmekte, Buluşların Patentle Korunabilmesinde Devletçe verilen Teşvikler". *Fikri ve Sınai Haklar Dergisi*, 8/29, (Mart 2012), 49-74

Doğramacı, Hayriye Şen. "Çerçeve Sözleşme Kavramı, Çerçeve Sözleşmelerin Amacı ve Ekonomik Fonksiyonu". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 30/3, (2022), 1043-1077

Topal, Önder. "Patent İsteme Hakkının ve Patentin Hacizde Sırası ve Bunlara Yönelik Gasp İddiasının veya Davasının Hacze Etkisi". *Ankara Hacı Bayram veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26- 1, (2022), 35-67

Oktay, Saibe. "İsimsiz sözleşmelerin geçerliliği, yorumu ve boşluklarının tamamlanması", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 55/1-2, (1996). (Yeniden Yayınlanma Temmuz, 2011), 263-296

Gözüyeşil, Fevzi Fırat. "Patent Konularının Bağımlılığı Hâlinde Zorunlu Lisans".

Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi ,28/2 (Mayıs 2020). 476-509

Gülmez, Ahmet vd., "Ar-Ge & İnovasyon ve Ekonomik Büyüme: Türkiye ve AB

- Örneği İçin Dinamik Panel veri Analizi ".*Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14/2 (2014), 1-17
- Kaya, Arslan. "551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, (1996), LV-4, 335-368
- Muratoğulları, Harun. "Marka Lisansı ve Patent Lisansı Sözleşmelerinin Mukayesesi" *Fikri ve Sınai Haklar Dergisi*, 9/33, (Nisan 2013), 53-87
- Mike, Faruk vd. "Altyapı ve İnovasyon Değişimlerinin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Uygulama". *The Journal of Academic Social Science*, 3(12), 2015, 372-381
- Merhacı, Selin Özden. "Amerika Birleşik Devletleri Bayh-Dole Yasası ve Türk Hukukunda Öğretim Elemanlarının Buluşlarına İlişkin Bir Değerlendirme". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 64/2, (2015), 405-434
- Özden, Bilal vd. "Türkiye’de İnovasyon ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki". *Ekonomi Siyaset Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4/10 (Haziran 2020), 53-64
- Yosick, A. Joseph, "Compulsory Patent Licensing for Efficient Use of Inventions," *University of Illinois Law Review*, 5 (2001), 1275-1304

TEZLER

- Albuz, Nilüfer. *Marka Hukukunda Geçici Hukukî Korumalar*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Damgacıoğlu, Atalay Berk. *Patent Sistemlerinde Buluş Basamağı Kriterinin Değerlendirilmesi*. Ankara : Türk Patent Enstitüsü, Patent Dairesi Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, 2011.
- Durak, Sabri Onur. *Patent Lisans Sözleşmesi*. İstanbul : İstanbul Üniversitesi Sosyal

- Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi,2007.
- Filiz, Erdinç. *Patent Lisans Sözleşmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,2007.
- Sarı, Onur. *Patent Lisans Sözleşmesi*. İstanbul : İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Doktora Tezi,2018.
- Özcan Büyüktanır,Burcu Gülseren.*İlaç Patenti Hak Sahipliği ve Patent Hakkı Sahibi nin İlacın Neden Olduğu Zararlardan Dolayı Sorumluluğu*.Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011.
- Özsoy, Saadet Hande. *Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi*.Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Tunçdemir, Fatih.*Patentin Hükümsüzlük Hallerinin Hukuki ve Teknik Olarak İrdelenmesi*.Ankara: Türk Patent Enstitüsü Patent Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi, 2014.
- Topçu, Deniz.*Patent Lisans Sözleşmeleri*.İstanbul:İstanbul Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.

İNTERNET SİTELERİ

- Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı -Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
"Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi",Erişim: 04.11.2025.
<https://cbddo.gov.tr/SharedFolderServer/Genel/File/TRUlusalYZStratejisi,12>.
- European Patent Office, "Guidelines for Examination in the European Patent Office",
2010, Part C – Chapter IV-33-34, erişim:06.08.2024, <https://link.epo.org>
- European Patent Office, "Case Law of the Boards of Appeal of the European Patent
Office", 2010, 163,erişim: 06.08.2024 ,<https://www.epo.org/en/legal/case-law>
- European Parliament Report, "Report with recommendations to the Commission on
Civil Law Rules on Robotics", Erişim Tarihi: 04.11.2024.

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html

PCT International Search and Preliminary Examination Guidelines."Chapter 13

What is obvious paragraf 13.03".erişim:06.08.2024.<https://www.wipo.int>

Nokia Industries, erişim: 9 Kasım 2024,<https://www.nokia.com/licensing/patents/>

Türk Dil Kurumu."Türk Dil Kurumu Sözlükleri"erişim:26.07.2024.<https://sozluk.gov.tr>

WIPO, "What is Intellectual Property", erişim : 06.08.2024 .<https://www.wipo.int>

WIPO. "What is Intellectual Property".erişim: 08.08.2024.<https://www.wipo.int>.

YARGI KARARLARI

Yargıtay,Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. 9133-1992 (06 Şubat 2014)

Danıştay ,Danıştay 12. Dairesi .1977/966.(4 Nisan 1977)

Yargıtay,Yargıtay 11. Hukuk Dairesi.2008-2607.(04 Mart 2008)

Yargıtay,Yargıtay 11. Hukuk Dairesi .K.2012-17666. (02 Mayıs 2014)

Yargıtay,Yargıtay 11. Hukuk Dairesi .K.2014/12813. (03 Temmuz 2014)

Yargıtay,Yargıtay 11. Hukuk Dairesi .K.2003/10196. (31 Ekim 2003)

Yargıtay,Yargıtay 11. Hukuk Dairesi .K. 2023/5316 . (25 Eylül 2023).

Yargıtay,Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. K. 2022/1644. (09 Mart 2022)

Yargıtay,Yargıtay 11. Hukuk Dairesi . K. 2014/2385. (11 Şubat 2014)

Yargıtay,Yargıtay 11. Hukuk Dairesi . K. 2019/7022. (11 Kasım 2019)